

KVINNEIDENTITET

En intervjustudie med syv mødre med innvandrerbakgrunn

Lena Løvstad

Master i psykologi

Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

November 2008

Prolog

Denne masteroppgaven er en empirisk studie om kvinneidentitet. Den handler om kvinner som har vokst opp i andre land for så å komme til Norge og ta del i det norske samfunnet. Jeg startet dette prosjektet grunnet en generell interesse for migrasjonsfeltet, og en spesifikk interesse for individuelle skjebner. Prosjektet startet med intervjurunder i slutten av november 2007, og er ferdig nå - snart ett år etter.

De første jeg vil takke, er mine informanter. Møtene med dere ga meg mye som person, og uten dere ville ikke denne oppgaven ha funnet sted. Takk for deres smarte og innsiktsfulle uttalelser om livet. Jeg håper denne oppgaven er noe også dere kan være stolte av. Jeg takker også venner og familie for all hjelp, og den forståelsen dere har vist i løpet av det tidkrevende, og til tider emosjonelle, prosjektet det er å skrive en masteroppgave.

Nora Sveaass og Knut Inge Fostervold var veiledere for prosjektet. Dere har stått ved min side og støttet meg hele veien. Dere har muntret meg opp gjennom en rekke utfordringer underveis. Nora; du har vært en stor inspirasjonskilde for meg gjennom en årrekke. Jeg takker deg for dette, og for dine innspill til oppgaven. Jeg takker deg for at du ringte meg fra Sveits for å støtte meg hele veien til målstreken. Jeg takker deg, Knut Inge, spesielt for din evne til å gjøre problemstillinger mer konkrete og forståelige. Ditt fokus på hva som var saken hele veien, har vært til stor hjelp. Stor takk til dere begge for deres unike og viktige bidrag til oppgaven!

Norges Forskningsråd bidro med studentstipend. Dette ga meg muligheten til å bruke den tiden på oppgaven som den fortjente, samt å gi informantene en påskjønnelse for deres deltakelse. Takk til dere for den økonomiske støtten. Regionaletisk Komité region Øst har godkjent prosjektet.

Abstrakt

Denne kvalitative undersøkelsen handler om kvinneidentitet. Jeg snakket med 7 mødre med innvandrerbakgrunn om deres liv i Norge. Det første målet var å se på hvilke valg kvinnene gjorde for seg og sin familie, samt konteksten rundt disse valgene. Videre ønsket jeg å se på hvordan kvinnes identitet var viktig for god tilpasning. Et sentralt tema var kvinnes deling av tiden mellom det offentlige og det private liv. De beskrev seg selv som hjemmets primære ansvarshavende og organisator, samtidig som de aktivt søkte karrierer. Kvinnene fortalte om savn av nettverk fra fødelandet, samtidig som de fortalte om nye nettverk i Norge. Av forskjeller mellom kulturene, var det først og fremst forskjeller i respekt og varme som kom frem. Dette er forskjeller i hvordan folk forholder seg til hverandre. Disse funnene diskuteres under overskriften ”likhet og ulikhet”. Jeg fant at det var en rød tråd i det kvinnene fortalte til meg. Dette presenteres som kvinnes sentrale identitet. I tillegg så jeg på hvilke beskrivelser som ble brukt for å belyse hvilke egenskaper som var viktige i identiteten til kvinner som har migrert. Jeg kaller deres tilpasning for ”stille styrke”. Jeg fant at kvinnene tålmodig tilpasset seg, og forhandlet seg frem til en identitet de selv kunne akseptere, der de søkte kontinuitet mellom fortid og fremtid. Denne studien belyser god tilpasning hos kvinner med noe levetid i Norge, og bekrefter nytten av identitetsteori som teoretisk ramme for intervjustudier.

Innhold

Innledning	1
Akkulturasjon og Identitet	5
Akkulturasjon	5
Identitet	5
Personlig og sosial identitet	7
Identitet som livshistorie	8
Integrering av personlig, sosial og narrativt skapt identitet	11
Metode	12
Informantene	13
Prosedyre	14
Forskningsetiske hensyn	15
Opptak og transkripsjon	16
Organisering, koding og tolking	17
Resultat	18
Identitet i det offentlige og det private	19
Kvinnene i det offentlige rom	20
Arbeid	21
Forhandlingen mellom det offentlige og det private	24
Kvinnenes syn på integrering	25
Hjem og Familie	27
Ansvar i hjemmet	28
Mødreidentitet	30
Relasjoner og identitet	32
Ekteskapet som basis for livsutfoldelse	32
Nær familie – et eksempel på tid	36
Vennskap	37
Mangel på nettverk og styrke i nettverket	38
Identitetsbeskrivelser	40
Egenbeskrivelser	40
Kontrastbilder	42

Kontraster med representanter fra majoritetskulturen.....	43
Kontraster med representanter fra egen etnisk gruppe.....	45
Kontraster med andre mødre	47
Helhet og kontinuitet.....	47
Fortids- og fremtidsbilder	48
Den sentrale identitet.....	49
Et eksempel på identitet	51
Diskusjon.....	53
Stille styrke	55
Agentskap.....	60
Likhet og ulikhet	62
Vurdering av den teoretiske rammen	66
Bidrag og begrensninger	67
Oppsummering og konklusjon	69
Referanser	71
Appendix A	76
Appendix B	78

Innledning

I dag er 9.7 % av Norges befolkning innvandrere (SSB, 2007), og de fleste av disse bor i byene. Urbanisering er et globalt fenomen. Mennesker forlater områdene de kommer fra for å finne nye muligheter i byene. Også innvandrere i Norge foretrekker bosetting i byer, da særlig i Oslo, hvor hver fjerde innbygger har innvandrerbakgrunn. Oslos befolkning øker, og dette gjelder særlig for befolkningen med etnisk minoritetsbakgrunn. Byen får altså et stadig mer komplekst og sammensatt samfunn med mennesker med ulike etniske bakgrunn og med ulike lengde på botid i Norge. Dagens realitet i byene med nye og mer kompliserte sammensetninger av etniske grupper, gjør minoritetsforskning til et aktuelt og viktig tema for forskning.

Med innvandring følger et visst ansvar for mottakersamfunnene om å ta vare på de som kommer. Innvandring klassifiseres i forhold til opprinnelsesland og årsak til innvandring. Alle som kommer som nye borgere, kommer med et sett forventninger. Alle har behov for å føle seg velkommen i et nytt samfunn. De møter utfordringer, som for eksempel det å lære seg et nytt språk, og det å finne arbeid. De fleste har også følelser av savn og tap i forhold til det de hadde i landet de forlot. Innvandrere må finne en måte å leve i et land som på mange måter er annerledes enn det de var vant med. Både politikere og mennesker generelt i samfunnet har et ansvar for å være åpne og legge til rette for de som kommer. En av retningslinjene i norsk politikk, er aksept og inkludering av folk fra andre kulturer i samfunnet (Kommunal- og regionaldepartementet, 2003-2004). Forskning med innvandrere kan være med på å belyse hvordan ulike grupper som har kommet til Norge utformer sine liv, og hva slags premisser de opplever at det finnes for deltakelse i samfunnet.

Mange av innvandrerne i Norge og i den ”vestlige verden”¹ generelt, kommer fra land med kulturer som er annerledes enn kulturen i mottakerlandet. Mange av opprinnelseslandene til innvandrere er ikke steder nordmenn typisk har besøkt, eller steder man typisk søker kunnskap om. Kunnskapen om folk og kulturer i andre deler av verden er naturlig nok begrenset i samfunnet generelt. Mange lar seg derimot påvirke av informasjon som er lett

¹ Jeg setter den ”vestlige verden” i anførselstegn, da dette er et begrep som har blitt brukt frem til i dag. Dette er et begrep som innebærer noe presisjonsproblematikk. For tiden forandrer SSB sine kategorier for ulike folkegrupper og opprinnelsesland (SSB, 2007), og i påvente av dette, benytter jeg meg av den eksisterende terminologien.

tilgjengelig. Mediene, for eksempel, rapporterer alltid kriminelles etnisitet hvis han eller hun ikke er av norsk etnisk opprinnelse. Denne rapporteringen av etnisitet skjer uavhengig av botid i Norge, og til og med hvis den kriminelle er født i Norge. Det at mediene rapporterer etnisitet for kriminelle, gjør at folk legger merke til, og kan tenke at ”nå er det en innvandrer som er innblandet igjen”. Det kan være mindre naturlig å legge merke til en sak når etnisitet ikke rapporteres. Dermed står de ikke-etnisk norske kriminelle sterkere i minnet hos mediebrukerne. Det at enkelte kriminelle er innvandrere, får en overdimensjonert plass i menneskers inntrykk av realiteten. NOVA-forsker Ada Engebrigtsen uttalte til Aftenposten at det er en skjev vinkling i media, og at den offentlige debatten i stor grad styrer den norske befolknings holdninger (Johannesen, 2006). Mens det er overflod av negativt fokus, rapporteres det sjeldent om det positive som innvandrere bidrar med. Å få endret dette fokuset på negative hendelser, er et ansvar for både journalister og forskere.

Med innvandring fra ”ikke-vestlige” land, og særlig fra den muslimske verden, følger en offentlig debatt i mottakerlandene som handler om kvinner og kvinners frihet. Det finnes et dominerende bilde av innvandrerkvinnen hos majoritetsbefolkningen, et bilde som ofte er presentert gang på gang gjennom mediene. Skrekkseksempler fra media tar i den norske befolkning og samfunnsdebatt over for de mer generelle inntrykkene basert på reell kunnskap om folkegruppene (Farstad, 2004). Kvinnenes stemme blir sjeldent hørt, så det generelle inntrykket i befolkningen er ofte at kvinner som går med hodesjal er undertrykket (Buitelaar, 2006; Jamal, 2006). Dette fenomenet understreker at det er viktig å undersøke hva kvinnene selv sier om hvordan de håndterer sine liv. Å få innblikk i deres realitet er nødvendig forskning for å bedre kjenne livssituasjonen til kvinner med oppvekst i ”ikke-vestlige” land. Forskning med kvinner med flerkulturell bakgrunn, er en måte å kunne gi mer nyanserte og presise bilder av hvem kvinnene fra andre deler av verden er, og hvilke verdenssyn de representerer.

Både i nasjonal, og i internasjonal forskning, har det vært vanlig å dele inn grupper etter etnisk bakgrunn eller opprinnelsesland. Dalgard, Thapa, Hauff, McCubbin, og Syed (2006) for eksempel, rapporterte om forskjeller mellom innvandrere fra land med lav, middels og høy levestandard. I en senere artikkel, kunne forskerne fokusere på den forskjellen de fant mellom kvinner og menn når det gjelder sosial integrasjon (Dalgard & Thapa, 2007). I denne artikkelen fikk de med et kjønnsperspektiv som den tidligere rapporten manglet. Det var en viktig forskjell mellom kvinner og menn, en forskjell som ble oversett når fokuset var på de store gruppene. Enkelte studier fokuserer på kvinner spesifikt, som for eksempel SSB-

rapporten ”Innvandrerkvinner i Norge” (Byberg, 2002). Dette alternativet gir større mulighet til fokus på kvinnen spesielt.

Migrasjon har flere konsekvenser på forskjellige nivåer. I familier som migrerer, endres også mønstre i familien (Boyd-Franklin, 2003). Familier med fremmedkulturell bakgrunn, møter i Norge en kultur og en samfunnsstruktur med til dels nye idealer og nye krav til familien som enhet. Med dette kommer nye krav til hvert enkelt medlem av familien. I alle land er kvinner sentrale i forhold til oppfostringen av barn, men dette kan komme til uttrykk på forskjellige måter i ulike kulturer. Mens det på 90-tallet i Norge var fokus på kvinners selvutvikling (Hansen & Trana, 1994), har kvinner i enkelte andre deler av verden beholdt flere forpliktelser i forhold til familien, selv om dette også er i endring. Eksempelvis, i Sør-Asia, er kvinner ideologisk sett overførere av kultur innen familien (Deepak, 2005; Jamal, 2006). I kollektive kulturer står idealet om harmoni i gruppa mer sentralt enn egen vinning (Markus & Kitayama, 1991). Kvinners måte å forholde seg til familien kan derfor komme til uttrykk på forskjellige måter i ulike kulturer.

Rapporter som ”Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn” (Løwe, 2008) og ”Unge i flyktningfamilier” (Engebriksen & Fuglerud, 2007) gir en oversikt over levekårene til ungdom med flerkulturell bakgrunn. Dette er viktige og informative studier, men det er også mulig å ha en tilnærming til den oppvoksende generasjonen gjennom å studere deres foreldre. Studier med foreldre som har migrert, kan fortelle noe om hvilke holdninger de har til det å oppdra barn i møtet mellom kulturer, og kan dermed si noe om barns oppvekstvilkår.

Det foreldre med innvandrerbakgrunn har lært fra sin oppvekst om oppdragerollen, passer ikke alltid med den norske modellen for foreldreskap (Carli, 1995). Barn i Norge vokser opp et sted der institusjoner som skole, helsevesen, fritidstilbud osv. skaper arenaer for utvikling. Likevel er det foreldrene som har den største oppgaven, og den største muligheten for innflytelse over egne barn (Kağitçibaşı, 1996). Foreldre er de primære sosialiseringsagentene i sine barns liv. Foreldre med minoritetsbakgrunn må ta en rekke valg i barneoppdragelsen, som både reflekterer deres identitet som medlemmer av sin etniske gruppe, og som medlemmer av majoritetssamfunnet. Det er ofte forskjell i holdninger til majoritetskulturen mellom innvandrere og deres barn (Farver, Narang, & Bhadha, 2002; Tardif & Geva, 2006). Dette er et aspekt som kan påvirke livskvaliteten til medlemmene av familien. Forskjeller i meninger om hva som er akseptabelt, kan føre til konflikt. Disse forskjellene som er observert mellom innvandrere og deres barn, gir en god grunn til å studere hvordan innvandrere velger å forme sine foreldreskap. Fordi mødre med flerkulturell

bakgrunn ofte har et større ansvar i hjemmet, og har størst innflytelse på kulturoverføring til sine barn (Deepak, 2005), er forskning med mødre et godt utgangspunkt for forståelse av forholdene i hjemmet.

Kvalitative studier har belyst foreldreskapet til flerkulturelle foreldre i Norge. En studie var intervjuer med foreldre som deltok på samtalegrupper (Ormhaug, 2004). En annen studie var intervjuer med kvinner som deltok på et dagtilbud for kvinner med flerkulturell bakgrunn (Farstad, 2004). I begge disse studiene, var forskerne også med i deltakende observasjon over lengre tid. Jeg vil, som disse forskerne, gjøre intervjuer med kvinner med flerkulturell bakgrunn, men jeg har ikke blitt kjent med kvinnene forut for studien. Kvinnene i min studie er også annerledes som gruppe, i at de er blitt forespurt om å delta gjennom ulike kanaler, og ikke gjennom et tilbud de allerede var medlem av. Jeg forventer derfor å finne enkelte forskjeller mellom denne gruppa og gruppene i de ovennevnte studiene.

Kvinner med flerkulturell bakgrunn er som sagt en gruppe med kjønns spesifikk utvikling, i tillegg til at de er del av sine etniske grupper. Jeg er i denne oppgaven interessert i å finne ut mer om kvinner som har migrert, så mannsperspektivet og kvinnes etniske bakgrunn vil ikke vektlegges. Min studie er viktig for å kunne undersøke hvor mødre står i forhold til egen etnisk og norsk kultur, samt hvordan de oppdrar sine barn i krysningsspunktet mellom kulturer. Å få innblikk i foreldregenerasjonens forståelse av sin livssituasjon i Norge og snakke med mødre om deres sosialiseringsmål og verdier, kan gi et innblikk i deres hverdag, samt øke kunnskapen rundt oppvekstvilkårene til barn med flerkulturell bakgrunn.

Jeg har snakket med kvinner som har kommet til Norge, vært her i 10 år eller mer, og fått barn her. Denne oppgaven handler altså først og fremst om kvinner som er første generasjons innvandrere, men også om deres barn. Jeg snakket med kvinnene om hvem de var, om hva de gjorde, og om deres meninger og refleksjoner. Dette er en dybdeundersøkelse som har som mål å finne ut hvem kvinnene er og hvilken praksis de har i forhold til familien. Begrepet "identitet" brukes i denne oppgaven som betegnelsen på hvem kvinnene er. Jeg undersøkte hvilke aspekter av identitet som er sentrale for deres tilpasning. Identitetsteori ga temaer for analyse, og i tillegg ble identitetsteori benyttet i tolkningsprosessen.

Problemstillingene i studien er:

- Hvilke valg gjør denne gruppen kvinner for seg og sin familie, og hva slags kontekst rundt disse valgene blir presentert?

Hvilke deler av identitet presenterer disse mødrene som mest sentrale for sin tilpasning?

Akkulturasjon og Identitet

Akkulturasjon

Informantene som deltok i studien har flyttet til et nytt land, og har med dette møtt en ny kultur. Fenomenet ”møter mellom kulturer” blir i psykologien kalt ”akkulturasjon”. Gibson (2001, i Schwartz, Montgomery, & Briones, 2006) definerte akkulturasjon som ”en prosess av kulturell endring og tilpasning som skjer når individer fra forskjellige kulturer kommer i kontakt” (s. 19). Dette innebærer at grupper og individer tar valg i forhold til hvordan de skal forholde seg til ulike verdier, idealer og adferd som ligger i bakgrunns- og mottakerkultur. Akkulturasjon er en langtidsprosess (Sussman, 2000), slik at det er først over lengre tid man kan begynne å se resultatene av kulturmøter.

Psykologisk akkulturasjon er individuelle forandringer basert på individets unike erfaringer med to eller flere kulturer (Berry, Poortinga, Segall, & Dasen, 2002). Graves (1967, i Berry et al., 2002) mente at man som individ står som representant både for seg selv og sin gruppe. Ulike strukturer gir forutsetninger for hvilke valg man kan ta i en akkulturasjonsprosess. Strukturene eller mulighetene gis av en selv som person, av medlemmer av egen etnisk gruppe og av mottakerkulturen. Det er altså ulike kvaliteter i disse tre, som kan påvirke forholdet mellom dem. Det betyr at individet har mulighet til å påvirke sin skjebne, men innenfor gitte rammer. De valgene som personer tar i møter mellom kulturer, tar utgangspunkt i hvem man er, både som individ, og som del av en eller flere grupper. Disse valgene får igjen konsekvenser for hvem man blir. Psykologisk akkulturasjon kan derfor også kalles identitetsutvikling etter migrasjon. Hvis man isolerer identitetsbegrepet i forhold til kun kultur, kalles tankene om akkulturasjon og hvem man er i denne prosessen for ”kulturell identitet” (Berry et al., 2002). Kulturell identitet er kun en del av identitetsbildet.

Identitet

Jeg har for denne oppgaven valgt å bruke begrepet identitetsteori som teoretisk nettverk. Begrepet identitet er brukt for å få et helhetlig bilde av kvinnene og deres livsprosjekter, fremfor å undersøke gitte problemstillinger eller temaer. I det følgende vil jeg,

for å få et teoretisk grunnlag, gjennomgå sentral identitetsteori. Målet med denne gjennomgangen er å komme frem til en operasjonalisering av identitet som er hensiktsmessig for å få innsikt gjennom intervjuer i livet til kvinner med innvandrerbakgrunn.

McAdams (2001) beskrev identitet som noe separat fra selvet. Identitet forstås som egenforståelse og organisering av selvet. Begrepet identitet går altså ut over en mer restriktiv definisjon av et selv. Videre skrev McAdams at identitet er avhengig av at personens egenforståelse består av integrerte forståelser av kausalitet og tid. Det vil si at identitet er avhengig av enhet og mening med livet. En helhetlig identitet reflekterer et menneske som er i helhet med seg selv, et menneske som kan forklare hvem det er, og kan skape en sammenheng i livet. En enkel og generell definisjon av identitet i tråd med McAdams teori, er som følger:

A person's identity is defined as the totality of one's self-construal, in which how one construes oneself in the present expresses the continuity between how one construes oneself as one was in the past and how one construes oneself as one aspires to be in the future.

(Weinreich, 2003, s. 26)

Denne definisjonen separerer selvet fra identitet. På tross av dette, vil jeg videre i oppgaven ikke legge vekt på hvordan identitet er annerledes enn selvet, da en rekke tekster snakker om selvet og identitet som sidestilte begreper (Bamberg, De Fina, & Schiffrin, 2007; Benwell & Stokoe, 2006; Brinthaupt & Lipka, 1992; Giddens, 1991; Hogg & Vaughan, 2005). I denne sammenhengen er det viktig at ens identitet sier noe om hvem man er. Altså sier identitet noe om selvet og om hva som ligger under menneskers handlingsmønstre.

Definisjonen understreker kontinuitet mellom fortid og fremtid i forståelsen av hvem man er nå. Hvis denne kontinuiteten mangler, er identitet problematisk. Forståelsen av identitet som avhengig av fortiden deles av flere (f.eks. Brinthaupt & Lipka, 1992; Macphee, 2004). Andre snakker om hvordan identitet er linket til både fortiden og fremtiden (Erikson, 1995; McAdams, 1993, 2001; Mohr, 1978). Habermas og Bluck (2000) nevnte fire faktorer som skaper samsvar eller helhet i identitet. Disse er temporal, biografisk, tematisk og kausal helhet. Det vil si at den kontinuiteten og den helheten som er viktige for selvdefinisjon, er avhengige av flere faktorer som til sammen veves til en identitet i samsvar med seg selv.

”Hvem er jeg?” er et altomspennende spørsmål, og uendelig mange faktorer spiller inn for hver enkelt. En vanlig måte å studere identitet, er å isolere ut et aspekt av identitet, og betrakte dette aspektet som forskningstema (Bisagni & Eckenrode, 1995; Jaussi, Randel, & Dionne, 2007; Schwartz et al., 2006; Warriner, 2004). Eksempler på aspekter ved identitet

som er forsket på, er kjønnsidentitet, yrkesidentitet, og etnisk identitet. Ludvig (2006) mente at ulike aspekter av identitet har et samspill med hverandre. Det vil si at utvikling i en del av identiteten, også vil ha en påvirkning på andre deler av hvem man er. Weinreich (2003) skrev at studier som fokuserer kun på én del av identitet, mister totaliteten. Noe annet disse aspektstudiene ofte mangler, er en strukturell forståelse av identitet. Når jeg snakker om struktur, mener jeg en inndeling av identitet i en personlig og en sosial faktor, som begge har en innvirkning på selvet.

Personlig og sosial identitet

Når vi snakker om oss selv, kan vi snakke med tanke på egenskaper som er unike for oss selv, og på egenskaper som vi har til felles med andre. Dette er essensen av den personlige og den sosiale identitet. Alle har et behov for å være unike, og samtidig et behov for tilhørighet. Et av de store spørsmålene innen psykologien, er hvor mye av en person og personens handlinger som kommer fra interne egenskaper, og hvor mye som er resultat av sosial påvirkning (Turner & Hogg, 1987). Hva er det altså av adferd som kan attribueres til individet selv, og hva gjør man som en del av en gruppe?

Et av aspektene i en identitetsstruktur, er det personlige. Timotijevic & Breakwell (2000) definerte personlig identitet som en refleksjon av personers verdier, holdninger, kognitiv stil m.m.. Personlig identitet består altså av noen kjernedimensjoner som definerer selvet. Tidlige identitetsteoretikere mente at identitetsutvikling var delt inn i stadier, og at personlig utforskning av identitet på de ulike stadiene var nødvendig for å komme frem til hvem man skulle være (Weinreich, 2003). I en review artikkel skrev Schwartz (2001) at en samsvarende personlig identitet har sammenheng med andre fordelsmessige psykososiale faktorer. Personlig identitet er altså relatert til psykisk helse.

I tillegg til forståelsen av oss selv som unike, identifiserer vi oss ofte i relasjon til viktige andre (Kershen, 1998). Ideen om sosial identitet bygger på antakelsen om at individer har en kollektiv bevissthet om seg selv som deler av en sosial gruppe (Turner & Hogg, 1987). Medlemskap i grupper gir mennesker sosial identitet. Tajfel og Turner (2004) mente at sosial identitet kunne observeres gjennom den affektive verdien av in- eller utgrupper, og resulterende adferd fra denne verdien. For at du skal ha gruppetilhørighet må du ha en subjektiv følelse av å være en del av denne gruppa (Phinney, 1990). Jeg vil i denne oppgaven se på kvinners deltakelse i ulike nettverk for å kunne si noe om hvilke medlemskap de kan ha i et mottakersamfunn.

For å opprettholde et positivt selvbilde eller en fordelsaktig sosial identitet, gjør folk sammenlikninger med andre grupper. Sosial kategorisering er kognitive verktøy for å holde orden på og forstå det sosiale miljøet. Man sammenlikner seg kun med relevante utgrupper i forhold til likhet, nærhet og tilgjengelighet av gruppene, i forhold til en selv (Tajfel & Turner, 2004). Struktur og innhold av de sosiale kategoriene informantene bruker, kan gi verdifull informasjon om identitet. En del av denne oppgaven ser på hvem informantene kategoriserte som sine in- og utgrupper, og hvilke forskjeller mellom en selv og disse gruppene som ble beskrevet.

En del av den sosiale identiteten er den kulturelle identiteten. Kulturell identitet kan forstås som de tankene folk har om seg selv i relasjon til en kulturell gruppe (Berry et al., 2002). Identitetsutvikling skjer ved endring av de strukturene som gir mening til verden (Kroger, 2007). Hvis miljøet rundt en endrer seg dramatisk, blir identitet tydeliggjort for individet. Det å flytte til et nytt land er et eksempel på en stor endring. Det er enighet om at identitet endres i akkulturasjonsprosessen (Boekestijn, 1988; Dalgard, et al., 2006; Schwartz et al., 2006; Timotijevic & Breakwell, 2000). Kulturelle strukturer som tidligere kan ha vært selvfølgelige, og integrert i forståelsen av hvem man er, blir nå satt i søkelys. Opplevelsen av en ny kultur kan gi innsikt. Denne innsikten kan være både i relasjon til den kulturen man kommer fra, og den kulturen man kommer til. Det nye samfunnet representerer et nytt levevis, slik at bildet på egen oppvekstkultur kan bli mer tydelig og nyansert. Denne studien vil belyse den subjektive opplevelsen av møtet mellom kulturer.

Selv om mitt fokus ikke var på kvinnenens arbeid, ble det i løpet av intervjuene klart at yrkesidentitet var viktig for dem. Jeg har derfor brukt en stor del av oppgaven til å snakke om dette, samt delingen av tiden mellom den offentlige og private sfæren. Det er funnet at kvinner skiller mellom hjem og arbeid på en annen måte enn menn (Wager, 2003). I studie med norsk-etniske kvinner er det også funnet at det har skjedd en utvikling i kvinners identitet og syn på delingen mellom hjem og arbeid i tiden etter andre verdenskrig (Hansen & Trana, 1994). Yrkesidentiteten vil bli behandlet videre i oppgaven som både personlig og sosial.

Identitet som livshistorie

Hvis man velger å se på identitet som et begrep som favner om mange aspekter i mennesket, så egner relativt åpne intervjuer seg godt som undersøkelsesmetode. Det å samtale er en del av livet, så intervjuer kan gi et inntrykk av hvem mennesker er og hva de står for. Et spørreskjema, derimot, er en bundet metode, slik at kun de aspektene av identitet som forskeren på forhånd har plukket ut, blir aktuelle. Smith (1999) illustrerte at intervjuer er en

god metode, ved å finne det at kvinner i sine forberedelser mot mødreskapet utviklet en mer relasjonell identitet. Dette var et funn han før prosjektstart ikke hadde forventet.

I postmoderne tenkning mener man at det ikke finnes noen realitet utenfor diskursen (Kincheloe & McLaren, 1994). Det vil si at identitet skapes gjennom språk og kan fortolkes gjennom språk. Det betyr at identitet ikke eksisterer prediskursivt, men kommer til uttrykk gjennom samtale. Dette er et radikalt ståsted. Det er riktig at identitet får ulike uttrykk i ulike situasjoner, men jeg antar i denne oppgaven at identitet finnes som struktur forut for det som blir sagt. I samtale velger individene hvilke deler av seg selv de vil uttrykke. Identitet er samkonstruert i intervjusituasjonen. Sagatun (2005) kaller denne prosessen av kontakt mellom intervjuer og informant, der intervjueren følger opp informantens svar for "medrefleksjon". Det vil si at historiene i enhver intervjustudie er preget av informantens orientering mot intervjueren, samt intervjuerens orientering mot informanten. En del av det informantene formidler, sier de til et imaginært publikum (ibid.). For dem representerer intervjueren en som står utenfor dem selv, og hvem intervjueren er for dem, vil prege hva de velger å formidle. Det er uunngåelig at forskeren får et medeierskap i kvalitativ intervjuforskning. Identitet i intervjuforskning er derfor, i tillegg til informantens svar, avhengig av hvordan intervjueren analyserer det som blir sagt.

Kritikere av postmodernismen mener at dette paradigmet gjør identitet til et ubestemmelig og lite håndfast begrep. De mener at hvis identitet skapes i samtale, kan identitet være hva som helst forut for samtalen (Kincheloe & McLaren, 1994). Butler svarte på kritikken med forklaringen:

The subject is never fully determined by power, but neither is it fully determining.
(Butler, 1997, i Benwell, & Stokoe, 2006, s. 32)

Det vil si at individet kan bestemme, men innenfor en ramme gitt av samfunnet. Individet kan, på grunn av forpliktelsene til menneskene rundt, ikke være ulike hver gang de presenterer seg selv. Ludvig (2006) skrev at spørsmålet om identitet startet med nettopp denne debatten om hva mennesket kan gjøre med omverdenen, og hva omverdenen kan gjøre med mennesket. Enhver kultur gir ulike muligheter og begrensninger for identitetsutformelse, og det er opp til individet å utnytte de eksisterende strukturer. Alle kulturer har for eksempel idealer for kvinnerollen (Deepak, 2005), som har innflytelse på hvordan en kvinne kan leve. Hvordan disse idealene påvirker individet, og hvilke grenser kulturen har for identitetsutformelse, er krysskulturelt variabelt.

Identitet manifesterer seg gjennom tanker, handling og affekt (Timotijevic & Breakwell, 2000). I McAdams' (2001) "life story model of identity" skrev han at identitet tar historieforn. Identitet blir til gjennom den settingen en er i, den en har vokst opp i, sentrale personer m.m. Det er den integrerte narrativen som gir livet mening og enhet. Identitet integrerer ulike roller over tid og situasjoner. Personen velger ut noen hendelser, og sine tolkninger av disse, som sentrale i definisjonen av identitet. Antakelser om kultur, kjønn, klasse osv. tilhører en del av det normative i livshistoriene, og disse er alle kategorier relevante for identitet. Koordineringen av disse påvirker samsvaret i identitet. Ens oppfatning av hva kulturen innebærer og hva ens kjønn innebærer, må for eksempel være i samsvar for å ha en følelse av å være i helhet med seg selv.

I livet finnes en rekke valg, innenfor gitte rammer. Å komme frem til hva man skal gjøre og hvem man skal være, innebærer en stadig forhandling på ulike nivåer. Swann (1987) mente at like mye som det skjer en forhandling i kommunikasjonen mellom mennesker, så forhandler folk med seg selv internt om hvordan de skal fremstå. Han refererte til over 50 kvantitative studier som bekreftet idéen om at identitet er en prosess som innebærer forhandling. En kvalitativ forskningstradisjon (Bailey, 2000; Buitelaar, 2006; Ludvig, 2006; Reynolds & Wetherell, 2003) viderefører denne idéen om forhandling i identitet. Man kan forhandle mellom ulike aspekter av seg selv (Bailey, 2000; Buitelaar, 2006), om hvem man kan være i forhold til de nærmeste (Hansen & Trana, 1994; Haavind, 1987), eller med seg selv i forhold til gitte forutsetninger i kultur (Reynolds & Wetherell, 2003).

Swann (1987) skrev at mennesker ønsker at andre skal se dem slik de ser seg selv, og at det er kognitive prosesser som står bak dette. Dette kalte han selvverifisering, og får for eksempel utspill i det at man velger seg venner som ser en slik en ser en selv, på godt og vondt. Konsekvenser av dette blir at folk som oftest i sine relasjoner, forsøker å vise sitt sanne jeg. I motsetning til de kognitive prosessene, finnes de affektive, som kan føre til selvforsterkning og et urealistisk kommunisert selvbilde (ibid.). Jeg vil anta at folk når de blir spurt om å snakke om seg selv i forskningsintervjuer, i hovedsak bruker kognitive prosesser når de snakker. De forsøker, så lenge de ikke blir affektivt utfordret, å gi et så reelt bilde av seg selv som mulig. Jeg velger å bruke disse funnene til å underbygge troen på at i kvinnenes samtaler med meg, ønsker de å fremstå som mest mulig lik den de er også i kommunikasjon med andre. Mennesker har en identitet, og de forsøker å vise denne stort sett uavhengig av mottaker. Jeg velger også i oppgaven å behandle identitet som et resultat av en kontinuerlig

forhandling; med en selv, med viktige andre, og med kulturelle forutsetninger. Dette kan skje både i diskursen og i individets egne tanker om hvem de er.

Integrering av personlig, sosial og narrativt skapt identitet

Jeg vil i det følgende oppsummere og integrere den teorien som er presentert til nå. Identitet er delt inn i personlige og sosiale aspekter som individene forhandler og formidler gjennom tale. Schwartz et al. (2006) skrev at sosial og kulturell identitet påvirker akkulturasjonsprosessen, mens personlig identitet gir stabilitet i en periode med forandring. Det vil si at hvordan mennesker tilpasser seg et samfunn, avhenger av deres identitet i relasjon til ulike grupper og verdssystemer. Personlig identitet gir forutsetninger for denne prosessen gjennom personlige verdsett. Verdier er styrende for personlig identitet (Hitlin, 2003), og det å holde seg til sine verdier er å være tro mot seg selv. Derfor er personlig identitet en styrke som hjelper folk å navigere i krysskulturelle møter. Timotijevic og Breakwell (2000) mente at identitet er et dynamisk produkt av mennesket og dets omverden. Videre mente de at sosial identitet blir personlig identitet over tid. Det vil si at en påvirkning utenfra gjennom viktige andre, etter noen år kan bli sentralt i hvordan en definerer seg selv. Jeg vil derfor i denne oppgaven ikke dele mellom personlig og sosial identitet, annet enn i de tilfeller der det har en hensikt for diskusjonen.

Et fokus på helhet i identitet, er viktig i identitetsteori. Mennesker ser etter kausalforklaringer for egne og andres handlinger (Hogg & Vaughan, 2005). En helhetlig identitet er en identitet der forklaringene står i samsvar til hverandre, særlig forklaringene på hvem man er i forhold til omverdenen. Markus og Kitayama (1991) skrev at forståelsen av helhet avhenger av om man har uavhengig eller avhengig identitetsforståelse. De mente at individualister søker helhet i selvet uavhengig av relasjonene, mens medlemmer av kollektive kulturer også søker helhet gjennom forhold til andre. Jeg vil se på helhet i identitet gjennom en analyse av det jeg kaller kvinnenens sentrale identitet. Det er den mest førende delen av hvem de formidlet at de var i samtale med meg. Videre vil jeg bruke en av kvinnenens historie for å vise at dårlig samsvar mellom personlig identitet og sosial kontekst, har store konsekvenser for identitet.

Giddens (1991) og Weinreich (2003) mente at kontinuitet mellom fortid, nåtid og fremtid er sentralt for identitet, og at det er individenes tolkninger som skaper denne kontinuiteten. Forvrenging av både nåtid og fortid er en naturlig del av det å skape en samsvarende identitet (Freeman, 1992). Som tidligere nevnt i forbindelse med Swann (1987), er en subjektivt sann presentasjon av selvet viktig i kommunikasjon med andre. Korrekt

gjengivelse av tidligere hendelser, blir mindre viktige enn personens tolkninger av disse hendelsene. Det er nåtidens tolkning av fortid og fremtid som er avgjørende for hvem man er. Jeg vil se etter forklaringer på kontinuitet i analysen.

Jeg ønsket å undersøke hvordan kvinnene beskrev seg selv. ”20 statements test” (TST) er et eksempel på en kvantitativ metode som er blitt brukt for å se på spontane selv-konsepter. Dollinger, Preston, O'Brien, og DiLalla (1996) mente at folk i sine beskrivelser av seg selv er ulike i henhold til om de lener seg mot personlige eller sosiale aspekter av identitet. Jeg bruker i denne studien en variant av denne metoden ved å be kvinnene om å beskrive seg selv med fem ord. De ordene kvinnene brukte, er integrert i en tabell for å gi en helhetlig oversikt over hvem kvinnene mener at de er. Jeg forsøker på denne måten å undersøke om det er noe felles mellom kvinnene i måtene de beskriver seg selv, og å studere om det er samsvar mellom egenbeskrivelser og annen beskrivelse av adferd og holdninger.

Denne oppgaven ser altså på hvilke valg syv kvinner med innvandrerbakgrunn gjør for seg og sin familie, og hvilken realitet de presenterer rundt disse valgene. Jeg bruker identitetsteori for å få et helhetlig inntrykk av hvilke aspekter som er mest sentrale for kvinnenes tilpasning og velferd. Ramme for forståelse av kvinnenes utsagn om seg selv og deres omverden, er identitet som en forhandling for opplevelse av helhet og kontinuitet.

Metode

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke intervjuer med kvinner for å kunne få et mest mulig helhetlig inntrykk av deres livsverden, deres holdninger og deres forklaringer på sin sine liv og sin omverden. Intervju er valgt som metode for datainnsamling, da kunnskapsprosjektet i denne oppgaven er å bli kjent med den enkelte kvinnes livssituasjon, med utgangspunkt i hennes egen forståelse. Identitetsteori er brukt som teoretisk nettverk for forståelse av kvinnenes liv.

For undersøkelse av informantenes opplevelser som mødre og minoritetskvinner, lagde jeg tre ulike intervjukjemaer. Disse var et livsformintervju, et intervju om å komme til Norge, og et intervju om familien. I en pilotundersøkelse oppdaget jeg at det å venne seg til morsrollen og det å venne seg til et nytt land var prosesser som kunne snakkes om under ett. Derfor ble to av intervjuene gjort om til et intervju. Mitt primærfokus var kvinnen i relasjon til

familien, og derfor sto det igjen flest spørsmål om dette. Intervjuene som ble benyttet i undersøkelsen var derfor:

- 1: En dag i mitt liv (Livsformintervjuet)
- 2: Akkulturasjon og familien (Appendix B)

Jeg brukte en kortversjon av livsformintervjuet, opprinnelig utformet av Hanne Haavind (1987). Dette intervjuet er et åpent intervju som ber informanten om å fortelle om dagen i går. Livsformintervjuet egner seg godt til et første møte, da det åpne formatet gir informanten mulighet til å kunne uttrykke seg fritt. Slik kan spontane historier komme fram, og tillit kan etableres. Haavind (1987) mente at det at informanten selv introduserer temaene, gjør svarene mer pålitelige. Livsformintervjuet ga innblikk i kvinnenens hverdag, samt etablerte tillit for neste runde med flere og mer konkrete spørsmål.

Neste intervju var ”Akkulturasjon og familien”. Dette intervjuet inneholder spørsmål som er sentrale for å få et helhetlig og variert bilde av kvinnenens identitet. Spørsmålene inkluderer temaer som egenbeskrivelser, akkulturasjon, mødrerollen, bruk av fritid, vennskap m.v. Hovedfokuset i dette intervjuet er på praksis rundt barna. Jeg valgte å ha et relativt strukturert intervjueskjema for å få overblikk over flere felter, og en mulighet til å sammenlikne svar på spørsmål mellom informantene. Intervjuet var likevel åpent innenfor de gitte temaene.

Informantene

For å komme i kontakt med kvinner som kunne være med på dette prosjektet som informanter, kontaktet jeg ulike innvandrereforeninger. Jeg kontaktet også venner og kolleger for å høre om de kjente noen som kunne tenke seg å være med. Jeg hadde følgende kriterier for deltakelse. Jeg ønsket å snakke med kvinner i Norge med oppvekst i andre land. De måtte kunne godt nok norsk både til å forstå relativt kompliserte spørsmål, og ha nok språk til å kunne formulere seg uten for mye vansker. Derfor sa jeg at informantene måtte ha bodd i Norge i omtrent 10 år. I begynnelsen ønsket jeg kontakt med kvinner med barn i 5-10 års alder, men da dette utover i prosjektet viste seg å være et vanskelig kriterium å fylle, utvidet jeg mulig alder på barna til kvinnene i målgruppa.

Jeg tenkte først at det var problematisk for prosjektet at informantene hadde barn i ulike aldre. Det var tydelig at kvinnenens hverdag var preget av ulike realiteter som resultat av barnas alder og modning. Likevel var jeg mest interessert i mødreskapet og hva det innebærer. Som Raphael-Leff (1983, i Brodén, 1989) sa, så er mødres stil i hvordan de forholder seg til

barna gjennom oppveksten relativt konstant. Det ligger en kultur og en filosofi bak oppdragelsen, slik at det går an å stille generelle spørsmål til mødre av barn i ulike aldre.

Jeg fant mine første tre informanter gjennom venner av venner. De siste fire informanter meldte seg på prosjektet gjennom min henvendelse til innvandrersorganisasjoner. Kvinnene i utvalget har bodd i Norge i gjennomsnittlig 13,5 år. De syv kvinnene har til sammen 15 barn, fordelt på fire jenter og 11 gutter. Alderen til barna rangerer fra 1 til 30 år. Av disse var 10 av barna i alderen 5-16 år.

Fem av informantene er i dag i 30-årene, mens to er i 40-årene. De kom alle til Norge i tidlig voksenalder, dvs. i gjennomsnitt rundt 26-års-alderen, med unntak av én, som kom som 16-åring. Tre av informantene kom gjennom arrangerte ekteskap, to var overføringsflyktninger, og en kom til Norge for å studere. En av kvinnene fortalte at hun kom for å jobbe.

To av informantene jobber til daglig med innvandrere. To jobber med barn, samt at de tar utdanning på det flerkulturelle feltet. Én har jobbet som frivillig for en organisasjon som jobber med innvandrere og helse. Det var to kvinner spesielt som forut for intervjuene var ivrige etter å delta, da de beskrev innvandrere og identitet som sitt interessefelt. Disse egenskapene til sammen gjør at kvinnene blir en noe spesiell gruppe. De er ressurssterke, og mange kjenner til oppgavens tema på et teoretisk plan forut for intervjuene.

Alle kvinnene har "ikke-vestlige" bakgrunner. Min interesse i denne oppgaven er post-migratoriske erfaringer og identitetsutvikling. Dette gir en grunn til ikke å oppgi hvor informantene kommer fra. Likevel er det grunnlag for å si at kvinnene kommer fra kulturer der levesettet er mer basert på kollektive verdier enn i den norske kulturen. Informantene er fra land i områdene Midt-Østen, Sør-Asia, Nord-Afrika og Vest-Afrika.

Prosedyre

I løpet av fem måneder i årsskiftet 07/ 08 hadde jeg til sammen 14 individuelle samtaler med syv forskjellige kvinner. Møtene ble arrangert stort sett med en måneds mellomrom. Informantene bor i Oslo og omegn. Jeg var hjemme hos fem av informantene. Blant disse ville tre at jeg skulle komme på dagen. En av disse var en hjemme med barn, en skulle jobbe på kvelden, og en hadde fri fra skolen. De to siste informantene jeg var hjemme hos, foretrakk å møtes på kveldstid. I den ene familien passet mannen barna, og i den andre familien satt sønnen på rommet og gjorde lekser mens vi snakket sammen. En av informantene bor i en liten by ca. to timer fra Oslo. Jeg tilbrakte en formiddag i hennes hjem. Hun hadde fri fra skolen den dagen. De siste to informantene ba meg besøke dem på jobb, og vi snakket sammen på et møterom på deres kontor.

Samtlige informanter var først med på livsformintervjuet. Dette er et åpent intervju med få rettesnorer annet enn kronologisk tid. Informantene ble oppfordret til å fortelle om gårsdagen, fra morgen til kveld. Intervjuet tok 30-60 minutter. Før intervjurunde to med intervjuet "Akkulturasjon og familien" lagde jeg sammendrag av livsformintervjuene. Disse sammendragene hjalp meg å bli kjent med kvinnene, og ga meg mulighet til å følge opp temaer i neste runde med intervjuer.

Til tross for at informantene som hadde takket ja, var ivrige etter å delta, var det til dels vanskelig å finne tid i deres allerede hektiske tidsskjema. En av informantene som hadde mye å si på hvert spørsmål, takket nei til å være med på resten, da hun skulle ha eksamen. Ellers fullførte alle informantene. En informant hadde så mye å fortelle at vi møttes tre ganger. Hun fikk muligheten til å trekke seg, men valgte å fullføre. Samtlige informanter fikk kompensasjon i form av et gavekort på kr. 100,- hver gang vi møttes.

Forskningsetiske hensyn

En av forskningens grunnpilarer er beskyttelse av informanten (Flick, 2000). Et av kravene er valgfrihet og tilstrekkelig informasjon til deltakerne. Informert samtykke (Appendix A) ble gått gjennom og undertegnet i begynnelsen av det første intervjuet. Informantene ble opplyst muntlig om deres rettigheter som informanter, og informasjonsskriv om forskningsprosjektet ble lagt igjen hos informantene.

Både intervjueren og informanten møter til et intervju med visse forventninger. Lukkede spørsmål styrer informanten bort fra egeninteresser i intervjuene. Lukkede spørreskjemaer kan gi uheldig kategorisering av informanter (Flick, 2000), og føre med seg en motvilje mot å svare. Ikke-dømmende spørsmål gjør at informanten kan gå fra intervjusituasjonen med en god følelse. Spørsmålene skal derfor være så åpne som mulige, men innen den aktuelle tematikken. Spørsmålene i intervjuguiden er åpne og basert på forskerens interesse for informantens private tolkninger. For å hindre unødig kategorisering er det brukt god tid på intervjuguidene og søkt innspill fra andre for forbedring av spørsmålene. Under intervjuet la jeg også vekt på ikke å presse informantene på spørsmål de ikke ville prate om, samt å gi dem tid på ting de ville utdype.

Informantene var i utgangspunktet opptatt av at de ikke hadde noe å skjule. Likevel har jeg valgt å gjøre det jeg kunne for å anonymisere materialet. I utvalget er det få informanter, og noen av informantene kjenner hverandre. I større utvalg, og i utvalg der ingen av informantene kjenner hverandre, er det vanlig å lage fiktive navn på informantene. Det er sterke etiske føringer for anonymitet og konfidensialitet i forskning (Flick, 2000).

Informantene kan ikke forutse hvordan deres fortellinger vil bli tolket av forsker og av lesere. Utdrag fra kvinnenens intervjuer står derfor uten noen form for identifisering.

Sammenhengene og forklaringene på datamaterialet tilhører forskeren. Fokuset er på informantene, men tolkningene av det som blir sagt, er nødvendigvis forskerens. Derfor får ikke informantene eierskap over annet enn hva akkurat de har sagt. Forskeren velger, på grunnlag av et helhetsinntrykk, fokus og sammenhenger. Mine syv informanter er i denne forstand prisgitt forskerens logiske sans, og det at sammenhenger er trukket med folk de ikke kjenner. Sammenhengene er laget gjennom nøye analyse av de inntrykk jeg fikk gjennom de 17 timene jeg brukte med informantene, og forhåpentligvis representerer de kvinnene på en rettferdig måte.

Opptak og transkripsjon

Opptakene er gjort med en Sony digital lydopptaker, deretter lagt inn på lydfiler på PC til transkripsjon. Filene ble merket med informantnummer og intervju "A" eller "B". Lydfilene ble slettet fra lydopptaker, minnebrikke og PC etter at lydfilen var ferdig transkribert, og det ble gjort backup av transkripsjonen. Hvert intervju ble anonymisert etter ferdig transkripsjon. Steder der informanten kunne gjenkjennes på land, etnisitet, bydel o.l. er merket med X.

Transkribering er en tidkrevende prosess. Det er forsøkt å transkribere tett etter et intervju, men dette var ikke alltid mulig da det tok tre til fire dager å transkribere hvert intervju. I underkant av 17 timers intervjutid ble til 309 sider med transkribert tekst.

Intervjuene ble transkribert i Microsoft Office Word etter standard format av intervjueren. I transkripsjonene står "L:" for intervjueren, og "I:" står for informanten. Spørsmål er merket med "?". Humring er merket med "(liten latter)", mens større latterutbrudd er merket med "(latter)". Ellers er mangelfull tekst grunnet bakgrunnsstøy merket med "(uklart)". Noen steder står det "(uklart –tentativ tolkning av det som var uklart på lydfile)". Det er altså forsøkt å fylle ut det som er utydelig på bånd, mens intervjuet ennå sto ferskt i intervjuerens minne. Fyll- og tankelyder er merket med "ehm" eller "ehem". "Ehem" er et lydord som betyr ja, mens "ehm" brukes mye av informantene i tenkepauser. Hvis informantene har brukt litt lenger tid på å svare er dette merket med "...". Hvor mange punkter som er satt, representerer tenkepausen, og er satt etter skjønn.

Organisering, koding og tolking

Etter hver kvinne hadde vært med på livsformintervjuet, lagde jeg et sammendrag av intervjuet. Slik fikk jeg et inntrykk av informantenes hverdag. Jeg fikk også overblikk over hvilke aktører som var del i kvinnenens liv. Da jeg hadde transkribert "Akkulturasjon og familien" – intervjuene, lagde jeg en oversikt for hvert spørsmål over hva hver informant hadde svart på hvert spørsmål. Slik fikk jeg oversikt. Generelle inntrykk blir formet underveis i en forskningsprosess (Smith, 1999). Transkripsjon er en måte å bli kjent med materialet, og er en del av første fase av tematisk analyse beskrevet av Braun og Clarke (2006). Transkriberingen og sammenfatning av det transkriberte materialet ga utgangspunkt for å velge ut temaer for videre analyse.

Etter gjennomgang av transkripsjonene og sammendragene, fant jeg at kvinnene snakket om seg selv både i forhold til sine personlige verdier og holdninger og i forhold til sin sosiale kontekst. For hver informant lagde jeg så et skjema. Skjemaene inneholdt temaene relasjoner, arbeid, egenbeskrivelser, morsrollen, beskrivelser av barna (nåtid og ønsker), kontrastutsagn og endringsbeskrivelser. Jeg gikk gjennom hvert intervju og sorterte informantenes utsagn under disse overskriftene. Utsagn ble så kodet. Så lagde jeg et sammendrag av hovedmomenter for hvert tema for hver av informantene. På dette stadiet fikk en samarbeidspartner, som også er trent i kvalitativ metode, utdelt ferdig utfylte skjemaer for tre av informantene. Hun fikk i oppgave å finne frem til hva som var sentralt under hvert tema. Etter dette så jeg på hennes sammendrag, og fant at hun og jeg var enige om hva som var sentralt for hver kvinne i hvert tema, men med nyanseforskjeller. Selv om hun hadde vektlagt noe annerledes, forsto jeg tydelig de valgene hun hadde gjort i sine sammendrag. På denne måten fikk jeg en kontroll på noe av materialet. Dette kunne fungere som en validitetssjekk på noe av analysen.

I noen tilfeller var videre organisering av materialet nødvendig, og da brukte jeg ad hoc – strategier (Kvale, 1996) for pragmatisk fremstilling av data. Dette inkluderte tabeller for bedre oversikt. Jeg dro også ut noen sentrale temaer for videre analyse. For sentrale temaer som respekt, forhandlinger, og helhet lagde jeg egne skjemaer. Den sentrale identiteten er mitt helhetlige inntrykk av hva som var mest sentralt for hver av informantenes identitetsbilde. Her er det ikke brukt metode. Den er derimot basert på min kjennskap til informantene gjennom utallige gjennomganger og sammenfatninger av materialet. Jeg kom frem til den samme sentrale identiteten for hver av informantene to separate ganger med to ukers mellomrom.

Utdrag av informantenes utsagn blir i teksten brukt for å illustrere poenger, og det er i oppgaveteksten forklart hva forskeren mener utdraget representerer. Jeg har ikke endret på språket i transkripsjonen, dette for å vise hvordan informantene uttrykte seg. Jeg har gjort dette valget for å vise at til tross for at kvinnene ikke har norsk som morsmål, kan deres refleksjoner brukes i analyse. Hvorvidt man kan intervju informant som har mangelfullt språk, har vært et tema for diskusjon i IPA - analyse (Smith, 2004). All tale tolkes av mottakeren, og kommunikasjon kan være god på tross av mangler i språk. Intervjueren har jobbet med flerspråklige i mer enn fem år, og er derfor vant med kommunikasjon med mennesker har lært norsk i voksen alder. Det å ha utdragene i sin originale tilstand gir leseren mulighet til selv å vurdere utdragene. Denne synligheten av datamaterialet og tolkningen av utsagnene, er med på å øke validiteten i studien.

Etter semantisk analyse (Braun & Clarke, 2006) av temaene, er det gått videre til mer teoretisk tolkning. Denne tolkningen er gjort i tekst i oppgaven. Mange av tolkningene tar utgangspunkt i den identitetsteorien som er oppsummert innledningsvis. Jeg drøfter hvordan kvinnenes utsagn kan relateres til personlig og sosial identitet. Jeg studerer også hvordan kvinnene forhandler hvem de kan være, ved å søke helhet i sine forklaringer og kontinuitet mellom det de er nå, fortid og fremtid.

Resultat

I første del av resultatene vil jeg presentere de tematiske områdene som i løpet av intervjuene fremsto som sentrale i kvinnenes liv. Det overordnede temaet var kvinnens offentlige og private identitet. Videre fremsto kvinnenes relasjoner som et viktig tema. I andre del av resultatene vil jeg presentere en særskilt analyse av informantenes identitet. Denne delen handler om kvinnenes egenbeskrivelser. Til sist vil jeg studere helhet i identitet gjennom en analyse av kvinnenes sentrale identitet, og gjennom å gi et eksempel på manglende helhet.

Det første temaet knytter seg til hva kvinnene fortalte om sin deltakelse og sitt ansvar i den offentlige og den private arena, samt om delingen av tid mellom disse to. I dette temaet inngår kvinnenes syn på integrering for seg selv og for sine barn. Når det gjelder forholdene i hjemmet vil jeg ta for meg kvinnens naturlige rolle som familieorganisasør, og videre snakke om delingen av oppgaver i hjemmet. Her inngår også hva kvinnene fortalte om morsrollen.

Menneskelige fellesskap er viktige for sosial identitet. Et tema i denne studien var relasjonene i kvinnes liv. Kvinnes ektemenn fremsto som viktige personer i forhold til kvinnes muligheter i livet, så jeg vil ha tydelig fokus på denne relasjonen. Deretter drøfter jeg den mangelen på nettverk som kvinnene snakker om, samt den styrken som finnes i de nettverkene de faktisk er en del av.

Den neste delen av analysen, handler om identitet som begrep. Her så jeg på hvordan kvinnene beskrev seg selv. Kvinnene ble bedt om å beskrive seg selv med fem ord, og kvinnes beskrivelser er oppsummert i tabell 1. I intervjuene svarte informantene ofte på spørsmål om seg selv ved å beskrive hva ”annerledes andre” gjorde. I denne delen vil jeg presentere en oversikt over ordene kvinnene brukte for å beskrive seg selv, og hva slags kontraster de benyttet seg av, for så å drøfte disse.

En følelse av helhet og kontinuitet når det gjelder forståelsen av egen identitet, er viktig. Menneskers subjektive følelse av helhet kan forstås som det at det er samsvar mellom det en mener at en er, og det en gjør i livet. Følelsen av kontinuitet er det å kunne overføre hvem man er fra fortid til fremtid. I løpet av analysen fant jeg at kvinnene hver for seg hadde et overordnet mål for en helhetlig selvpresentasjon da de snakket med intervjueren. Analysen av denne selvrepresentasjonen vil jeg presentere i tabell 3. Jeg vil videre drøfte hvor viktig det er med helhet i identitet, gjennom beskrivelse av en av mine informanter.

Identitet i det offentlige og det private

En av de større samfunnsdebatter handler om kvinner og menn i relative posisjoner i samfunnet. Hansen og Trana (1994) ga en god illustrasjon på hvordan kvinners rolle blir definert gjennom kultur, og hvordan kultur er i sakte endring. Hansen og Trana mente at kultur gir noen premisser for mødreskapet, og for muligheten til arbeid. Disse premissene er så naturligjorte gjennom kulturen at det ikke settes spørsmålstegn ved premissene for hvem man kan være. Kultur gir altså normer for hvem kvinner og menn kan være, som kun er i endring på lang sikt.

Kvinner differensierer mellom hvem de er i hjemmet og hvem de er på jobb (Wager, 2003). De tenker også mye på hva som skjer i hjemmet når de er på jobb, og motsatt. De separerer altså ikke mellom domeneene på samme måte som menn (ibid.). Kvinner forhandler ulike identiteter for ulike domener, men har alltid den andre delen av dem selv med i denne forhandlingen. I det følgende beskriver jeg hvordan kvinnene i mitt utvalg manøvrerer i de offentlige og private domeneene hver for seg, samt forhandlingen mellom disse domeneene.

Kvinnene i det offentlige rom

I livsformintervjuene kom det frem at kvinnene brukte betydelig tid på arenaer utenfor hjemmet. Aktiviteter som kvinnene viste til var bruk av åpen barnehage, kafébesøk, handleturer, legetimer, møter med PP-tjenesten, møter på skolen, trening, deltakelse i kvinneforening m.m.. Her var det stor variasjon, men kvinnene som gruppe beskrev mange arenaer for offentlig deltakelse.

Kvinnene beskrev til dels mye kontakt med barnas skoler. Av kvinnene var fire særlig aktive i forhold til skolen. Én var medlem av FAU da barna var små, mens én fortalte at hun pleier å slå av en prat med læreren når hun følger sønnen til skolen. To av kvinnene fortalte at i deres land er kontakten mellom skole og hjem mer interaktiv. Begge informantene fortalte om episoder hvor de tok initiativ til møter med skolen om barna, møter som var utenom vanlige konferansetimer. Dette forteller meg at kvinnene aktivt tar del i barnas skolegang, og er villige til å gå videre og kontakte skolen med bekymringer. En av kvinnene har barn i barnehage, og hun grunnga den kontakten hun har med barnehagen som følger:

Men her, det er best å være på *møte* sammen med foreldrene, eller på barnehage. Jeg har mye å gjøre på barnehage. Og så jeg går på *hele*. Eller på alle. Som dem har. Hvis jeg klarer, elle hvis jeg hadde ikke tid, da jeg spørre han [mannen], du må være med. Fordi, hvis jeg ikke være på barnehage, og så ungene dem sier, alle som har foreldrene med seg, det er bare dem som er ordentlige foreldrene. Jeg tenker på dem.

Hun synes synd på de barna som har foreldre som ikke følger med på barnas aktiviteter. Hun forteller her at hun har mye å gjøre i barnehagen. Hun går på alle aktiviteter, og hvis hun ikke kan, sender hun mannen sin. Barna skal vite at deres foreldre stilte opp for dem, og ikke føle seg annerledes enn de andre barna på noen måte. Hun viser innlevelse i hvordan det føles å være den eneste uten foreldrene sine på et arrangement. De andre kvinnene viste også stor interesse for barnas sekundærsosialisering. Kun én av kvinnene fortalte at hun måtte nedprioritere foreldremøter. Hun synes ikke det å gå på disse møtene var verdifull prioritering av tid. Hun var alenemor i store deler av barnas oppvekst, og hadde derfor et annet grunnlag for hvordan hun kunne bruke tiden sin enn fem av de andre i utvalget.

En av kvinnene fortalte at hun ble provosert da barna fikk norsk som andrespråk på skolen, til tross for at de har bodd her hele sitt liv. Hun fortalte at hun gikk til en venninne med sin bekymring for skolens valg. Denne informanten fortalte om flere møter med det norske samfunnet hvor hun tvilte på hvordan hun skulle håndtere disse. Her forteller hun om sine tvil i forhold hvordan man skal konfrontere skolen:

Ehm.. Okei. Det, altså... Utfordringen var at altså: Er det noe man gjør? Går man til rektor? Og så jeg vet. Og så det er sånn kode. Er det noe man gjør? Er det.. Er det noe man ikke gjør? Konfronterer man rektor?

Kvinnen valgte først å spørre en venninne som er pedagog og har mer erfaring enn henne i Norge. Hun er opptatt av å håndtere dette på den riktige måten. Ved å spørre andre, forhandler hun seg frem til riktige strategier i det norske samfunnet. Hun innrømmer at det er en del ting hun ikke kjenner til, fordi hun ikke vokste opp her, og forteller da at hun spør når hun lurere på noe:

Jeg.. vokste ikke opp i Norge. Så det er en del ting jeg ikke vet om. Så da må jeg spørre. Jeg må bruke mine norske... venner, og andre mødre.

For henne er det en verdi å være åpen nok og ikke redd for å spørre. Hun velger å ta aktivt del i livet gjennom å undersøke og vurdere problemene hun møter. Hun mestrer sine utfordringer gjennom et fokus på problemløsning.

Arbeid

Arbeid er en verdi i det norske samfunnet, og innvandreres inkludering i arbeidslivet er en målsetting i norsk politikk (Kommunal- og Regionaldepartementet, 2003-2004). Kvinnene i dette utvalget er alle aktive i forhold til arbeidslivet. Med dette mener jeg at de alle er rettet mot arbeidslivet, selv om de ikke alle per dags dato jobber. Den profesjonelle identiteten sto frem som en sentral del av hvem de er. Per dags dato er fire av informantene i arbeid. Av disse jobber en fulltid, og tre har ulike deltidsordninger. To av kvinnene er hjemme med små barn, og tre er under utdanning for å bedre sine muligheter i yrkeslivet. Kvinnene beskrev yrkeskarrierer der de blant annet har jobbet på fabrikk, legekantor, SFO, barnehage, for Sporveiene, med renhold, for Manpower, på et kontor som hjelper andre innvandrere, og i butikk. De er, og har i løpet av sin tid i Norge vært representert i ulike grener av norsk yrkesliv.

Seks av informantene fortalte om skolegang og/ eller yrkeserfaring fra hjemlandet. Hvis man ser på det de utdannet seg til og det de har jobbet med i Norge, så er det tydelig at i hvert fall fire av kvinnene har opplevd tap av profesjonell status siden de kom til Norge. Dette tapet av hvem de var, er en kilde til stress (Lindencrona, Ekblad, & Hauff, 2008).

En av kvinnene beskriver sine problemer med det norske arbeidslivet som følger:

Da jeg gikk på skole og lærte norsk fort, og klarte meg alene. Og.. eh.. Jeg husker da jeg ble ferdig med skolen gikk jeg på arbeidsformidlingen for å få jobb. Og så ville jeg... egentlig ha en sekretærjobb. Samme som jeg hadde, og jeg elsket den jobben. Og så får jeg ”Nei. Du får ikke”. I den tiden var det *veldig* vanskelig, og veldig strenge. Og så ”nei, du får ikke. Hvordan skal du få

en sekretærjobb, en veldig fin jobb, mens det er masse rengjøringjobb her i Norge?”. Så. Så det er... det har spilt *mye* for meg, på en måte. Jeg ”hvorfør, hvorfor jeg får ikke det? Er jeg ikke flink til det?” Så... på en måte så det, den *holdt meg*... tilbake. At jeg, at jeg kunne ikke. Da tenker man mange andre ting. Ikke sant. At kanskje hvis jeg går dit, så de skal si samme ting. Eller kanskje hvis jeg går dit, så de skal de si den samme ting, så. Så det var ikke lett. Så da fikk jeg rengjøringjobb, ja. (sukk)

Hun gjorde det hun kunne for å komme seg ut i arbeidslivet i Norge. Hun tok ansvar for eget liv. Men samfunnet møtte henne med en overraskelse. Den kompetansen hun hadde fra hjemlandet, var ikke aktuell her. Hun er tydelig oppgitt. Det negative hun møtte på arbeidskontoret gjorde at hun brøt sammen. Hun fortalte i andre deler av intervjuet at det tok flere år før hun fikk motet tilbake. Når hun spør ”Er jeg ikke flink til det?”, tolker jeg det som at hennes identitet som stolt arbeidstaker ble truet. Hun begynte å tvile på seg selv. Hun som beskrev seg selv som sterk kvinne flere ganger, beskriver her en knekk i selvtilliten som fikk henne til å holde tilbake. Hennes erfaring med det norske arbeidslivet gjorde at hun begynte å forvente motgang, og hun jobbet som rengjøringspersonale i flere år.

Det å miste sin profesjonelle identitet vil igjen ha konsekvenser på andre områder. Kvinnen fra forrige avsnitt beskrev tett oppfølging av sine barn gjennom oppveksten, bl.a. gjennom deltakelse i foreldreutvalget på skolen. Kan hende hun fant en validering av hvem hun var på andre felter, da hun lyktes dårlig med å finne en jobb hun kunne godta. Etter mer enn 10 år i usikkerhet har hun nå en jobb som passer bedre til hennes forventninger om hvem hun er. Det tok altså tid å komme frem til en akseptabel yrkesidentitet.

Flere av kvinnene er på vei mot et yrke de bedre kan akseptere. Tre av kvinnene var under utdanning da jeg snakket med dem. To av kvinnene tar utdanning innenfor det samme feltet som de drev med i fødelandet. Én forklarer som følger:

L: Ja. Ehm.. Hva gjør du for at du skal ha det bra? Hvilke ting er det du gjør du for deg selv?
I: Gjør ingenting for meg selv.(latter). Jeg er mest opptatt med ungene og hjemme og. Men du kan si det er studier. Det er skole som jeg går på. *Jeg har lyst på den*. Gjøre ferdig med den, etterpå jeg finner en jobb på kontoret.

Denne kvinnen forteller at det er andre enn henne selv som prioriteres til daglig. Hun gjør alt for barna, men utdanning er noe hun har lyst på. Hun gjør det for seg selv, og hun fortalte at hun har en god grunn til å ta denne utdanningen. I andre deler av intervjuene fortalte hun at hun fikk ryggprolaps på jobb, og at damer der hun kommer fra, ikke har harde jobber. Kvinnen prøver, gjennom å ta denne tilleggsutdanningen, å komme tilbake til det karriereløpet hun hadde der hun bodde før. Hun prøver altså å skape en kontinuitet mellom hvem hun var, og den personen hun ønsker å være.

Kvinnene som er under utdanning, er fornøyde med at de har tatt et valg om å bedre sin fremtid. En informant brukte ordet ”grådig” for å forklare hvor interessert hun er i studiene sine. Hun beskrev seg selv som ambisiøs på spørsmål om hvem hun var. De to som er hjemme med barn, uttrykte hvor vanskelig det er å kun være hjemme, og at de gjerne vil tilbake i jobb så snart de får ordnet med dagmamma og barnehageplass. En fortalte at jobben gir henne økonomisk frihet og hindrer at hun er hjemme og hakker på mannen hele tiden. Plassen i arbeidslivet og ønsket om å jobbe er sterk og styrende for kvinnene. Deres bevegelse i skole og arbeidsliv bekrefter at det er en myte at innvandrerkvinner ikke ønsker å ta del i arbeidslivet (Farstad, 2003).

Kvinnenes holdning til samfunnsengasjement gjennom yrkesdeltakelse overføres til sosialiseringssønsker for barna. En informant fortalte at det ikke er vanlig hos dem ikke å fullføre høyskole eller universitet. Det er tydelig at hos dem har utdanning høy verdi. Seks av informantene har barn i skolealder. Alle disse fortalte at de følger med på skolearbeidet til barna. Tre fortalte at de bruker lekseplanen aktivt, og hun som har barn i barnehage, fortalte at hun tar frem ukeplanen hver dag. En av informantene kom til Norge som 16-åring, og hun har lite utdanning utenom grunnskole og noen kurs. Hun fortalte at hun hjalp barna med leksene til de gikk i femte klasse. Da hun ikke klarte å hjelpe dem lenger, sendte hun dem på leksehjelp. Det er tydelig at kvinnene generelt følger nøye med på barnas læring. Samtlige håper på at barna skal fullføre en form for skolegang, men det er variasjon i hvordan de snakker om dette målet.

Hirshman og Falcon (1985, i Sanders, 2002) skrev at foreldre med utdanning hadde barn som også var suksessfulle i skolesystemet. Mødrene i dette utvalget rapporterte at de følger godt med på barnas skolegang, enten det er gjennom oppfølging av lekser, kontakt med skolen, eller andre aktiviteter som omhandler læring. Fem av syv kvinner fortalte at de har høyere utdanning, så det er sannsynlig at de vil videreføre i hvert fall et ønske om at barna også tar utdanning. Kvinnenes bakgrunn videreføres til deres barn. Dette kan betraktes som kontinuitet gjennom at foreldre med utdanning sosialiserer sine barn til å ha utdanning som verdi.

Den profesjonelle identiteten er både personlig og sosial. Den er personlig i at kvinnene understreker at det er deres personlige mål å ta en utdanning. Den profesjonelle identiteten er sosial gjennom de relasjonene kvinnene utvikler på jobb. De fortalte om engasjerende samtaler med kolleger, og om vennskap de har fått gjennom jobben. Timotijevic

og Breakwell (2000) mente at personlig identitet er tidsforsinket sosial identitet. En kvinne forteller at hennes mor presset på sine barn for at de skulle ta en utdanning:

På skolen, ja. Fordi hun er utdannet, eller hun var utdannet [hennes mor]. Ja. Det var kanskje en grunn. Og så hadde.. hadde jeg og søstra mi venner som var åpne selv om vi var i en slik land sånn som (X). At de var jenter, og de.. de jobbet. De var ute og de jobbet, og var åpne og selvstendige, på en måte. Kanskje det var en annen grunn. Og så... Vi har venner, og vi kjenner folk her også som er. Ja. Som tenker sånn som vi tenker. Kanskje det er en grunn, også.

Gjennom hennes fortelling om mors holdninger, ser man kulturell kontinuitet ved at barndommens sosialisering blir integrert i kvinnene. Utdanning blir en personlig verdi. Det som før var en sosial verdi gjennom oppveksten, har blitt overført til en personlig verdi. I tillegg gir nærmeste omgangskrets validering til det å ta utdanning. Kvinnene har en ingruppe av mennesker rundt seg som også har utdanning fra høyskole eller universitet.

Forhandlingen mellom det offentlige og det private

De tre kvinnene som var under utdanning på tidspunkt for intervju, har alle jobbet en del år, men har innsett at de må ha mer skolegang. De valgte i voksen alder å ta opp skolegang og begynne på nytt for en bedre fremtid. Av de tre som tar utdanning, fortalte to av kvinnene at de synes det er vanskelig. Én sa:

Jo, jeg liker. Men det blir hele livet, ikke sant. Vi studerte eh 15-14 år før vi kommet hit. Vi begynte fra null. Og så det blir mer og mer, og du orker ikke hele livet å studere, ikke sant. Ellers det er.. jeg synes det er veldig spennende å studere. Og så du har ikke bare den. Du har barn hjemme og tenke på andre ting og..

Kvinnen forteller at hun har brukt mange år på skolebenken. Hun anerkjenner at hun er på et stadium i livet der hun egentlig burde fokusere på andre ting enn skole. Situasjonen hennes som innvandrers gjorde at hun måtte begynne på nytt. Hun gjør det fordi hun ønsker seg en bedre fremtid. Det er spennende å studere, men skolegangen har en pris. Hun forteller at tiden med familien og andre ting også er viktige. Det er tydelig at utdanningen blir sett på noe som har en verdi, men som også går på bekostning av livskvaliteten i familien. Hun har forhandlet seg frem til at til tross for konsekvensene for familien nå, er langtidsverdien av en utdanning så god at hun må ta dette valget.

Den samme kvinnen fortalte at mannen hennes jobber ekstra når de trenger penger. Hun fortalte også at han har hatt den samme jobben i transportbransjen i mange år, og at han mistrives i denne jobben. Han kan ikke bytte jobb fordi de har boliglån. Han er utdannet ingeniør, og mener han ikke har tid til å gjøre de tingene han liker på fritiden. Her kan det se ut som at verdien er at mannen skal være primærforsørger, slik det tidligere har vært i den

industrialiserte del av verden (Rodman Aronson & Schaler Bucholz, 2001). Det kan se ut som det er kvinnen som profiterer i denne sammenhengen. Selv om hun også jobber mye med sin 50% + stilling, og sine plikter i hjemmet, så er hun fri til å fylle opp tiden sin med deltids utdanning. Det er hun som får forhandlet frem at hun kan ta en utdanning for å bedre sine muligheter i yrkeslivet. Hun sitter for tiden av ulike grunner fast i en jobb hun mistrives med.

Bisagni og Eckenrode (1995) fant at det å ha en identitet som arbeidstaker, var viktig for å opprettholde et positivt fokus i livet for kvinner som gikk gjennom en skilsmisse. To av mine deltakere ble skilt etter at de kom til Norge. De fortalte begge hvor viktig arbeidslivet er for dem. Disse to kvinnene kan ha funnet sin identitet gjennom jobben, i tillegg til gjennom barna. En av de enslige mødrene i utvalget bekrefter at det finnes en todeling av forventninger til kvinnen:

L: Tror du at det Norge forventer av deg som kvinne og mor er annerledes enn det som forventes i (X)?

I: Jeg tror ikke det. Jeg tror ikke det. Det er det samme.

L: Passe på barna, og passe på jobb, og...

I: Det er det samme. Ikke noe, ikke noe forskjell. Nei.

Her forteller kvinnen, i dialog med intervjuer, at hennes oppgaver i livet er å passe sine barn og sin jobb. Hun sier at det er en todeling mellom hjemmearenaen og det offentlige liv, uavhengig av bosted. I andre deler av intervjuet fortalte hun at det er barna som har gjort henne så sterk som hun er. Hun har jobbet videre for barna. Hun fortalte om sykdom og problemer, men at det er barna som har fått henne til å gå videre i livet. Hun jobber for barna, og barna har fått henne til å gå videre i arbeidslivet. Hun mener at det at hun har dem, har tvunget henne til ikke å gi opp.

Warriner (2004) analyserte narrative til sudanske flyktningekvinner i USA, og skrev om deres rekonstruksjon av identitet gjennom språkopplæring og ønsker om å bidra til hjem og samfunn gjennom yrkesaktivitet. Hun fortalte om kvinnenes kreative tilpasningsevne i et system som er hardt og kontraproduktivt i sine forventninger til innvandrere. Mine funn gjenspeiler denne kreativiteten og den konstruktive veien for hver enkelt av kvinnene. Kvinnene i mitt utvalg har funnet sin egen vei i samfunnet, en vei som de som mødre og som karrierekvinner kan akseptere. Veien er lang, men de evner å gå den til tross for dette. Det at tre av informantene tar videreutdanning etter ca. 10 år i Norge, understreker dette.

Kvinnenes syn på integrering

Alle som kommer til et land, må velge en strategi for hvordan de vil møte representanter fra majoritetskulturen. Man må forhandle seg fram til en plass i samfunnet.

Noe beholdes og noe tilpasses av egne kulturelle vaner. Samtlige av mine informanter deltar i det norske samfunnet gjennom skole, arbeidsliv og andre møteplasser. Jeg spurte en av dem:

L: Men syns du det er viktig å bli integrert?

I: Ja. Det er .. Det er veldig viktig. Man finner ikke balanse før man.. blir, eller integrerer seg. Ellers blir man i konflikt hele tiden. At nå.. hvis du vil beholde alt du har, da blir du ikke... Eller du finner ikke balanse. Da blir det konflikt hele tiden. Men da, hvis man gi litt, og ta litt. Da får man finne balanse. Det.. Det skjedde med meg. Når vi snakket i (fag). Jeg hadde (fag), (fag) på (høyere utdanningsinstitusjon). Og så snakket vi om integrering og balanse, og sånne ting.... Vi.. Vi hører på tv, og vi leser, og.. De, det er mange familier som har problemer med barna sine, fordi de vi.. de vil at barna skal beholde mest mulig av det de *har*. Men det gjør ikke barna, så blir det konflikt mellom familien.. familier og barn, og mellom ungdommer og foreldre. Eh.. Men.. Det er ikke det hos oss. Selv om barnet vårt er ikke blitt så stor ennå. Men.. Jeg .. *Jeg* syns at vi er blitt god integrert her. Men det var.. Men det var ikke lett. Det var som jeg fortalte deg. Det var ikke lett for *meg*. Jeg snakker om meg selv. Å bli integrert. Det er ikke lett. Det er en vanskelig prosess. Det *er* veldig vanskelig at når man venner seg til.. til en del ting, og så går du et sted..

Kvinnen sier at integrering er viktig for å finne balanse, men det er ikke lett. Hun sier at uten balanse blir man i konflikt hele tiden. Dette betyr at kvinnene må forhandle med seg selv om hvem de skal være i forhold til omverdenen. De må integrere forventninger fra den kulturen de har vokst opp med, med forventninger fra den norske kulturen. Slik kan de finne en balanse i livet. God tilpasning avhenger av en god forhandling av integrering. Kvinnene må selv finne ut hva integrering betyr for dem. De må finne ut av hva de er villig til å gi slipp på av egen kultur, og hva de ønsker å ta med seg av norsk kultur. De må finne en blanding de kan leve med som en del av sin identitet i et nytt land. Kvinnen snakker også om integrering av foreldre som viktig for å unngå konflikter mellom foreldre og deres barn. Hun er altså klar over at barn tilpasses samfunnet på en annen måte enn deres foreldre.

En annen kvinne fortalte at nordmenn snakker om andre ting enn dem på fest, og at nordmenn gjør ting som hun ikke kan akseptere. Hun sa at hun aksepterer at nordmenn er sånn, men kan ikke være sånn selv. Dette gjør integreringen vanskelig for henne. Noe av det kvinnene nevnte som problematisk, er kjæresteforhold i ung alder, sex og alkohol. En annen sa at de som syns norsk praksis er feil, ikke trenger å komme, men hun mente også at barna ikke skal få lov til det samme som norske barn. Kvinnene er enige om at det må være en balanse i barneoppdragelsen mellom norsk og egen kultur, slik at deres måte å oppdra ungene er en blanding av elementer fra begge som de setter pris på:

I: Og det syns vi at da, det er mange ting som er bra. Her. Som vi kan... blande.

L: Ja. Blande?

I: Blande med det som er bra fra vår kultur.

To av informantene fortalte at de har barn som sier at de er norske. Den ene gutten vil ikke prate med sin mor på hennes morsmål foran andre barn. For foreldrene blir det en oppgave å få barna til å ta til seg deler av både foreldrenes kultur og norsk kultur:

L: Men.. Hvordan forklarer du han da?

I: Eh.. Jeg.. Vi bare forklarer til han, at vi er ikke norsk. Men du er halv norsk, fordi du er født i Norge. Du bor i Norge, du er halv norsk. Men siden foreldrene dine kommer fra andre land, halvparten er X, og andre halvparten er norsk. Det er ikke.. Vi sier ikke ”du er ikke norsk”, men ”du er ikke helt norsk”.

Kvinnene generelt legger vekt på at barna har noe fra to kulturer. Kvinnen fra utdraget over fortalte også at sønnen fremdeles er for ung til å skjønne konseptet kultur. Han er bare åtte år. Hun fortalte at hun vil utsette mest mulig av praten om kulturell tilhørighet og etnisitet til han blir eldre. Hun fortalte at hun tenker seg om før hun snakker om dette, og vil ikke at han skal få et negativt syn på hvem han er.

Samtlige mødre snakket om integrering av egen kultur og norsk kultur både for seg selv og for barna. Dette forstås som et spørsmål som går igjen i ulike livsfaser. Etter som barna utvikler seg og blir utsatt for nye impulser vil det komme nye problemstillinger i familien. Familiene må ta stilling til om de skal velge frihet eller kontroll i møtet med de andre. Dette er en forhandling som pågår gjennom hele barnas oppvekst. Skal barna få lov til like mye som norske barn, eller skal de holde igjen? Mødrene forteller om flere hendelser der de står i krysningspunktet mellom de to kulturene når de skal gjøre valg for seg selv og barna. Strategiene de benytter i de krysskulturelle møtene er ikke konstante. Identitet er i stadig utvikling, og mødre må svare på utfordringer etter hvert som de kommer. Barna som lever tett med andre sosialiseringstekster, vil fortsette å sette sine foreldre og deres verdsett på prøve gjennom oppveksten, og særlig i ungdomstiden. En informant fortalte at hun ikke hadde noen problemer med barna inntil de ble ungdommer. En annen informant fortalte at hun har blitt mindre religiøs, så hun aksepterer ting barna gjør nå som hun ikke ville akseptert for 20 år siden. Fem av mødrene i dette utvalget har barnas ungdomstid i vente, men de utsettes nå eksempelvis for spørsmålene ”kan jeg ta med barnet mitt på svømming”, ”skal mitt barn få overnatte hos andre?”, ”skal mitt barn få se på film med de andre selv om han er for ung?” osv..

Hjem og Familie

Jeg går nå over til drøftingen av det private domenet. I denne delen vil jeg først ta for meg arbeidsdelingen i hjemmet, og deretter fortelle om kvinnenens grunnleggende verdier for mødreskapet.

Ansvar i hjemmet

Her rapporterer jeg kvinnenes beskrivelser av sin opplevelse av hjemmesituasjonen. Jeg har valgt å dele inn ansvarsområdene i hjemmet i husarbeid, matlaging og omsorgsarbeid for barn, og snakke om disse hver for seg.

Matlaging er en nødvendig del av de fleste husholdningers hverdag. Alle kulturer har egne tradisjoner for matlaging. Blant dem jeg har snakket med, var det kun en kvinne som snakket mye om matlaging. Hun sa at matlaging er hennes interesse. Hun fortalte om sitt eget hjemlands mattradisjoner, og beskrev for meg over 10 av ingrediensene i gårsdagens middag. Denne middagen lager hun etter hun er ferdig på jobb. Hun fortalte at hennes mann lagde maten da han var hjemme et år rett etter at han flyttet til Norge, men da de begge var i jobb ble det igjen hennes rolle å stå for maten. Hun fortalte at datteren spesielt, men også de andre i husholdningen, ikke er interessert i, eller har tid til, å lage mat. Jeg tolker det som at hennes rolle som matlager er en selvfølge for henne og familien. Det er noe som hører med til hverdagen, og noe hun liker. Jeg velger å tolke det slik at det å være matlageren er en del av hennes personlige identitet, men også at det er et resultat av hennes kulturelle identitet.

En av kvinnene pleier å lage middag på kvelden etter barnas leggetid, slik at barna skal få et måltid med en gang de kommer hjem fra barnehagen neste dag. Hun fortalte også at hun har klar mat til mannen når han kommer fra jobb sent på kvelden, og venter med å spise for at de skal spise sammen. En annen fortalte at hun kom hjem fra jobb kl. 20.00 en dag i ferien. Mannen hadde vært hjemme sammen med barna og syk hele dagen. Hun ringte og ba ham ta ut kjøtt fra fryseren, mens hun kjøpte resten av ingrediensene. Hun lagde barnas yndlingsmat da hun kom hjem, mens hun spiste en brødskeive.

Et unntak til de som fortalte om sitt daglige ansvar i husholdningen, var hun som fortalte at hun tidlig i sitt samliv med mannen sto for det meste av matlagingen og husarbeidet. Hun fortalte at nå kan hun ikke, grunnet psykisk sykdom, klare å favne om alt. Det å være hjemme og kun passe på mann og barn gjorde at hun følte seg som en slave. Nå har mannen klar mat når hun kommer fra jobb. Hun er takknemlig for det. Hun fortalte at mannen hennes hjelper henne mye nå.

Det er tydelig at matlaging så å si utelukkende er kvinnenes domene, med mannen som medhjelper i ekstreme tilfeller. For å få frem betydningen av det kvinnene beskrev, er det viktig å fortelle hva de ikke nevner. Det er ingen som snakket om at de kunne tenke seg større bidrag fra mannen på kjøkkenet. Et utsagn fra en deltaker sier noe om kvinnenes identitet og betydning av matlagingen:

Noen ting man kan vente, det trenger ikke å bli *må*, ikke sant... Eh.. For eksempel, hvis du har, hvis. Alt mannen min sier: ”Hvis du har ikke lyst til å lage mat, bare si til meg. Jeg skal hente mat ute.” Du trenger ikke bli. Eller bare bestille pizza, eller sånn. Eller ”hvis du har ikke tid å handle, mat og sånn, bare si til meg. Jeg skal handle når jeg kommer hjem.” ... Nei, ikke må. Men jeg gjør selv (liten latter). Kanskje pga.. eh.. hjemme jeg er storesøster. Hele tida, og vi har andre barn som er veldig små, også.

Hun forteller at mannen tilbyr seg å kjøpe ferdiglagd mat når hun er sliten, men hun velger å lage mat hjemme likevel. Hun forklarer det at hun lager mat hver dag i forhold til ansvaret hun hadde i hjemmet før hun ble gift. Hun velger selv å ta et stort ansvar i hjemmet, og tar sjelden imot hjelp fra mannen. Hun fortalte også at hun pleide å lage spesialmat til sønnen den første tiden i barnehagen, fordi han ikke var vant med brødmatt. Jeg velger å tolke det som at oppveksten til kvinnene, der moren har stått for hjemmelivet mens faren har vært den finansielle forsørgeren, har mye å si for hvilke valg kvinnene og deres menn tar i dag. Rollen som familiens overhode på kjøkkenet er verdsatt og selvsagt for kvinnene. Man kan her observere kontinuitet i kulturen gjennom kvinnenens opprettholdelse av sin rolle som matlageren i familien.

Jeg var hjemme hos fem av informantene. Inntrykket av husholdningene var at de var veldig ryddige og nylig gjort rent før jeg kom på besøk. I samtalene fikk jeg inntrykk av at det skjer forhandling om renhold i hjemmet, der kvinnen er pådriveren. En fortalte at hun alltid må mase på mannen for å få ham til å bidra. To fortalte at de ikke er fornøyd med måten mannen gjør rent, mens en fortalte at hun kunne ønske at mannen og sønnene kunne bidratt mer. En siste fortalte at mannen først nå har begynt å bidra, og hun uttrykte sin takknemlighet for at han bidrar. De to som har vært enslige forsørgere, fortalte at barna har hatt faste plikter i huset. I motsetning til matlagingen, er husarbeid et arbeidsområde der det er akseptert å motta hjelp fra ektemenn. Dette er et forhandlingsområde, men det er ikke lett å forhandle her. Slik illustrerer en informant:

L: Men, jeg lurer på, siden du sa at mannen din ikke hjelper så mye til, at du gjør mye mer enn han kanskje, syns du det er vanskelig å si det til barna, da?

I: Ja, det er. Fordi de har spurt.

L: Om pappa?

I: Men..

L: Pappa er av en annen generasjon...

I: Det var en gang da han..spurte ”er pappa konge?” (latter)

.....

I: Jeg spurte hvorfor.(uklart) Sitter og ser på tv, mens du er sånn slave. Jeg prøver å vri unna. Så det er...

L: Ja. Vanskelig

I: Men det er ikke lett. Sant. Fordi man må være en god rollemodell. Så det er en utfordring.

Hun forteller om en mann som ikke hjelper til i huset, og barn som observerer dette. De ser at mor bidrar mer enn far, og hun har ikke noen forklaring å gi dem. Hun skulle ønske at han

ville hjelpe mer til, for å være en rollemodell for barna. Hun mener det er viktig med ansvarsdeling i hjemmet, men får det ikke til.

Det er vanskelig å si noe om deling av ansvar i sosialiseringsoppgaver i forhold til barna, både grunnet begrenset antall spørsmål om temaet og variasjon i kvinnenes livssituasjon. Der forholdene har vært stabile (dvs. at kvinnene har vært gift med barnas far), fortalte kvinnene i ulike spredte utsagn om mennenes bidrag i barnas oppdragelse. Her er et eksempel:

L: Snakker mye, spør han mye når han er sammen med dere? Eller, ikke så mye?

I: Ja. Ja. Eh.. Ikke så mye. Når det er sport, han spørret veldig mye, med pappan sin. Når de sitter og ser på fotballspill. Det er bra. Han er veldig opptatt med fotball. Og så han kommer og se, med pappa på fotballspill hele tida, og spør om alt mulig om sport. Og ser på tekst-tv og leser og sånt. Ellers, andre ting, nei. (liten latter)

Mennene bidrar i sosialiseringen av barna, mens det er kvinnene som tar seg av alt det praktiske. Det er kvinnen som sørger for at barna får det de trenger av næring, utstyr og aktiviteter. Det er hun som passer på at de vasker seg. Det er hun som pakker skolesekk, og det er hun som passer på og har inngående kontakt med skole og barnehage. Hjemmet er kvinnens arena, og hun organiserer aktivitetene rundt hjemmet. Det er kvinnen som er den primære omsorgsgiveren.

Nå fortalte Grunow, Schulz og Blossfeld (2007) at det er økende relativ forskjell over tid mellom menn og kvinners innsats i husholdningen i et annet ”vestlig” land, Tyskland. Det vil si at de fant at gifte kvinner etter hvert ble mer bundet til hjemmet. Artikkelen problematiserte dette i en vestlig kontekst. De sa at økende tradisjonisme ikke kan være i samsvar med vestlig egalitarisme. Kvinnene i mitt utvalg satt få spørsmålstegn ved det at de står som primær ansvarshavende i hjemmet, i hvert fall i intervju situasjonen. For dem er det, kan hende, en selvfølge at kvinnens domene primært er det private, selv om de også er aktive i yrkeslivet. I denne oppgaven har jeg stort sett valgt ikke å drøfte likheter mellom kvinnene i utvalget og norsk-etniske kvinner, men det kan være likhetstrekk i kulturene i oppfatning av kvinnens rolle i hjemmet.

Mødreidentitet

For å se nærmere på funnene om at mors rolle er så fremtredende i det private domenet, studerte jeg de verdiene hos mine kvinner som ligger til grunn for mødreskapet. Jeg søkte med dette en basisforklaring på kvinnenes handlinger og valg. I følge Hitlin (2003) er verdier kjernen i personlig identitet, slik at verdier for mødreskapet blir grunnleggende for hvem kvinnene er.

To av kvinnene snakket om barnas følelse av trygghet som en grunnleggende verdi.

Én forteller:

I: Foreldre skal gi til barna sine. Det er trygghet. Så jeg har alltid prøve å gi til barna mine. Det vet jeg ikke hvor mye jeg har klart. På en eller annen måte jeg prøver å gi dem trygghet, uansett gi dem trygghet.

L: Hadde du den tryggheten da du vokste opp?

I: ja. Jeg hadde den trygghet. Men barna mine hadde ikke.

L: Nei.

I: Fordi jeg hadde ikke familie her, og de hadde ikke folk (uklart) rundt seg. Og så det jeg *alltid* prøver å gi støtte opp om dem.

L: Føler du hele tiden at du har klart å gi dem tryggheten?

I: Jeg prøver nå også. Jeg er ikke ferdig med dem ennå. De trenger trygghet nå også.

Dette er en av kvinnene som valgte å ta ut skilsmisse. I følge henne har barna hennes tapt gjennom hennes skilsmisse ved at de har hatt en turbulent barndom. Det å gi trygghet blir derfor særskilt viktig for henne. Hun prøver å være den som gir dem den tryggheten hun selv hadde gjennom oppveksten. Barna hennes er i den alderen at de delvis har begynt å bo for seg selv, og hun forteller at det å gi dem trygghet er grunnleggende for mødreskapet livet ut. Begge kvinnene som snakket om trygghet viste til at de ble gitt det samme av sine foreldre. De overfører den grunnleggende verdien av trygghet til sine barn. De bruker sine foreldre som modeller for sin egen rolle som mor.

Fem av kvinnene la vekt på barnas behov som grunnleggende. De snakket om at barna trenger dem. Barna er avhengige av sine mødre. En kvinne forteller om flere verdier i mødreskapet:

L: Ja. Mm. Ehm. Er det noen andre ting du synes at du er flink til? Som forelder?

I: Hm... Å være en mor. En de kan alltid stole på. Og at de kan alltid komme til meg. Det tror jeg de vet at de kan. Så det er.. Være der når de trenger meg. At jeg skal vite hva som trengs. (uklart).

Hun forteller at hun ønsker at hennes barn alltid skal kunne komme til henne, og at hun vil være en de alltid kan stole på. Hun legger også vekt på barnas behov. Hun skal være der når de trenger henne, og hun skal vite hva de trenger. Hun fortalte senere at hun trodde at hun var den som kjente barna sine best av alle. Det vil si at hun i sin tale legger vekt på hvor spesiell hun som mor er for sine barn. Slik som barna er de viktigste personene i hennes liv, så er hun den viktigste for dem. Hun passer på at dem.

De mest sentrale verdiene i mødreskapet i dette utvalget var altså det å ha kjennskap til barnas behov, det at barna trenger sine mødre, og den tryggheten en mor kan gi. Videre spurte jeg kvinnene om hvordan det var å være mor. Tre av kvinnene fortalte kun om fordeler ved mødreskapet, tre snakket om både gleder og vanskeligheter, mens en kun fortalte om

problemene hun hadde med å være mor. De var altså forskjellige med hensyn til hvordan de ønsket å legge frem morsrollen.

En av informantene fortalte mye og detaljert om barnas hverdag. Her forteller hun at hun var ulykkelig i Norge før hun fikk barn:

I: Og så jeg liker ikke å bytte plass, eller.. å flytte på andre sted. Jeg liker ikke det. Det var veldig vanskelig for meg. Da jeg er vant litt. Og så mest jeg bare gråter, og holde meg hjemme. Og jeg var veldig trist, og... Jeg har lyst til å reise tilbake. (liten latter)

L: Hvor lenge var det sånn?

I: Da jeg... Det var nesten 3 år. Da jeg fikk ho største dattera, jeg var veldig opptatt med henne. Det var litt mindre.”

Hun forklarer sin ulykke med at hun ikke er glad i å flytte. Hun var vant til sin situasjon i fødelandet. Kvinnen fortalte i andre deler av intervjuet at mannen hennes hjalp henne mye da hun kom til Norge, og tok henne med ut for å møte folk. Likevel var det først da hun fikk barn at hun klarte å glemme noe av savnet etter familien sin. Denne moren snakket mest av alle informantene om barna og deres posisjon i livet hennes. Alt hun fortalte om barna, fortalte noe om hennes identitet. Hun fortalte at folk sier til henne at hun tenker for mye på barna, men hun mener at det ikke finnes noen annen måte for henne. Som for hennes mor, er barna alt for henne. Hun er den informanten som har mødreidentiteten mest fremtredende i sine svar til meg. Hun fortalte at hennes mor tok godt vare på dem, og at det er deres tradisjon. Igjen kan en kontinuitet i overføring av verdier observeres.

Relasjoner og identitet

Relasjoner er grunnleggende for mennesket. Slik Mead (1934, i Smith, 1999) sa, så eksisterer selvet kun i relasjon til andre. Det vil si at andre skaper mye av grunnlaget for eksistens for individet. Denne relasjonaliteten er en del av sosial identitetsteori. Her vil jeg snakke om kvinnes relasjoner med mannen, nær familie og venner. Jeg vil også fortelle om kvinnes syn på de relasjonene de mistet da de migrerte.

Ekteskapet som basis for livsutfoldelse

Den kvinnelige identitet som husholdningens overhode og primære ansvarshavende er satt i kulturen. Andenæs (1989) skrev at man skaper seg selv i parforholdet. Videre skrev hun at kvinner og menn er hverandres forutsetninger, sett mot en kulturell bakgrunn. Mannen er altså utslagsgivende for hvem kvinnen kan være, og hvilke prosjekter hun kan ta del i.

Samtlige informanter er gift. To av informantene har vært gift med sin nåværende ektemann i 1-2 år, så de har levd mange år som enslige forsørgere. Tre av kvinnene fortalte at

de kom til Norge gjennom arrangerte ekteskap. En fortalte at hun giftet seg med mannen hun forelsket seg i, mens de seks andre kan antas å ha hatt mer direkte innblanding fra familien i forhold til hvem de skulle gifte seg med. De to kvinnene som har giftet seg på nytt, har denne gangen selv tatt valget om å gifte seg, samt valgt partner på egenhånd.

Tre av informantene snakket om hvordan mannen deres har påvirket dem på en positiv måte. De brukte intervjusituasjonen til å anerkjenne mannens betydning for dem. En av disse attribuerer sine muligheter i samfunnet til mannens holdninger og adferd:

L: Hvem i ditt liv har vært viktige for de valgene du tar?

I: Eh.. Jeg.. Meg selv. Eh tror. Jeg var viktig for meg selv, men mannen min også hjelp meg mye, med det jeg gjorde. Ja. Han bare hele tiden.. eh støttet meg. Hele tiden. Og hjalp meg. Hvis ikke, hvis det ikke har vært han, jeg kunne ikke gå og studere mens jeg hadde barn, og sånn. Så han, han.. han er som en vestlig mann, ikke som. Han var sånn i hjemlandet, også. Ja.

Hun forteller at hun selv har gjort sine valg i livet. Hans hjelp og støtte har gitt henne muligheten til livsutfoldelse. Hun forteller at det er han som har åpnet for muligheten for utdanning i Norge. Hennes personlige identitet som en som verdsetter utdanning, blir understøttet av hennes sosiale relasjon til hennes mann. Hadde ikke han støttet henne ville det ha oppstått en diskrepans mellom hennes ønsker for hvem hun ville være og den hun måtte være. Hun er den som anerkjenner mannen mer enn noen av de andre i utvalget. Hun er også den eneste som fortalte at hun fikk forelske seg og gifte seg med den hun ville.

I en studie med norske kvinner som var mødre på 50-tallet (Hansen & Trana, 1994), fortalte en av kvinnene at hun jobbet noen timer om dagen mens hun var hjemme med små barn. Dette var annerledes enn situasjonen til mange, der arbeid var utelukket. Hun attribuerte sine muligheter til å være annerledes til at hennes mann var spesiell. Forklaringen fra Hansen og Tranas studie, samt fortellingen overfor, fra min informant, belyser hvor viktig en ektemann kan være for en kvinnes utfoldelse. Hvis man tenker at alle er relasjonelt avhengige av hverandre, står mannen sentralt i gifte kvinners daglige liv. Det er graden av ansvar han tar, og graden av deltakelse han viser, som skaper livsvilkår for kvinnen.

I motsetning til den støttende ektemannen, var det også eksempler på ektemenn som skuffet. To av informantene ble skilt da barna var relativt små. Den ene fortalte om sin beslutning om å skille seg fra mannen sin. Hun fortalte at de hadde et godt forhold, og at hun var lykkelig. Da familien flyttet, blandet mannen seg med en gjeng kriminelle, og hun valgte å ta ut skilsmisse. Dette vitner om personlig styrke i en kultur der skilsmisse ikke er et normativt riktig valg. Hun gjentar flere ganger at hun er en sterk dame. Dette tyder på at hun

oppfatter styrke som en sentral verdi i hennes identitet. Valgene hun har gjort står i relasjon til hennes styrke.

Konsekvensene av hennes beslutning om å ta ut skilsmisse ble beskrevet som vanskelige. Svigerfamilien, og hennes egen familie for en stund, kuttet kontakten med henne og barna. Som resultat av dette bruddet, byttet hun navn på barna slik at de ikke skulle ha etternavn hverken etter hennes eller hennes eksmanns familie. Hun sa at hun er stolt over dette valget. For henne var altså skuffelsen og sviket så stort at hun ikke ville ha noe som vitnet om den familien som brøt med henne og barna hennes. Navn er en viktig del av den sosiale identiteten, da det gir familietilhørighet. Jeg vurderer det slik at hun styrket sin, og barnas individualitet ved å bytte navn, og gjennom navnebyttet symboliserte sin adskilthet fra øvrig familie.

Denne informanten fortalte hvor viktige barna hennes var for henne. For henne sto hun og hennes barn sammen som en enhet som resultat av mangelen på kontakt med familien. Hun snudde sin personlige tragedie til styrke. Hun anerkjente at barna manglet viktig familie, og valgte derfor å fokusere all sin stahet og styrke rundt barna og deres behov. Hun forteller at hun ville gi dem alt hun hadde:

I: Ja, når jeg fikk ikke noe støtte fra familien min, og ikke fra hans familie. Da tenker jeg at nei. *Jeg* fikk ikke noe. Og så ungene mine får ikke noe, og så da *alt* det som jeg har, jeg skal gi til ungene. De får.. Videre de har ikke noe sånn kontakt med andre også.

L: Eh.. Hvordan har barna tatt det at familien ikke har noen kontakt med de?

I: Eh. Det er... Før gikk greit. Men de siste 3-4 år, det.. Jeg *ser* på dem at de savner.

L: Ja. De blir ungdommer. De tenker mer.

I: Ja. De blir ungdommer. Ja. De tenker mer. Før gikk greit, mamma er jo rundt seg hele tida. Men nå, de har sånn... de forandrer seg.. Tanken blir annerledes. Og så, men jeg ser på dem at de savner.

L: Ja.

I: Så nå jeg bare prøver å tilknytte, eller få det på huet dems, alle 3. Som dere 3 er familie, og så dere skal begynne med familien sin. Ikke bryr seg om andre.

L: Ja. Hva sier de når du sier sånn?

I: De er med.

Hun forteller at barna har begynt å savne kontakten med en familie. De forstår mer av livets gang etter hvert som de vokser opp. Hun forteller også at hun sier til barna at de er sin egen familie, og at de vil stifte egne familier. De er alene, men har hverandre. Av nødvendighet må dette være nok. Det hun forteller, vitner om et valg med dramatiske konsekvenser. Hun måtte skape seg en identitet som enslig mor. Hun sto uten livsledsager i 12 år. Hun fortalte også om en arbeidskollega som hun har hatt særlig god kontakt med. Hun fortalte at hun refererer til ham som ”pappa”, og at barna en stund kalte ham morfar. Hun har i

sitt brudd med familien tatt til seg nye referansefigurer. En viktig sosiale ingruppe ble byttet ut.

Den andre kvinnen som ble skilt fortalte at hennes mann forlot henne da hun var gravid, med smerter og da hun nærmet seg fødselen av deres andre barn. Jeg velger å ikke rapportere dette tilfellet videre her. Jeg vil heller snakke om én som nesten skilte seg fra mannen sin. Hun fortalte om en mann som ikke var oppmerksom på hennes behov da hun kom til Norge gjennom et arrangert ekteskap som hun egentlig var imot. Hun fortalte at hennes meninger ble oversett. Over tid skjedde en eskalering av konflikt der både mannen og svogeren utøvet vold mot henne.

Hun valgte å bli i ekteskapet. Hun fortalte at hun liker at nordmenn kan skille seg, men at det kunne ikke hun med hennes bakgrunn. Hun ga tre årsaker til at hun ble i ekteskapet. Hun fortalte at hennes religion ikke aksepterer skilsmisse, at hennes mor var en sterk pådriver for at hun skulle flytte tilbake til mannen, og at barna trenger sin biologiske far. Hun sa det kanskje hadde vært best om hun kunne skilt seg. Hun og mannen går i dag terapi, og hun fortalte at slik situasjonen er i dag, er hun glad for at hun valgte å bli i ekteskapet. Valget om å bli i ekteskapet tok hun på grunn av sin tilhørighet til egen etniske gruppe, og gjennom press fra mor. Hun tok det også som resultat av sitt personlige trossystem, både religiøst og verdimesig. Hun tror på kjernefamilien, og liker ikke splittede familier.

Kjærlighet i ekteskapet er et tema som kom opp flere ganger hos denne kvinnen. Hun ønsker å være spesiell for sin mann. Hun fortalte at hun sier til ham at han bryr seg mer om familien sin enn om henne. Her forteller hun prinsipielt om hva damer trenger:

Fordi.. mest med jenter eller damer. De forventer det. Det er veldig viktig for dem å ha kos og ha kjærlighet, og ha anerkjennelse, og alle de tingene. Og.. det, det gjør hele livet glad, eller hele livet trist....

Hun forteller at alle kvinner ønsker seg kjærlighet og anerkjennelse. Hun forteller her hvor viktig denne anerkjennelsen er. Hun sier at det å føle seg elsket, påvirker hele livet. Relasjonen med mannen er tydelig viktig for henne. Hun forteller også om bevisste grep for å styrke forholdet:

For å holde styrke på forholdet. For å... ha noe.. for å ha noe forhold, rett og slett. Fordi, det har vært med oss veldig mye at når vi er alene noen gang, det var veldig lite. Så barna. Så det handler ikke..Det var ikke egent.. Jeg sa til mannen min vi trenger tid med hverandre. Det var før at han lever sitt eget liv. Og har frokost sammen, men da er han på kontor. Og jeg er hjemme og snakker med venninna mi. Og, det var ikke mye forhold. Men, jeg sa til han vi må dra ut på en kafé, eller vi må sitte sammen. Og så han begynte med å snakke med barna. Jeg sa ja, men vi snakker om barna nå. Vi må snakke. Så han sier jeg kan, jeg vet ikke hva snakke om. Du kan begynne.

Hun forteller at de ikke kjente hverandre. Til tross for at de hadde barn sammen levde de parallelle liv. Hun forteller at hun tok initiativ til å bygge et forhold. De gikk ut på kafé, og hadde først problemer med å snakke sammen fordi alt de hadde til felles var barna. Hun ga en forklaring på sitt valg om å bli i ekteskapet gjennom å fortelle om de tingene de gjør for å forbedre ekteskapet, og det at andre merker at ting går bedre.

Alle informantene har menn som jobber. Fire av kvinnene fortalte om sine menns yrker. Her er et eksempel:

Han.. han mannen min var morsmållærer. Tospråk, sånn assistentlærer. Og så han var veldig flink. Og så en del han var lærer på norsk kurs i X. En periode.

Hun forteller at mannen var lærer. Hun sier han var flink. Senere fortalte hun at han valgte å jobbe på fabrikk, fordi han likte det bedre. En av de andre informantene har også en mann som jobber innen skoleverket, to av mennene jobber innen transport, og én mann er direktør. De fortalte alle om dette i positive ordelag. To kvinner oppga ikke hva mennene jobber med. Familien er en enhet som er knyttet sammen med bånd som gjør at det mennene representerer, det kan også kvinnene representere. Jeg antar at de kvinnene som snakket mye og med stolthet om sine menns yrker, setter pris på hans yrkesidentitet. Det at mannen har lyktes, reflekteres over på dem. På en måte reflekteres hans suksess inn i ekteskapet, slik at hans yrkesidentitet også blir en del av hennes identitet.

Nær familie – et eksempel på tid

Kun to av kvinnene fortalte om nær familie som bor i nærheten, og som de har kontakt med nesten daglig. Likevel forteller den ene informanten at hun ikke har kontakt med søsteren sin så ofte som hun ville hatt der de levde som unge:

I: Men nå har alle. Du. Du tenker ikke så mye for andre for å gjøre ting. Hvis de gjør det, det er jo helt greit og snilt. Men hvis de gjør ikke det, det er. Du kan gjøre det selv, til seg selv. Trenger ikke å si ”hvorfør de gjør ikke sånn og sånn og sånn”. Og så, selv om det er nær familie. For det.. Selv om det er søsteren (utelatt), eh.. eh.. men jeg forventer ikke så mye til henne. Fordi hun har andre ting å gjøre, til seg selv, og har ikke tid. Kanskje vi, hvis vi bodde der nede jeg forventer mye mer enn henne. Eh.. Jeg syns kanskje pga.. folk, alle er opptatt.. til seg selv. De har mye å gjøre. De rekker ikke å gjøre ting til familien sin, eller til seg selv. Det er helt greit hvis jeg gjør ting til deg eller til andre, hvis jeg har tid. Men hvis jeg har ikke tid, trenger ikke å klage, ikke sant. L: Så du tenker at folk har mindre tid?

I: Ehm.. Folk har mindre tid, til å hjelpe de andre. Selvfølgelig hvis du vil, du.. du kan lage tid. I hvert fall. Som du kan. Men.. noen, de har tid, og de klarer ikke å gjøre, hjelpe hverandre. Men det er jo *masse* tid som man kan forandre hvis du bor i.. et helt liv. Fordi det er jo 13 år vi bor i Norge.

Informanten forteller at hun forventer seg mindre fra nære slektninger her i Norge. Folk her er mer opptatt. Hun forteller med dette at folk prioriterer en annen livsførsel her enn i hjemlandet. Min tolkning er at, på grunn av strukturelle endringer, bl.a. økt arbeidsmengde for

kvinner, blir det mindre tid til de mer perifere relasjonene. Informanten mener at det å ha mindre tid til andre, er et valg. Det går også an å "lage tid" til andre, mener hun. Hun er altså bevisst på at velger man en livsførsel, så velger man samtidig bort andre alternativer.

Kan hende den norske livsførselen har gjort at hun har måttet forandre på hvordan hun forholder seg til andre. Den norske hverdagen gir ikke rom for kontakt i den utvidede familien. Det er for lite tid. Hun har endret hvordan hun forholder seg til andre, og er klar over denne endringen. Hun står midt mellom to kulturer, og har et blikk på begge. For henne er det å hjelpe hverandre naturlig og selvfølgelig. Det kommer fra hennes kollektivistiske bakgrunn. Hennes adferd er endret uten at hennes kulturelle identitet nødvendigvis har fulgt etter. Hun har tydelig innsikt i tidsmangelen, og ser på dette som noe som kan forandres gjennom bevisste valg i et livsløpsperspektiv. Det er tydelig at det ikke er naturlig for informanten å se søsteren sin så lite som hun gjør nå.

Vennskap

Under spørsmål om det er vanskelig å få venner når man flytter til et nytt sted, svarer de fire som fikk spørsmålet, at det er det, eller at det kan være vanskelig. Tre av informantene fikk ikke spørsmålet; én av disse fordi vi avbrøt intervjuet før vi kom til spørsmålet, og to fordi de allerede hadde snakket om vennskap i spontane beskrivelser.

En kvinne sa at hun og ektemannen har venner som tenker likt som dem. De har altså en ingruppe av mennesker de kan identifisere seg med her. To av informantene nevnte generelle problemer med å få venner. Disse to fortalte også at de har en eller to nære venninner som de er sterkt knyttet til per i dag. En av informantene snakket mye om venner og nettverk, men hun fortalte også at hun foretrekker å være alene når hun har fri. Hun beskrev en hverdag som er så hektisk, at det er liten tid for venner, annet enn det spontane nettverket som oppstår rundt barnas aktiviteter. Tre av informantene fortalte at de snakker mye med skolekamerater og kolleger. En siste fortalte om seg selv i en hjelper- og en lytterrolle i forhold til kvinner som hun har kommet i kontakt med gjennom jobben.

En kvinne nevnte eksplisitt et aktivt vennskap med en norsk kvinne. Dette vennskapet ble beskrevet som et resultat av at de har barn i samme barnehage. Hun bor på et sted langt fra folk med samme etniske bakgrunn. Mannen hennes har bodd i Norge lenger enn henne, og virker positivt innstilt til hennes involvering med nordmenn. Hun fortalte at hun har opplevd kritikk fra landsmenn fordi hun tar barna med på svømming. Hun sa også at de som ikke liker levesettet i Norge, ikke trenger å komme hit. Hennes holdninger er tydelig pro-norske, kulturelt sett. Hun forsøker å være en del av dette samfunnet.

En kvinne fortalte om en eldre norsk mann som har vært som en far for henne. Hun kan ha knyttet seg til ham i mangel på egen støttende familie. Han ble en substitutt for den familien hun manglet. Fra ham fikk hun mye råd om hvordan hun skulle håndtere sine valg i livet. Disse vennskapene med nordmenn kan ha gitt kvinnene ny innsikt i norsk kultur, men det kan også hende at de var åpne for norsk kultur, forut for disse vennskapene. Etter min oppfatning, kan disse relasjonene ha skjedd på grunn av mangel på annet, mer etnisk likt, nettverk i nærheten. Jeg mener med dette at det er lettere å få norske venner når du ikke har medlemmer av din etniske gruppe rundt deg. Som kontrast, fortalte de som har sine slektninger i nærheten, om hyppige møter mellom familiemedlemmer. Det at man bruker sin fritid sammen med familie, gjør at man har mindre tid til å søke vennskap med nordmenn.

Campbell og McLean (2003) skrev om engelskpakistanere i et lokalsamfunn. Deres studie var fra en getto som på mange måter var lukket i forhold til øvrig omverden. Informantene deres fortalte at det var hardt å bryte med normene satt i dette tette samfunnet der alle kjenner alle. Innvandrere som har venner eller familie fra samme etniske bakgrunn i nærheten, trekker naturlig til disse. Som informantene til Campbell og McLean sa, så er det enklere å unngå diskriminering og rasisme, hvis man holder seg til sine egne. Selv om man danner relasjoner med folk med annen etnisk bakgrunn gjennom offentlige plasser, så er det de nære relasjonene som har mest innflytelse på hvem man er. De som ikke har andre fra egen etniske gruppe i nærheten, vil oppleve mer vanskeligheter, men de kan også vinne innblikk i det norske samfunnet gjennom de vennskapene de stifter.

Mangel på nettverk og styrke i nettverket

Sosiale tilpasningsstrategier er mest adaptive når en flytter til et nytt sted (Ward & Styles, 2003), mens solitære strategier får mindre positiv effekt på den som har migrert. Fem av syv informanter snakket om hvordan Norge er annerledes enn fødelandet når det gjelder nettverk. De to som ikke uttrykte seg på denne måten, har vokst opp i mer enn et land, slik at de ikke har opplevd den samme stabiliteten i sin barndom som de fem andre.

To av informantene var tydelige på hva de savner fra oppveksten. Her er et eksempel:

For det første.. Du har familie rundt deg. Du har naboene rundt deg. Du har alle som kjenner deg rundt deg. Eh.. Du anstrenger ikke deg.. for, for barna. Så hvis jeg ser ikke hva de gjør, så er alltid noen som ser. Hva de gjør. Og da alltid noen som gir råd. Uten at jeg vet det. Ikke sant. Så da er det en stor forskjell. Veldig, veldig stor forskjell.

Hun illustrerer her den store forskjellen mellom Norge og det stedet der hun har vokst opp. Der kjenner alle deg. Det gjør de ikke her. Barneoppdragelsen er et felles anliggende for hele

familien, og til og med hele nabolaget. Derfor er det ikke så vanskelig å oppdra barn der. Et annet sted i intervjuet fortalte hun at hun ikke har mottatt råd fra noen om barneoppdragelsen, men har stolt på seg selv i alle sine valg. Her ser man tydelig kontrasten mellom individualisme og kollektivismen. Samtidig som hun mistet menneskene rundt seg, mistet hun et levesett. Mangelen på et fellesskap gjorde at hun i Norge måtte gjøre alt på egen hånd. Hun måtte som individ ta seg av omsorg og sosialisering av barna. Det at ansvaret for oppdragelsen deles, er en del av hennes kultur. Dette mistet hun ved å migrere.

Samtidig som kvinnene fortalte om hva de hadde mistet, fortalte de om betydelige ressurser i sine nettverk. Tre av kvinnene fortalte om slekt, venner, kolleger og studiekamerater som har kompetanse innen pedagogikk. En av disse fortalte at hun har to familieterapeuter i sin omgangskrets. Det er disse hun snakker med om barneoppdragelse. Hun understreket det faktum at hennes uformelle rådgivere er familieterapeuter med en liten latter. To av kvinnene jobber innen det flerkulturelle feltet. En er sentral i en kvinneforening, og en har hatt en del kontakt med barnevernet. Menneskene i deres omgivelser preger deres måter å snakke på. For eksempel sier en informant:

I: Ja. Ja, ikke sant. Og det påvirker identiteten.. også. Fordi du er noen andre med den du er. Men når du forandrer deg, etter hvert, så identiteten forandrer seg, også. Måten man snakker på.. Eh.. Vi har andre.. Eller vi har andre vaner når vi snakker til sammen. Til to og to snakker, men. Det er, det var. Jeg fant at det er andre måter. Når man prater til hverandre. Eller ting, for eksempel. Uttrykk, man bruker.

Hun er tydelig inne i terminologien. Dette sier jeg da hun selv bruker ordet ”identitet”. Dette forteller meg at hun har noen å prate med i forhold til de problemstillingene jeg konfronterer henne med. Tematikken i intervjuene er noe hun har vurdert i sitt eget liv, både faglig-abstrakt og konkret. Kvinnene ga mange eksempler på hvordan de håndterer situasjoner med barna, og fortalte at de spør lærere, medstudenter, kolleger, og andre om råd. En kvinne sa at det ikke alltid er de skolerte har rett i hva som er bra barneoppdragelse.

Det er tydelig at kvinnene er reflekterte på området ”barneoppdragelse i et flerkulturelt samfunn”. De sitter med informasjon fra mottakerkultur og oppvekstkultur og er i stand til å vurdere denne informasjonen opp imot hverandre. De sitter med et språk som er annet enn deres morsmål og bruker kompliserte ord og setninger for å beskrive sin situasjon. Deres ordforråd, samt deres strategier i relasjon til barna, er preget av hvem de har i sin omgangskrets. Som Buitelaar (2006) sa, så bruker individer i sin tale ordene til de gruppene de tilhører. Normene for barneoppdragelse er tydelig en blanding av norske og egen etniske gruppes vaner og normer, noe som har oppstått i diskusjon med andre.

Identitetsbeskrivelser

Egenbeskrivelser er en måte folk beskriver seg selv. Alle har et behov for å føle seg spesielle eller unike. I denne delen går jeg gjennom hvilke spontane egenbeskrivelser kvinnene benyttet, da de ble stilt spørsmålet ”Hvem er du?”. Deretter vil jeg legge frem måtene kvinnene presenterte seg i kontrast til andre.

Egenbeskrivelser

Det første jeg ba kvinnene om i intervjurunde to var om de med fem ord kunne beskrive seg selv. De brukte både enkeltstående ord, utsagn og setninger. Når kvinnene beskrev seg med mer enn et ord, tolket jeg utsagnet i forhold til det sentrale meningsbærende ordet. Jeg valgte å analysere kvinnes egenbeskrivelser som gruppe for å se om det var noe felles i deres egenbeskrivelser. Jeg delte inn ordene kvinnene brukte for å beskrive seg selv i fem overordnede kategorier. Disse kategoriene er oppsummert i tabell 1, ordnet i rekkefølge etter antall informanter som benytter seg av ord innenfor denne kategorien.

Tabell 1

Oversikt over Kvaliteter i Kvinnenes Egenbeskrivelser²

Selvhevdende kvaliteter

- Kritisk, ambisiøs, aktiv, engasjert og nysgjerrig osv.
Dette er aktive kvaliteter som driver folk fremover. 14 tilfeller.

Stabile/ feminine kvaliteter

- Rolig, nøye, ordentlig, omtenkssom osv.
Dette er kvaliteter som vitner om tålmodighet. Disse er ofte forbundet med stereotypisk feminine kvaliteter. 13 tilfeller.

Sosiale kvaliteter

- Sosial, glad i folk, åpen, morsom osv.
Kvinnene forteller også at de er glad i og opptatt av menneskene rundt seg. 9 tilfeller.

Ytre/symbolske kvaliteter

- Religiøs, dame, mor, i fht. opprinnelsesland osv.
Dette er en kategori jeg har kalt ytre kvaliteter pga folks allmenne forståelse av disse kvalitetene. Det er kategorier som plasserer folk i sosiale grupper uten å være basert på indre egenskaper. 11 tilfeller.

Negative kvaliteter

- Fort sint, stressa, deprimert, lukket osv.
Dette er kvaliteter som har negativ valens, og kan få negative konsekvenser for kvinnes liv. 6 tilfeller.
-

² Denne tabellen er laget uten referanse til teorier om egenbeskrivelser. Det er derfor mulighet for diskusjon av kategoriene. Den stabile/ feminine dimensjonen er laget med bakgrunn i teorier om kjønnsrolle-skjemata, se for eksempel Bem (1981).

I tabell 1 har jeg valgt å kalle den første kategorien for ”selvhevdende kvaliteter”. Seks av syv informanter brukte ord for å beskrive seg selv som kan inkluderes i denne kategorien. Dette er kvaliteter som handler om egen styrke og pågangsmot. Identiteten ”sterk kvinne” står altså sentralt for informantene i mitt utvalg. Særlig en informant snakket om hvor aktiv og målrettet hun var blitt etter at hun kom til Norge. Hun nevnte ord i kategorien ”selvhevdelse” fem ganger totalt, og sier videre i intervjuet:

...Det er mange ting som jeg vil gjøre i mitt liv som jeg ikke har hatt muligheter å gjøre før. Ehm.. Fordi kanskje jeg var i et land som var lukket og hadde ikke så mye frihet for å gjøre det jeg ville. Men nå.. Eller jeg fant meg her, egentlig. Det er det jeg hele tiden tenker på. At jeg fant det jeg liker her. Og så vil jeg fortsette å gå videre med.

Kvinnen forteller her om endrede livsbetingelser siden hun kom til Norge, noe som gjør at hun har kunnet utvikle seg i den retningen hun selv ønsket. Hun tenker mye på den friheten hun har fått, noe som har gjort at hun har ”funnet seg selv”. Dette er et sterkt og positivt utsagn fra en innvandrer. Hun er klar over at mulighetene her er større enn i fødelandet. Hun fortalte også om hindringer i forbindelse med hendelser på jobb i andre deler av samtalen, men hun var overordnet opptatt av mulighetene sine. Hun fortalte videre at hun tror hun kan gjøre alt hun vil her. Livet i Norge gir altså mulighet for selvrealisering, noe hun ikke hadde samme mulighet til tidligere.

En annen informant forteller:

Jeg har blitt mere selvstendig, enn jeg var. I X. Fordi i X var det mange jeg kunne spille på. Men her, jeg, altså... stoler på meg selv. Så jeg tror jeg har blitt sterkere. Her.

Informanten forteller at det å stå alene i et nytt land har gjort henne sterkere. Mangel på et støttende nettverk kan ha fått frem styrken i henne. Hun fortalte i andre deler av intervjuet at det ikke er forventet at hun skal være så sterk i hjemlandet, at hun kanskje var sterkere enn det kulturen tillot, og at det har vært mer plass til hennes meninger her. Begge informantene fra de overforstående sitatene forklarte sin styrke med noe de hadde i seg, og som har fått lov til å manifestere seg i Norge. To andre informanter snakket også mye om sin styrke. De har vært gift og skilt. Det er usikkert hvor mye av denne identiteten - som sterk kvinne - som har kommet fra det å være enslig forsørger, og hvor mye som kommer fra det at de har migrert. Begge fortalte om opplevelsen av det å være alene med barn og hvor vanskelig det har vært. Styrke var en verdi og en kvalitet for disse kvinnene. Det var en del av deres personlige identitet.

Informantene snakket mye om de kvalitetene jeg har valgt å kalle stabile eller feminine. Fem av syv informanter brukte slike typer ord for å beskrive seg selv. De fortalte

om egenskaper som det å være rolig, refleksiv, glad i rutiner, nøye, ordentlig osv.

Egenskapene i denne delen av deres identitet innebærer en god del tålmodighet. Musitu Ochoa (1980) skrev at kvinnene i hans studie la mer vekt på emosjonelle og affektive egenskaper enn menn. Blant disse var tålmodighet. Disse egenskapene blir sett på som typisk feminine. Kvinnene i denne studien har også en del stereotypisk kvinnelige kvaliteter i sin identitet. De har tatt til seg verdier som er viktige for å fungere i vårt samfunn som kvinner. De selvhevdende og de stabile kvalitetene til kvinnene vil jeg videre referere til som ”stille styrke”, og denne begrepsdannelsen vil diskuteres senere i oppgaven.

Videre snakket fem av syv kvinner om sosiale egenskaper. De ønsker altså å fremstå som utadvendte og sosiale. Tre av syv snakket om ytre eller symbolsk identitet, slikt som religiøs tilknytning, etnisitet og kjønn. Negative egenskaper var det kun to kvinner som nevnte. Grunnet oppgavens omfang og fokus, vil jeg ikke foreta noen videre analyse av de siste tre kategoriene.

Kontrastbilder

Jeg har foretatt en analyse av hvordan informantene snakket om seg selv i kontrast til andre mennesker, eller om sin ingruppe i kontrast til en utgruppe. Dette er en idé fra sosial identitetsteori. Den narrative identitetstradisjonen snakker også om en definisjon av selvet gjennom å understreke forskjeller med viktige andre (Ludvig, 2006). I samtale sammenlikner man seg med andre, for å understreke hvem man er.

Informantene snakket i hovedsak ut i fra tre typer kontrastbilder. I disse utsagnene kontrasterte kvinnene seg for det første med representanter fra majoritetskulturen. For det andre snakket de om personer fra egen etnisk gruppe som var annerledes enn dem. To informanter snakket om seg selv ved å beskrive andre mødre som de ikke identifiserte seg med. Under følger en tabell over hvor mange utsagn som ble funnet fra hver kategori.

Tabell 2
Kvantitativ Oversikt over Informantenes Kontrastutsagn (N=7)

Informant	versus majoriteten	versus egen etnisk gruppe	versus andre mødre
A	11	6	0
B	12	4	0
C	10	7	6
D	8	6	4
E	16	2	0
F	7	0	0
G	11	0	0
Sum	75	25	10

Som tabell 2 illustrerer, snakket informantene i hovedsak om seg selv i kontrast med mennesker som representerer den norske majoriteten. Et av fokusene i intervju to var på krysskulturelle forskjeller, så det er naturlig at de fleste utsagnene befinner seg i denne kategorien. Likevel gjorde kvinnene mange sammenlikninger spontant i samtalene uten at intervjueren eksplisitt spurte om kontraster. Informantene gjorde også noen sammenlikninger på andre felter, inkludert et her-der perspektiv mellom Norge og fødelandet, men disse er ikke disse tatt med i analysen.

Kontraster med representanter fra majoritetskulturen

I den ene kategorien så informantene på seg selv eller sin gruppe i kontrast til majoritetskulturen. Alle syv informanter var innom tre større temaer. Det ene temaet var barn og ungdom. Her snakket informantene om forskjeller mellom norsk og deres etniske kultur i barneoppdragelse og regler for ungdommer, og ofte om temaet respekt. Fordi kvinnene snakket mye om respekt, drøfter jeg i hovedsak dette temaet. Det andre temaet var varme, i kulturen generelt, og i familien. Kvinnene fortalte at de ikke hadde nettverk her, og de fortalte om hva nettverket i hjemlandet betydde for dem. Grunnet god behandling av dette temaet i andre deler av resultatseksjonen, har jeg ikke behandlet det videre her. Det siste temaet jeg snakket med informantene om, var hva som forventes av kvinner i Norge i forhold det som forventes i hjemlandet. Dette vil jeg også kort drøfte mot slutten av denne delen.

Et av spørsmålene handlet om gode trekk ved egen kultur, som de ønsker å videreføre til sine barn. En av informantene svarer:

For eksempel. Noen syns.. Noen barn som sier her. Ikke alle barna som sier masse ting til voksne, til foreldrene, til sånn. Som... Vi har ikke sånn på våres kultur, for alle barna må respektere.. Eh.. Den som er større enn den barna. Vi prøver å sier nei, hvis han sier dum, eller sånne ting. Vi sier nei, vi har ikke sånn. Eller når du kommer og sitter her. Det spiller ingen rolle hvis det er min gjester, eller pappa sin gjester. Du må hilse på. Og sånn. Den tingene som er.. Selvfølgelig den har masse ting som er feil der nede, også. Vi prøver å forklare for han.

Her snakker informanten om forskjeller i respekt. Hun bruker norsk kultur som eksempel, og viser gjennom denne sammenlikningen hva hun ønsker for sitt barn. Hun og hennes mann forsøker å ta tak i det som er bra fra sin etniske kultur i barneoppdragelsen. De forteller sønnen at han ikke kan si at andre er dumme. De ber ham hilse på alle som kommer på besøk. For henne er respekt et aspekt ved hennes kultur som hun vil holde på. Det er et aspekt som er logisk og viktig for henne.

Samtlige informanter snakket om respekt minst en gang i løpet av intervjuene. Tre nevnte respekt i forhold til krysskulturelle forskjeller. Fem av informantene tok opp temaet

respekt i forhold til barneoppdragelse. Kağıtçıbaşı (1996) skrev at forventningen om respekt var verdier i eldre jordbrukssamfunn, men at denne tenkningen også henger igjen i dagens kollektivistiske kulturer. Informantene representerer kollektive kulturer, der hensyn til fellesskapet har predominans over individuell frihet. Deres personlige identitet er en identitet der de har internalisert diskursen rundt respekt i deres oppvekstkultur. Det er tydelig at den respekten de har lært, ønsker de å overføre til sine barn. De ser på respekt som en verdi.

I hvert fall en informant har akseptert forskjellene i kultur. Hun gir et eksempel fra sin arbeidsplass:

I hjemlandet. Og så jeg var ganske eldre enn dem. De var sånn 18 år, jeg var rundt 27-28. Så jeg måtte bare si ”å ja, sånn er det her”. Det var ikke vanlig for meg da, men nå er det vanlig. Når jeg ser en ungdom som oppfører seg litt.. rart, jeg vet hvorfor det er sånn. Fordi det er vanlig i denne. I dette samfunnet. Eller.. Voksne folk må tåle. Unge folk. Selv om de gjør dumme ting. Så det er en ting, også. Det var ikke sånn hos oss. Du vet at når.. når unge folk oppfører seg dumt, så de får kjeft og de får juling. Og.. (latter) Det er ikke sånn her.

Hun forteller at hun ikke forsto hvorfor ungdommer oppførte seg som de gjorde de første årene hun var i Norge. Men nå har hun akseptert det som vanlig oppførsel. Hun sier at voksne må tåle at ungdommer oppfører seg som de gjør, for det er en del av denne kulturen. Hun viser at hun aksepterer at ungdommer i Norge har ikke den samme respekten for de som er eldre enn dem, som de har i fødelandet.

En av informantene snakket mye om sin oppfattelse av kontrastene i respekt. Hun fortalte at det er vanlig i hennes etniske kultur å ha respekt for sine foreldre, og at en del av denne respekten innebærer å hjelpe aldrende foreldre:

Jeg er ikke redd. Jeg er ikke redd for at mange foreldre, X foreldre redd for at barna skal ikke hjelpe oss når de blir gammel. Ikke respektere oss. Ehm. Fordi det er i X samfunn, i X. Og så her, at barna må ta vare på foreldre når de blir veldig gammel og kan ikke klare å gå, eller hjelpe dem med alt. Og så sier de. ”Derfor vi oppdrar dem at de skal hjelpe oss”. De satser alt på det. Men jeg, jeg tenker ikke på det. Jeg sier. ”Kanskje de skal ikke bry seg om meg i det hele tatt.”. Kanskje det, og jeg kan bare dra til gamlehjem. Eller jeg må bare klare seg selv. Det er opp til dem. Hvis de gjør det, så er det veldig bra. Men hvis de ikke gjør det da må jeg bare leve med det. Jeg tenker ikke på det.

Informanten forteller at hun ikke er redd for at barna ikke skal passe på henne når hun blir eldre. Hun håper at de vil, men er forberedt på at de kanskje ikke kommer til å gjøre det. Hun er den eneste av informantene som tok opp respekt på denne måten. Kvinnen ser på seg selv som annerledes enn andre foreldre fra hennes etniske kultur. Hennes utsagn kan tolkes som en kritikk av andre foreldre som satser så mye på at deres avkom forblir i deres kulturelle form. Jeg velger å tolke det som at hun innser at hun bor i et individualistisk samfunn, der forpliktelsene i hennes barns fremtidige voksenliv kan se annerledes ut enn de har gjort i den

kulturen hun vokste opp med. En vanskelig barndom med en dominerende far kan også gjøre at hun er mer kritisk til den foreldrespekten som er forventet. Kvinnen er også den eneste i utvalget som i sin tidlige barndom har bodd i et vestlig - individualistisk samfunn. Hun viste gjennom intervjuene at hun distanserer sin personlige og sosiale identitet separat fra egen gruppe generelt. Hun tar avstand fra verdiene som hun mener hennes etniske gruppe representerer.

Videre snakket jeg med informantene om forskjeller i forventninger til kvinner. Seks av syv ble spurt om det norske samfunnet har andre forventninger enn det som er i fødelandet til kvinner og mødre. Blant disse, sa to at det er høyere forventninger her, mens fire hevdet at det er like forventninger her og der. De snakket om før og nå i hjemlandet, og fortalte at forventningene til kvinner der også har forandret seg. Moderniseringen i fødelandet gjør at forskjeller i livsførsel mellom her og der per i dag ikke er så store. Det blir derfor noe kontinuitet mellom livet her og der i forhold til yrkeslivet. Likevel er det noen forskjeller.

På spørsmål om hva som er de største kulturelle forskjellene mellom norsk kultur og den hun kommer fra, svarer en informant:

For eksempel, hvis jeg tenker om jobb. Ingen som damene jobber sånn tung jobb, i (X). Alle som er lærer eller kontordame. Ingen som jobber i bedriften. Eller 8 timer hver dag, uten barn. Eller alle som får hjelp fra foreldrene sine, til å hjelpe med ungene. Men.. Det finner ikke her. Og så man jobber i bedriften og blir veldig sliten og kommer tilbake hjemme. Ingen gjør det. Nei.

Kvinnen forteller at det er forskjeller i hvilke stillinger kvinner og menn kan ha, og at man i fødelandet får hjelp med barna fra foreldrene sine. Senere i intervjuet fortalte hun at det er vanlig for kvinnelige lærere i fødelandet å jobbe kun fire timer om dagen, for så å komme hjem til barna. Forskjeller i hvor mange timer lønnet arbeid man har hver dag utgjør en stor og viktig forskjell i livsstil. Forskjeller i arbeidssituasjon kan ha vært et sentralt tema for henne på grunn av hennes unike opplevelser. Det var mer tydelig ("salient") for henne (Turner & Hogg, 1987) som resultat av hennes erfaringer med lange arbeidsdager på fabrikk i Norge og den prolapsen hun fikk på jobb. Dette arbeidet står i stor kontrast med den kontorjobben hun hadde i fødelandet. Hennes diskurs rundt barna gjør også denne forskjellen i arbeidstid viktig. Hun snakker om verdien av tid sammen med barna.

Kontraster med representanter fra egen etnisk gruppe

Måten informantene snakket om seg selv i motsetning til andre fra sin kultur var variabel i tematikk og omfang. Seks av syv informanter brukte slike kontraster. Det er tydelig at de ikke ser på sin egen etniske gruppe som en unison gruppe. Eksempelvis fortalte de om

enkelte andre som tenker annerledes enn dem. De fortalte om andre av samme etniske bakgrunn som har et annet livssyn. Kvinnene fortalte at det er viktig å ta imot deler av norsk kultur, men at det var nok av folk som ikke gjorde det. Her er et eksempel på en kvinne som forteller om andre som er for strenge mot barna. Hun bruker andre for å fortelle noe om seg selv:

Når barna blir store, da trenger de. Da er de gjensidig råd for tenåring, og for voksne, og for foreldrene. Det er foreldrene, som jeg sa til deg, at de må lære seg om hvordan, om hvordan de kan... hvordan skal jeg si det? Hvordan de kan ik.. ikke kjøre barna så hardt. At... For *de bor* på en kultur som er veldig åpent. Mens hos oss er det.. ikke så strengt. Men litt strengt. At en kvinne, en jente er en jente og en gutt er en gutt. Og gutt må ikke gjøre tingene som jenter og jenter må ikke gjøre ting som, som gutter. Og sånne ting.

Kvinnen mener at foreldre fra hennes kultur må være klare over at de bor i en kultur som er mer åpen enn deres. Hun sier at de må lære seg hvordan de skal håndtere sine barn i en kultur som er mindre streng enn deres egen. Slik bruker hun kontrasten med andre, for å beskrive noe ved seg selv. Hun forteller at hun er villig til å tilpasse seg. Hun fortalte senere at datteren hennes ikke går med hijab. Hun fortalte også at hennes datter var den første ”innvandrerjenta” på sin skole som begynte med fotball. Hun fortalte stolt om det. På samme tid som hun viste at hun er villig til endring, er det andre deler av norsk kultur som hun viste at hun tar avstand fra. For eksempel må datteren komme rett hjem etter skolen, og hun får ikke overnatte hos venner. Datteren får derimot ha venner hos seg både dag og natt. Kvinnen sa at ungdommer lyver til foreldrene sine, og derfor må foreldrene følge godt med.

Som sagt var det stor variasjon i hvordan kvinnene snakket om seg selv i forhold til andre av sin etnisitet. Jeg velger nå å gi et eksempel på en som fortalte at hun står i ekstrem kontrast til sin egen gruppe. Hun har forsøkt å komme inn i miljøet. Hun forteller at hun er annerledes på så mange grunnleggende måter, at hun aldri kan komme inn i miljøet og bli akseptert:

L: Eh.. syns du at du selv er annerledes enn de fleste (etnisk gruppe) damer?

I: Jeg føler det, og jeg får konsekvenser for det. Jeg, jeg, jeg.. Jeg er ikke akseptert i vårt... Jeg føler ikke at, kanskje de synes. Jeg føler alltid som jeg tilhører ikke her. I alltid, til nå. Som jeg sa før, at jeg får ”Åh, du har bodd i (X)”. Jeg sier, ”nei”. Fordi jeg vil ikke ha den stereotyping, eller den bilde, den tilhørighet som et problem for å bli akseptert. Nå, at jeg er X år, og så jeg bodde bare da jeg var barn, ikke sant. ”Ja men, når du snakker, vi hører litt som, du snakker ikke som (språk), som på engelsk, og.. og fordi.. i (språk) abc, det er ”re”. Og jeg kan ikke snakke. Alle som.. Det er. Som dere har ”ar”, r,s,t, ikke sant. Det er to r og ”re”. Og jeg klarer ikke å snakke det. Og de finner ut med en gang. Og det er noen måter at de finner ut, og så... Jeg, det er en måte at er... Jeg. De føler ikke at jeg føler ikke akseptert av dem, og. På min meninger, også. I (etnisk gruppe) miljø, er det mest damer som sier bare sånn. Jeg har kanskje liten barn i meg, som skal også komme ut, og jeg har.. masse sider av min personalitet. Jeg vil ikke bare tenke. Og så hvis, hvis jeg snakker (uklart) om noen, jeg får masse negativ tilbakemelding. ”Åh. Hva slags person er det? ”. Og jeg må prøve å holde kjeft, ikke sant. Og gjør det, så finner de ut at hun kan ikke snakke rent. Eller hun tar på sånne klær. Hun er ikke som oss. Eller hun har bleiket hår. Vi har svart hår, og. Masse ting som jeg ikke merker en gang til.

Kvinnen forteller at hun prøver å snakke deres felles språk, men at hun ikke snakker så rent som de andre. Hun prøver å ikke fortelle dem om sin bakgrunn, men de gjetter med en gang at hun er ”annerledes”. Hun har meninger som hun vil vise, men de er ikke akseptert. Hun velger å si sine meninger likevel. Hun velger å te seg og kle seg annerledes enn majoriteten av sin etniske gruppe. Hun står alene mot dem som gruppe, men hun deltar likevel i gruppesammenhenger. Hun definerer seg som annerledes enn dem. Dette eksempelet viser at hun ikke føler tilhørighet til sin sosiale ingruppe. Den ingruppa hun forsøker å tilhøre, aksepterer henne ikke. Hun fortalte om en venninne som hun snakket hun med på telefonen flere ganger daglig. Hun fortalte om en jobb med mennesker hun trivdes med, og om mennesker hun hadde møtt gjennom frivillig arbeid. Disse kan ha fungert som ingrupper for henne. Hun fant noen hun kunne relatere seg til, som aksepterte henne.

Kontraster med andre mødre

Kun to av syv informanter snakket om seg selv i relasjon til andre mødre eller foreldre. De har henholdsvis seks og fire utsagn som sammenlikner deres egne holdninger med andre mødres. For en handlet det om hvordan hun ivaretar barna, mens andre kan neglisjere og ikke ta en aktiv del i barneoppdragelsen. Hun snakket så mye om barna og hva som er bra for barna, at jeg tolker denne kontrasteringen som en del av hennes bilde på ”det gode mødreskapet” som hun fortalte at hun representerer. For den andre informanten handlet kontrastene om hennes tvil om at hun har nok kjærlighet til sine barn. Hun tvilte på sin tilpasning til morsrollen, sett i motsetning til andre mødre som hun så at elsket sine barn. Hun snakket også om hvordan andre mødre forventer at barna skal ta vare på dem når de blir eldre, mens hun er forberedt på at hennes barn kanskje ikke kommer til å gjøre det.

Helhet og kontinuitet

En del av det å skape en identitet er å opprettholde et positivt selvbilde. Dette skjer i indre dialog og i møter med andre. Man søker kontinuitet i identitet gjennom å sette hvem man er nå opp mot hvem man var, og hvem man i fremtiden ønsker å være. I forbindelse med kontinuitet så jeg på hvilke strategier kvinnene brukte for å inkludere kontinuitet i historiene som de fortalte meg.

Videre så jeg på forståelsen av helhet i identitet. Helhet i identitet er her definert som det å ha samsvarende forklaringer i sin livshistorie. Selv om alle har en mange-fasettert identitet, så var det tydelig at kvinnene hadde et sentralt budskap om hvem de var i intervjuene. Mange av forklaringene ble gitt ut i fra denne sentrale dimensjonen. Etter

nærmere analyse, så det ut som kvinnene hadde et sentralt livsprosjekt som definerte hvem de var mer enn noe annet, noe jeg kalte deres sentrale identitet. Videre hadde en informant et identitetsbilde som var noe usammenhengende. Jeg bruker hennes fortelling som et eksempel for å illustrere betydningen av helhet i identitet.

Fortids- og fremtidsbilder

Jeg snakket med kvinnene om den første tiden i Norge. Selv om de fortalte om enkelte vanskeligheter per i dag, ga de mer konkrete eksempler på vanskeligheter fra fortiden. Slik kan de distansere seg fra det som har skjedd gjennom å vite hva de har vært gjennom, for så å gå videre. Slik kan de i sin nåværende identitet konstruere noe positivt ut av den lærdommen de har fra fortiden. Tre av informantene snakket om problemer med arbeidslivet. Av disse var det en som fortalte om diskriminering på jobb, en som fortalte om problemer med å få en jobb hun kunne godta, og en som fortalte at hun hadde hatt harde og tunge jobber. De er nå alle ute av disse situasjonene. En fortalte at hun var trist og hadde hjemlengsel før hun fikk barn, mens nå har hennes fokus gått over på barna.

Historiene om harde perioder av livet hadde til felles at de tilhører fortiden. Slik kan kvinnene konstruere en identitet som er rettet mot fremtiden. De kan se på Norge som et sted hvor ting var vanskelig i begynnelsen, men hvor ting med tiden faller på plass. Her er et eksempel for å illustrere:

L: Eh.. Hvilke gleder har du som mor?

I: Eh.. uff... Jeg har den gleden at... Jeg har.. veldig hyggelig barn, og.. På en måte, på alt som skjedd, så har.. er så glad at jeg har dem. Hjemme. At de har oppfylt, eller fylt den rollene. Som noen ganger *da jeg hadde de problemene, og var veldig syk. Jeg er syk fortsatt, men det er ikke på samme*. Det. At når jeg ser dem. Hjemme. Så jeg takker Gud for at jeg har fått dem. Fordi, ellers så, jeg vet ikke hva som skulle skje. Da. Men, på den måte at jeg har barna mi, og de har meg. Og holdt meg i live. På en måte.

Informanten forteller at hun er syk, men det verste er over. Hun konstruerer en identitet der det var barna som var hennes grunn til å leve. Kvinnene generelt fortalte historier om problemer fra fortiden, men ingen hadde slike historier fra nåtiden.

Jeg var også interessert i hvordan kvinnene beskrev fremtiden. Seks av syv informanter fikk et generelt spørsmål om fremtiden. Eksempelvis sa en av informantene at hun var fornøyd med livet sitt nå, men håpet at fremtiden ble bedre. En annen sa at hun håper at fremtiden blir bedre. Dette kan forstås i henhold til Weinreichs (2003) definisjon av identitet, referert til tidligere, som inkluderer et håp for fremtiden.

To av informantene snakket om hvor de vil bo i fremtiden. En vil fortsette å bo der hun bor, for hun liker ikke å flytte. Hun fortalte også om flyttingen til Norge som traumatisk. En annen forteller at hun flyttet fra Oslo, men nå vil hun tilbake. Forhold til bosted er en del av identitetsbildet (Taylor, 2003). Et stabilt bosted gir rom for utvikling ved at det gir folk et sted å være, og dermed frigjør energi til andre deler av livet. Kvinnene tok opp temaene boliglån, flytting, det at mannen er eier av bolig osv. i forhold til bosted. En informant sa at hun må bo i Norge fordi det er her sønnen vokser opp. Hun sa også at hun må tenke på de positive, og ikke de negative tingene ved det å bo i Norge. Folk er forskjellige i forhold til om de fokuserer på fremtiden i forhold til hva de vil unngå, eller hva de vil strekke seg mot (Weinreich, 2003).

Den sentrale identitet

Til nå har jeg drøftet identitet med utgangspunkt i kvinnene som gruppe. I det resterende vil jeg diskutere identitet fra et idiografisk perspektiv, med en analyse av kvinnene hver for seg. Da jeg intervjuet kvinnene, kom det frem at alle hadde et identitetsprosjekt. Det betyr at det var en rød tråd i det de sa som reflekterte hvem de var. Et viktig poeng her er at jeg i utgangspunktet ønsket å se på mødreskapet. Selv om det å være mor, og alt det innebærer, tematisk sett er en stor del av denne oppgaven, var det likevel tydelig at kvinnene hadde en hovedidentitet som ikke alltid var basert rundt det å være mor. Det var kun tre av kvinnene som hadde mødreidentiteten som mest sentral i det de formidlet til meg. De andre var opptatt av andre sider av seg selv.

Tabell 3 viser kvinnenens sentrale identitet:

Tabell 3

Sentral identitet

Intellektuell
Full kontroll og mye å gjøre
Fokus på barna (full kontroll)
Sykdomsidentitet
Fokus på barna (full kontroll og gir alt hun har til barna)
Alenemor
Familieoverhode (relasjonell)

Etter fullstendig analyse og oversikt over kvinnenens liv, presenterer jeg i tabell 3 mitt inntrykk av kvinnenens sentrale identitet. Mye av hva kvinnene fortalte om seg selv, om hva de drev med, og hva de sto for, så ut til å komme fra en basisholdning eller et sentralt ståsted. Slik kunne jeg finne en identitet som var sentral for kvinnene i intervjusituasjonen med meg.

Alle informantene så ut til å ha et identitetsprosjekt. McLean (2008) skrev at tematisk samsvar er det generelle temaet i ens liv. Det at jeg kunne finne en sentral identitet, reflekterer kvinnenens ønske om samsvar, eller et ønske om en helhetlig presentasjon av hvem de er.

For å gi et eksempel på hvordan jeg kom frem til disse identitetene, snakket hun som fremstår som intellektuell som en som virkelig verdsetter utdanning. Hun fortalte gjentatte ganger at hun satte pris på at hun er under utdanning og at hun var ivrig etter å komme ut i arbeidslivet og få brukt sin kunnskap. Hun fortalte også at hun følger med på debatter og nyheter på TV, fra Norge og fra hjemlandet. Et annet eksempel er hun jeg definerte som et familieoverhode. Kvinnen fortalte at i tillegg til sin religion, elsker hun foreldrene sine over alt annet, og er veldig knyttet til dem. Hun fortalte at hun alltid har hatt en sentral posisjon i familien i hjemlandet, selv om hun har bodd i Norge. Hun har giftet bort sine søsken, og hvis en svoger har hatt problemer, har han kommet til henne for å prate. Det å prate med og hjelpe folk er en sentral del av hennes liv, og hun fortalte hvor mye hun savner den relasjonelle kulturen der folk har tid til hverandre.

Det er usikkert om min posisjon som familieforsker har fått frem disse identitetene, eller om dette er noe som står som sentralt i kvinnenens liv generelt. For å se på samsvar mellom min vurdering av den idiografiske helheten, og kvinnenens egenbeskrivelser, har jeg laget tabell 4:

Tabell 4
Sentral Identitet versus Egenbeskrivelser

Sentral Identitet	Egenbeskrivelse
Intellektuell	<i>Flink til mye, sier fra, vil lære nye ting, ambisiøs</i> , tror hun kan gjør alt hun vil, rolig, <i>reflekterer mye</i> , snill, åpen
Full kontroll og mye å gjøre	<i>Rolig ytre</i> , vanskelig å svare (kritisk), <i>rutinemenneske</i> , <i>blir fort sint</i> , tar tid å bli vant med andre
Fokus på barna (full kontroll)	<i>Veldig opptatt av barna</i> , opptatt av andres problemer, <i>nøye</i> , <i>ordentlig</i> , glad i folk, sosial, dame
Sykdomsidentitet	<i>Kan gjøre mer med barna</i> , morsom, <i>stressa</i> , <i>deprimert</i>
Fokus på barna (full kontroll og gir alt hun kan til barna)	Nysgjerrig, drømmer, idealistisk liker romantiske filmer, god venn, lojal, <i>glad i barna</i> , kristen
Alenemor	<i>Veldig sterk dame</i> , <i>har tatt egne beslutninger</i> , muslim, ikke muslim, ikke fra X, ikke norsk, en vanlig X dame, <i>mor</i>
Familieoverhode (relasjonell)	Veldig sterk, står på egne meninger, <i>følsom</i> , <i>hjelpsom</i> , <i>omtenksom</i>

Tabell 4 viser i venstre kolonne den sentrale identiteten til hver av informantene. I høyre kolonne, finnes en oversikt over ordene som den enkelte brukte i sine egenbeskrivelser. Kvaliteter i egenbeskrivelsene som samsvarer med kvinnenens sentrale identitet er skrevet i

kursiv. Tabellen viser at informantene hadde et sentralt identitetsprosjekt som de ønsket å formidle.

Swann (1987) refererte til litteratur med det sentrale funnet at den identiteten folk stort sett presenterer, som oftest er deres sanne identitet. I mitt utvalg var det stort samsvar mellom egenbeskrivelsene, og måten kvinnene svarte på mine spørsmål om deres livssituasjon. Migranter har blitt tvunget til å revurdere sin identitet, og en slik revurdering etter en begynnende utforskning, kan lede til en ny og klarere identitet. Warriner (2004) kalte den nye identiteten en hybrid, der modernisme og tradisjonalisme begge er representert. Timotijevic og Breakwell (2000) fant at migranter rekonstruerte sin forståelse av sosial kontekst for å opprettholde et stabilt identitetsbilde. Jeg har her beskrevet hva som er kvinnenens sentrale identitet, etter 10, eller flere, års botid i Norge. Dette er det de har forhandlet seg frem til som en god identitet som minoritetskvinner i Norge (Fivush & Marin, 2007). Det er disse identitetene kvinnene i dagens norske samfunn med sin etniske bakgrunn har kommet frem til som mest passende for dem selv. De er mødre, men de er også mye annet. Hvor sentralt mødreskapet står i en identitet, varierer fra person til person. For noen er det mest viktig i forhold til selvdefinisjon, for andre er det sidestilt med andre gjøremål i livet.

Et eksempel på identitet

For å illustrere hvor viktig det er med helhet i identitet, vil jeg fortelle om en kvinne som tilkjennegir at hun har problemer med å definere seg selv. Det var enkelte deler som var uklare i intervjuene med de andre kvinnene, noe det alltid vil være, men hos henne var tydelig flere aspekter i hennes liv ikke på plass for en helhetlig identitet. Som hun selv sa, så tror hun ikke at hun egentlig er den personen hun er nå.

Denne kvinnen snakket mye og med stor innsikt i sin livssituasjon. Hun var utdypende på mine spørsmål, og tok opp mye som var relevant for kvinner som har migrert. Hun beskrev et aktivt liv, men også et liv hvor hennes følelse av ikke å orke mer kunne ta over. Vi møttes til sammen tre ganger, og hun åpnet seg mer, jo lenger vi snakket sammen. Hun forklarte med stor tydelighet om ting rundt sin fortid og aktuelle spørsmål i forhold til kultur. Hun fortalte om strenge idealer i kulturen, om en streng og urettferdig far og om tre ufrivillige oppbrudd fra steder hun var blitt vant med. Hun fortalte videre om mishandling fra svigerfamilien og hennes opposisjon mot dem og en nesten-skilsmisse. Dette fortalte hun med stor klarhet og i stor detalj.

Kvinnen fortalte *andre gang* vi møttes at hun ikke ville bo i Norge. Det var tydelig ikke hennes valg å bo i landet, og hun har mange dårlige minner herfra. Hun ønsket å ta med

barna til det landet der hun ville bo, men visste likevel at det var vanskelig å få det til. *Tredje gang* vi møttes var hun mer i tvil. Da fortalte hun at hun var usikker på hvor hun ville bo. Hun trodde på et liv i Norge. Hun var også humoristisk, og fortalte at dette kan snu så snart snøen kommer. Det at hun mellom intervjuene hadde endret tankegang i forhold til bosted, utgjorde for meg en stor forskjell. Kvinnen viste usikkerhet på hvem, hva og hvor hun kunne være. Hun visste ikke hva hun skulle planlegge for livet, fordi hun var så ambivalent.

Hver gang vi snakket om hennes sykdom og hva den innebar, ble hun til dels uklar. Hun fortalte at hun har en diagnose, men også at hun er under utredning i Norge. Jeg er usikker på hvordan det er å leve med hennes diagnose, fordi hun ikke ga fullstendige forklaringer på hvordan det var. Dette utdraget er en av hennes beskrivelser av hvordan dagene hennes arter seg:

Men jeg synes først og fremst at det kan hjelpe meg. Det beste måte å hjelpe meg. Og så jeg synes at de personer rundt meg, de må forstå, og så hjelpe meg og støtte meg i det. Og så.. På min egen måte, jeg får ikke hjelp fra min f.. familie, eller fra mitt rådgiver, som jeg har forklart. Og så prøver jeg som i går å.. å, på det min måte, å bli ferdig med alt, og så jeg våkner opp hver dag og sier ” i dag er den dagen jeg skal *lage mat*. Jeg skal gjøre.. ” Jeg holder på vaske klær akkurat nå. Jeg skal gjø..eh gjøre alt ferdig. Og jeg skal *ikke* sp.., jeg har ikke spist, i flere timene, jeg ikke drikker vann, jeg ikke sitter ned. Jeg sier.. nei. Nei. Jeg, jeg skal ikke tenke på hva som kan skje. Jeg skal bare jobbe, jobbe, jobbe. Og så jeg blir sliten, og jeg klarer ikke det.

Hun forteller at hun gjør hva hun kan, men hun får ikke hjelp. De rundt bør støtte og hjelpe henne. I andre deler av intervjuene, fortalte hun at folk kritiserer henne for de tingene hun ikke får til. Hun forteller at hun blir så opptatt av å bli ferdig med alt, at hun glemmer å spise og alt blir vanskelig for henne. Ønsket om støtte er viktig. Menneskene rundt henne er avgjørende for en positiv utvikling for henne.

Det kan være at en kultur der individet får liten plass, kan være medvirkende årsak til at hun har en kontrollforstyrrelse som psykiatrisk diagnose. I tillegg til at faren fikk henne til å varte opp sine brødre gjennom hele barndommen, forteller hun om øyne som er på henne hele tiden:

Og hele tida ”så du hvordan hun gikk ut i dag? Så du hvordan sa ikke hei til tante mi som satt her. Ser hun dråper vann, og glasset ligger her, og hun må rydde det opp. Åh, hun skal på svømming i dag! Uten noen klær. Og nå skal hun på jobb. Og nå skal hun ta kjøreseddel. Hadde hun hår åpent, og så gikk ut. Hun hadde ikke.” Hele tida kjefting. Mannen min slår meg. Hele tida, barna snakker ikke med meg. Men jeg er veldig sta, jeg gjør det uansett. Jeg gjør det, og jeg føler glad i meg.

Hennes kultur er tydelig en kultur der kvinner dømmes for å gå utenfor normene for akseptabel adferd. Hun forteller at hun trosser normene. Hun har kanskje for sterk individualitet og personlighet til å passe inn med kulturens kollektive verdier om konformitet. Kan det være at den kulturen som hun er en del av, ikke passer med hennes personlige

identitet? Hun vokste opp i et vestlig samfunn (til hun var 11), og har vestlige verdier, men har måttet føye seg i forhold til mer tradisjonelle verdier. Hun har en individualistisk identitet, men må føye seg til det kollektive. Hennes opprør mot sin egen ingruppe har gjort livet mer vanskelig for henne.

Jeg tenker at hvis denne kvinnen får omgivelsene til å stemme mer overens med hvem hun er, d.v.s. at familien vil akseptere at hun jobber, går på svømming, bruker klær etter sitt eget valg osv., så vil hennes identitet bli mer helhetlig. Da vil ytre omstendigheter gi henne muligheten til å fortsette eget identitetsprosjekt. Hun får være den hun vet at hun er. Da vil hun kunne ha en sosial identitet som samsvarer bedre med hennes personlige identitet. Hun brukte mannen som eksempel på at dette var i ferd med å skje. Han er med på familierådgivning, og er mer aktiv i hjemmet. Han viser vilje til at de skal være sammen ved å være med på det hun synes er nødvendig for et godt forhold. Kvinnen viste at hun forsonet seg med fortiden gjennom nåtidens grep for å takle den, og forsøkte å gjøre hva hun kunne for en bedre fremtid. Dette er også i overensstemmelse med Weinreichs (2003) definisjon på identitet som kontinuitet. Hun prøver å skape et brudd med fortiden ved å skape en ny fremtid, og konstruere et positivt identitetsbilde. Kvinnen var veldig opptatt av å komme seg videre i livet, og har gjort mye, men vet ikke ennå hvordan hun skal klare det helt. Den dagen hun opplever at det hun kan være, stemmer overens med det hun mener at hun bør være, vil hennes følelse av helhet øke. Nå er hennes identitet en sykdomsidentitet.

Diskusjon

Denne studien handler om en gruppe mødre med innvandrerbakgrunn som har vært i Norge i gjennomsnittlig 13.5 år. Gjennom intervjuer med syv kvinner fikk jeg innsyn i hvilke domener som var viktige i deres liv, og hvilke aspekter av deres identitet som var sentrale i deres liv. Kvinnene jeg snakket med var aktive i arbeidslivet, så vel som i hjemmet. De beskrev seg selv som aktive organisatorer i sine liv. Det var nesten utelukkende de som lagde mat, pakket sekker og gjorde barna klare for skole og aktiviteter. Mennene ble beskrevet som bidragsytere i forhold til barnas sosialisering, men det er kvinnene som passer på at alle har det de skal i familien. Kvinnene hadde alle en karriere. Da jeg pratet med dem, var tre under utdanning, fire fortalte at de jobbet, mens to var hjemme med barn. Alle snakket om

arbeidslivet som en sentral og viktig del av deres liv. Deres profesjonelle identitet var viktig for dem.

Jeg gjorde en analyse av kvinnenes sosiale situasjon. Informantene hadde til felles at de synes at livet i Norge var mer vanskelig enn i fødelandet, fordi de manglet sitt vante nettverk. Dette gjorde at de fikk mer ansvar i forhold til barna. Mitt inntrykk var at ektemannen var særlig viktig for kvinnenes muligheter til livsutfoldelse. Andre relasjoner, både nåværende og tidligere, har også satt et preg på hvem kvinnene er. To av kvinnene levde i mange år som enslige mødre. Dette var de to kvinnene som særlig understreket egen styrke. Det å ikke ha en ektemann hadde konsekvenser for deres identitet.

I tillegg til å se på sentrale deler av kvinnenes liv, så jeg på hvilke aspekter av identitet som ble trukket frem i kvinnenes selvpresentasjon. Mitt inntrykk av kvinnene var at de var sterke og rolige. Dette inntrykket kom både fra egenbeskrivelsene deres, og fra øvrige beskrivelser av hvordan de taklet utfordringer i livet. I tillegg til å beskrive hvilke egenskaper man har, forteller folk ofte hva de ikke er gjennom å sammenlikne seg med annerledes andre (f.eks. Ludvig, 2006). Kvinnene fortalte om hvordan deres kultur var annerledes enn den norske, når det gjaldt varme og respekt. De snakket også om forskjeller i barneoppdragelse, og fortalte hva de ønsket å holde barna unna. I dette inngikk tidlige kjæresteskap, alkohol og sex.

Kvinnene snakket også om hvordan de var annerledes enn mange andre fra egen etniske gruppe. De fortalte at noen var for strenge med barna, og kvinnene var opptatt av å kunne tilpasse seg til norske forhold, fordi Norge har en mindre streng kultur enn kulturen fra egen oppvekst. Kvinnene fortalte at det å være integrert var viktig, både for dem selv og deres barn. Møtet mellom kulturer førte med seg en rekke problemstillinger for mødrene. De blir utsatt for et verdisystem som til dels er annerledes enn det de har vokst opp med, og må hele tiden forhandle seg frem til sin posisjon i forhold til hvilke verdier de skal beholde og hvilke de skal tilpasse. De må ofte vurdere norske verdier, og sin egne etniske kulturs verdier opp imot hverandre.

I tolkningen av kvinnenes historier brukte jeg personlig og sosial identitet som perspektiver, samt identitet i form av forhandling for helhet og kontinuitet. Verdier var grunnlaget for personlig identitet, og sosial identitet ble brukt når kvinnene snakket om seg selv i relasjon til andre. Kvinnene søkte kontinuitet i hvem de var gjennom sine beskrivelser av fortid og nåtid. Kulturell kontinuitet ble observert ved at deres foreldres verdier ble overført til deres barn. Et ønske om yrkesmessig kontinuitet ble observert for eksempel

gjennom det at tre av kvinnene var under utdanning. En helhetlig identitet er en identitet der man kan forklare hvem man er i samsvar med egne og omverdenens forventninger. Dette synes å være en faktor som er viktig i alles liv.

En rød tråd i det kvinnene formidlet, avspeilet hvem de var. Det var tydelig at noen få sentrale egenskaper ga kvinnene føringer for hvilke valg de tok i livet. Dette kalte jeg kvinnenes sentrale identitet. Morsrollen var mest sentral i tre av kvinnenes identitet. Andre la hovedvekt på andre aspekter ved seg selv. En av kvinnenes sentrale identitet var sykdomsidentiteten. Hun fortalte om omgivelser som prøvde å forme henne etter deres forventninger, mens hun ville noe helt annet. Jeg definerte dette som en identitet som manglet helhet, grunnet det at hun av omgivelsene ble forsøkt presset til å være noe hun ikke var. Hun forsøkte hele tiden å forhandle seg frem til å være den hun ønsket å være, på tross av motviljen til medlemmer i hennes sosiale kontekst.

To temaer vil videreføres som tema for diskusjonen. Det første temaet er de viktigste og mest definerende egenskapene i kvinnenes identitet. Dette var den styrken og roen kvinnene uttrykte da de snakket om sine liv. Kvinnene viste personlig styrke både gjennom sine beskrivelser av hva de drev med i livet, og i direkte beskrivelser av seg selv. Det andre temaet er de forhandlingene kvinnene brukte i forhold til hvem de skulle være i forhold til egen etnisk og norsk kultur. Det var tydelig at integrering for kvinnene handlet om det å tilpasse enkelte verdier til det norske systemet, mens andre verdier beholdes. Hvordan dette forhandles, er individuelt. I diskusjonen er disse to temaene tatt opp under overskriftene ”Stille styrke” og ”Likheter og ulikheter”.

Stille styrke

Av informantene var det to som la stor vekt på egen styrke da de ble bedt om kort å beskrive seg selv. De fortalte at de oppfatter seg som sterke damer, og som kvinner som har vært i stand til å ta egne beslutninger. Seks av syv hadde egenbeskrivelser som var i kategorien ”selvhvedende”; som kritisk, ambisiøs, engasjert osv, egenskaper som reflekterer aktive liv. Det var også mange andre beskrivelser av styrke i intervjuene. En av kvinnene fortalte at det å være hjemme med barn har gjort henne tålmodig. En sa at hun har blitt sterkere av å være i et land uten sitt vante nettverk. Hun fortalte at hun kanskje var sterkere enn en kvinne skal være i hennes fødeland. Det å leve i Norge uten det nettverket hun var vant til, har gjort henne enda sterkere. Dette er bare noen eksempler. Deres historier var historier om aktive liv der egen styrke bidro til å bringe dem videre i livet. Utfordringene de

fortalte om i intervjuene hadde ikke svekket dem over tid, men hadde derimot gjort dem sterkere.

Fem av kvinnene la i egenbeskrivelsene vekt på kvaliteter som kan beskrives som typisk rolige eller feminine. Kvalitetene ”rolig”, ”omtenksom”, ”nøye” osv. hjelper dem å takle rollen som primær ansvarshavende i hjemmet. Dette er kvaliteter som er nødvendige for en fast og organiserende hånd. De legger altså vekt på egenskaper som en mor bør ha, hvis man antar at en god mor er omtenksom og nøye. I tillegg var den sentrale identiteten til fire av kvinnene basert på en identitet der relasjonene med annen familie var det sentrale. Tre av kvinnene fortalte at det å ha kontroll over alt de hadde å gjøre, var viktig i deres hverdag. De fremviste altså rolig kontroll over hvem de var i forhold til sine omgivelser. Deepak (2005) skrev at kvinneidealer i Sør-Asiatiske land, var idealer som det å være selvoppofrende, snille, tålmodige osv. Egenbeskrivelser i kategorien rolige eller feminine, likner på kvinneidealene i Deepaks artikkel, i at de er idealer for kvinnelig dydighet. Kvinnen som passer på familien er en sentral del av deres identitetsbilde. Dette ser ut til å ligge som verdier i kulturen.

Det er vanskelig å forklare hvordan kvinnene takler å ha det store ansvaret som de beskriver at de har i hjemmet, samtidig som de er aktive deltakere i arbeidslivet. Tre av kvinnene begynte på ny utdanning forholdsvis sent i livet. De fortalte at de har mye å gjøre, og har sjelden tid til å tenke på seg selv. Det kan selvfølgelig være at mitt inntrykk av en ekstremt travel hverdag er feilaktig. Det kan også hende jeg har kommet på et særlig travelt tidspunkt i kvinnenens liv. Mitt inntrykk er likevel at kvinnene generelt har veldig travle hverdager. De tar ansvar for barna med oppfølging av lekser, middag og fritidsaktiviteter. De får barna av gårde til skole og barnehage. I tillegg har tre av dem eget skolearbeid. En fortalte at hun jobber 50 % eller mer ved siden av 50 % studier. Mannen hennes er mye på jobb, så hun har hovedansvaret i hjemmet. Hun fortalte at hun var vant med de hektiske dagene.

Når jeg har valgt å benytte en overskrift som ”stille styrke”, er det fordi kvinnene i studien ikke klaget på alt de har å gjøre. De har hektiske hverdager, men de gjør det som er nødvendig for å skape gode liv for seg selv og familien. Inntrykket av kvinnene som gruppe var at de stille og rolig har funnet sin vei i livet. De har funnet sin plass i eller utenfor ekteskapet, de har fulgt opp barna på best mulig måte, og de har brukt tid og krefter på å finne sin plass i yrkeslivet. I retrospektiv fortalte de at det hadde vært vanskelig, men de viste at de ikke har gitt opp. Deres intervjuer var historier om utvikling og mestring. De har forhandlet sin livssituasjon uten å lage oppstyr, med enkelte unntak. Det vil si at de har forhandlet seg frem til hvem de skulle være uten å gå utenfor rammene av deres kulturelle, historiske og

politiske situasjon. De har forhandlet seg frem til hvem de kunne være som representanter av eget kjønn, etnisitet og klasse. Dette er å forhandle seg til makt innen gitte rammer for kvinneliv (Fivush & Marin, 2007). De har funnet ut hvordan de best kunne leve med de rammene som eksisterer rundt dem. Kvinnene i min studie mener tydelig at deres posisjon i hjemmet er sentral, noe som medfører ansvar, men de viste også at det er ønskelig og nødvendig for dem å ha en plass i yrkeslivet. De har fått plass til begge disse arenaene i sine liv.

Kvinnene i utvalget hadde kulturelt kollektivistisk bakgrunn, mens de i dag lever i et land der de blir konfrontert med individualistiske verdier. I en studie i Kina ble det funnet at folk fra de mest moderne lag av befolkningen, fremdeles handlet i forhold til andres forventninger og sosiale normer (Yang, 1981b, i Markus & Kitayama, 1991). Til tross for individualisering utad, var personene i Yangs studie bundet til kulturell kollektivism. Kollektivistiske verdier kan altså stå sterkt i kulturen, til tross for modernisering av samfunnet. Warriner (2004) beskrev innvandrerkvinner under utdanning i USA som ønsket å kombinere den tradisjonelle rollen som kone og mor med en aktiv rolle i arbeidslivet. Disse funnene støtter min fortolkning om at kollektivistiske verdier står sterkt i familien, men at det likevel er plass til en mer individualistisk selvrealisering i form av skole og arbeid.

Markus og Kitayama (1991) skrev at den samme handlingen kan se lik ut for flere personer, men at begrunnelsen kan være forskjellig, avhengig av motivasjonen for handlingen. Det vil si at ønsket om å jobbe kan være grunnet i personlige, individualistiske mål, eller til felles beste, noe som er mer kollektivistisk basert. Det går ikke klart fram fra intervjuene hvorfor kvinnene jobber og tar videreutdanning. De ga uttrykk for at det går ut over tiden med familien, og at det er noe de gjør for seg selv. Den eksakte sammensetningen av deres overordnede mål for å arbeide kommer ikke klart fram i materialet. Viljen til å arbeide ser i stor grad ut til å basere seg på egenvilje, og for eget beste. Det at kvinnene kommer fra familier der utdanning og arbeid er verdsatt, er også en viktig årsak til kvinnes søken etter en arbeidssituasjon de kan godta. De som nå er under utdanning, søker kontinuitet med det de var i hjemlandet. De hadde status i yrkeslivet, og de er nå på vei mot en høyere status i Norge.

Mye tyder på at selvrealisering gjennom arbeid er mulig også for mennesker som bygger sine liv på mer kollektivistiske verdier. En annen mulighet er at kvinnene har latt seg påvirke av det norske samfunnets syn på hva kvinner bør tilby fellesskapet. De har da tatt til seg denne verdien fra norsk kultur, og gjort den til en del av sin personlige identitet. Det er

usikkert om begrunnelsen for å arbeide, når det gjelder kvinnene i utvalget, er basert på kollektivistisk eller individualistisk tankegang. Det kan også være at det å arbeide er en verdi som ikke har grunnlag i individualisme eller kollektivism. Et forskningsspørsmål er om innvandrerkvinner generelt fra ”ikke – vestlige” deler av verden har med seg verdien om arbeid, eller om dette er en verdi som utvikler seg over tid gjennom det å være en del av et land der arbeid for kvinner er en selvfølge.

Informantene fortalte om egne mødre i deres opprinnelsesfamilier som ikke jobbet utenfor hjemmet. De var naturlige overhoder gjennom alltid å være tilstede for familien. Kvinnene fortalte varmt om sine mødre. Det å ha hatt disse kvinnelige rollemodellene kan ha gjort at rollen som familieoverhode er naturlig for dem. Det kan bety at de modellerer egne mødreskap på erfaringer med sine mødre.

Et av kjennetegnene ved kollektivistiske kulturer er større og tettere familienettverk (Markus & Kitayama, 1991). En av kvinnene fortalte eksempelvis om ni fettere som hun hadde et godt og nært forhold til. Tre av kvinnene fortalte om hvordan de i sin oppvekst var med på å passe på familien, fordi de var førstefødte jente i familien. En oppvekst med mange rundt seg, og mange å ta hensyn til, kan ha ført til at kvinnene i dag er mer robuste i forhold til sin sosiale kontekst. Det å ha mye trening i sosial samhandling kan gjøre at folk blir mer vant til å håndtere vanskelige sosiale situasjoner, og derfor være en viktig del av sosialiseringen for senere i livet. Relasjonell harmoni er viktig, og derfor må kvinnene ta den rollen som er forventet, for å opprettholde harmonien i relasjonene. Som Oyserman og Lee (2008) har vist til, så er nærhet og forpliktelser til ingruppa, og hensyn til ingruppas behov sentralt i mer kollektivistiske kulturer. Denne verdien kan gjøre at kvinnene er bedre i stand til å takle ansvaret i familien. Kvinnen i utvalget som har tatt avstand fra sin rolle i hjemmet, fortalte at hun på grunn av problemene med ektemannen var blitt egoistisk. Hun fortalte at hun prioriterte seg selv mer nå. Det er altså mulig å syns at det er for mye. Det er mulig å mene at kulturens idealer for kvinnen ikke passer med egne idéer om hva det innebærer å være kvinne. Det er mulig å ha mer individualistiske verdier, men da vil disse komme i konflikt med de kollektivistiske.

Mennesker utformer sin identitet i relasjon til viktige andre. I en studie med kvinner som var mødre i Norge på 50-, 70-, og 90-tallet, kom det frem at det hadde skjedd enkelte endringer i kjønnsroller over tid (Hansen og Trana, 1994). Hansen og Trana mente at kvinner er pådrivere for endring i et samfunn dominert av menn. Det at kvinnene godtok sine forutsetninger gjennom kulturen, kalte de skjult undertrykking. Kvinner i Norge har over tid

utviklet sine roller, i forhold til de rollemodellene og de begrensningene som har eksistert i kulturen. MacLeod (1992) skrev at kvinner som befinner seg i patriarkalske miljøer, finner en måte å redefinere seg selv i forhold til sine omgivelser slik at opprøret er stille, og likner på det å adlyde. Det vil si at de fant måter som - for dem - var gode måter å definere seg selv, til tross for strenge rammer satt av menn. Forhandlinger i relasjon til mannen var lite fremhevet av kvinnene i min studie, så det er usikkert i hvor stor grad dette foregår. Det er tydelig at arbeid er en del av kvinnenes liv, men det er usikkert hvor langt de har kommet på forhandlingen av roller på hjemmebanen. Kun områdene husarbeid og omsorg for barna var fremhevet som områder for mulig forhandling i hjemmet.

Mønsteret i dette utvalget for de tre informantene som var under utdanning, tyder på at mannens rolle som primærforsørger ga kvinnene tid og rett til å gå på skole. Tradisjonelle kjønnsroller som verdsetter at mannen er primærforsørger, kan frigi kvinnens tid. Hvis kvinnen vil, kan hun i tillegg til barneoppdragelse, ta den skolegangen hun trenger for å få et bedre yrke i Norge. Hun kan velge en mer hektisk hverdag for å gå mot en bedre fremtid. Begrunnelsen for utdanningen de er i ferd med å ta, har sammenheng med hvem de var. De hadde utdanning og gode yrker før de migrerte, og de er på vei mot det samme igjen. Livet de beskriver kan tyde på at verdien av arbeid er en del av deres personlige identitet; altså noe de har hatt med seg. De søker en kontinuitet i hvem de var og hvem de vil være.

Aycan og Eskin (2005) mente at det er behov for intervensjon i forhold til kvinners situasjon i samfunn som er patriarkalske og samtidig moderne, en intervensjon som bør være rettet mot mer likhet mellom kjønnene i hjemmet. McMunn, Bartley og Kuh (2006) snakket om forholdet mellom det å ha flere roller i livet og livskvalitet. Det å jobbe er en av disse rollene. Forskerne ovenfor understreket verdien av arbeid for kvinner. Kvinnene i min studie ga uttrykk for at det er de som ønsker å arbeide, og de fortalte ikke om noen motsigelser til dette fra sine menn. En yrkesidentitet så altså ut til å være en del av hvem de kunne være, i tillegg til deres rolle i hjemmet. Hvorvidt oppgavene i hjemmet er verdifulle for kvinner med "ikke-vestlig" bakgrunn som deler av deres identitet, og hva kvinnene mener om ansvarsdelingen i hjemmet, er et spørsmål for videre forskning.

Flere forskere har funnet at kvinner med innvandrerbakgrunn har problemer med tilpasning av livet i forhold til hjem og arbeidsliv (Barajas & Ramirez, 2007; Dalgard & Thapa, 2007; Kamenou, 2008). Eksempelvis skrev Dalgard og Thapa (2007) at innvandrerkvinnens sosiale integrasjon og deltakelse i arbeidslivet var negativt assosiert med psykisk helse, til forskjell fra menn. De mente at en mulig grunn var at kvinner med

innvandrerbakgrunn hadde en mer tradisjonell rolle som ble sterkere utfordret enn rollen til menn. Menn i mange samfunn har sitt primære ansvar i arbeidslivet, så overgangen til livet i Norge kan være mindre vanskelig for dem. For kvinner som har primæransvar i hjemmet, kan en overgang til fulltids arbeid være mer utfordrende.

Kvinnene i utvalget delte tiden sin mellom hjem, skole og arbeid. Dalgard og Thapa (2007) viste til noe som også fremkommer i min studie, nemlig at kvinners tradisjonelle roller kan komme i konflikt med norske forventninger til deltakelse i arbeidslivet. Kvinnene i dette utvalget ga uttrykk for at de hadde mye å gjøre. En fortalte eksempelvis at kvinner der hun kommer fra, har kortere arbeidsdag. Min vurdering av deres liv er at de har så mye å gjøre i hjemmet og i sine karrierer, at det naturlig følger et stort press på personen. Likevel så det ut som kvinnene hadde kontroll over sin situasjon, og at de mente at alt de hadde å gjøre var håndterlig. Det så ut til at de hadde rom for det de måtte gjøre, selv om tiden ble beskrevet som knapp. De utviste det jeg kaller for ”stille styrke”.

Agentskap

På bakgrunn av min undersøkelse om kvinnenenes generelle situasjon fremstår ”agentskap” som den generelle egenskapen som best dekket måten de levde sine liv. Begrepet ”agentskap” viser til en subjektiv opplevelse av at det er en selv som er aktøren i ens handlinger og erfaringer (Dein, 2007). Kvinnene har mål i livet, og de er generelt på vei dit de selv ønsker. Det har tatt tid å komme dit, men de har valgt sin vei i livet. De har mye å gjøre, men hver dag er det de som planlegger hva de skal gjøre. Til tross for at de har mye å gjøre, formidlet de at de ikke har en subjektiv følelse av at det er *for mye*. Dette tror jeg er fordi de *selv* har valgt å ha mye å gjøre. Min tolkning er at kvinnene i studien har et bevisst forhold til eget agentskap. De har gjort egne valg, innenfor sine livsrammer. De har selv bestemt hvordan de skulle utvikle seg i et nytt land. Det var likevel små unntak. To av kvinnene fortalte at det var mannen som tok beslutningen om hvor de skulle bo. De uttrykte misnøye over dette. I forhold til bosted manglet disse to agentskap, da dette var beslutninger de ikke var med på å ta.

Timotijevic og Breakwell (2000) mente at individet har agentskap i forhold til forandringer i identitet. Det vil si at individet tar bevisste valg i forhold til hvilken tilpasning de vil gjøre til den konteksten de befinner seg i. Valgene en tar i livet, står i relasjon til identitet. Jeg så etter kontinuitet og helhet i analysen. Gjennom eget agentskap kunne kvinnene søke kontinuitet med det de var i fødelandet. De kunne operere på omverdenen og sin egen skjebne gjennom å skape et liv som var i samsvar med deres identitet. Agentskap

viste seg å være et sentralt aspekt i deres identitet. Forståelsen av agentskap som sentralt i identitet, kom først etter at analysen var fullført, og det var mulig å se på materialet som helhet. Jeg mener at agentskap var det mest definerende og forklarende begrepet i forhold til kvinnenens liv. Et liv der man selv bestemmer over sin skjebne, er et liv med verdi. Magyar-Moe og Lopez (2008) kalte forskning på agentskap et av de mest verdifulle tilskuddene til psykologi og terapiforskning. De mente at en følelse av agentskap er viktig for psykisk helse. Kvinnene i min studie viste at selvbestemmelse var en sentral del av deres velferd.

En av kvinnene fortalte at hun kunne gjøre hva hun ville i Norge, at det bare er hun selv som setter sine egne grenser. Hun utviste et agentskap uten mange eksterne grensesettere. Hennes identitet og hennes livsførsel var i samsvar med hverandre. Hun var i helhet med seg selv gjennom det at hun fikk drive med det hun selv ønsket. Hun attribuerte mannens hjelp og støtte til at han er ”vestlig” i sin orientering. Hun skilte seg ut i mitt utvalg ved særlig å rose mannen og deres samspill, og hun anerkjente at mange av de tingene hun kan gjøre, skyldtes hans holdninger. Hun understreket gjentatte ganger hvor mye hun verdsetter den utdanningen hun er i gang med. Hun var positiv og målrettet i det hun fortalte til meg. Hun har fått lov til å følge den veien hun ønsket. Dette eksempelet bekrefter Andenæs (1989) og Hansen og Trana (1994) sin oppfatning om at kvinners identitet er påvirket av deres partnere. Mannens bruk av tid påvirker kvinnens bruk av tid.

Kvinnene i utvalget som ble skilt, beskrev flere vanskeligheter enn de som har levd som gifte kvinner. De har ikke hatt de samme forutsetningene som de gifte kvinnene, for de har ikke hatt hjelp fra en partner. De ”har tatt egne beslutninger” og var ”veldig sterke”. Gjennom det å stå uten en ektemann, kan det tenkes at disse kvinnene har utviklet seg og blitt sterkere. De har etter skilsmissen tatt kontroll over sine liv, og dette kan ha økt følelsen av agentskap hos dem. De har ikke hatt en mann å forhandle med, så de har stått på egne ben og har måttet eie sine valg på en noe annen måte enn kvinnene som var gift. Identiteten som enslig står sterkt hos de skilte kvinnene. Identiteten ”sterk kvinne” har vært en identitet de har fått som resultat av å ha oppdratt sine barn alene. Skilsmisse viste seg å ha en stor effekt på identitet, bl.a. ved at kvinnene måtte jobbe mer, de hadde mer ansvar i forhold til barna, og de mistet verdifull omgangskrets. Bonanno, Papa, og O'Neill (2001) skrev at tap av viktige personer i livet, kan ha stor effekt på menneskers selvoppfattelse, på grunn av at vi definerer oss gjennom kontakten med andre. Tap av en ektemann viste seg i min studie å påvirke kvinnenens forståelse av seg selv.

Mangel på agentskap har negative konsekvenser for psykisk helse (Hennig og Walker, 2007), og derfor negative konsekvenser for hvem man er. En av mine informanter illustrerte tydelig dette. Hun beskrev en fortid der hun hadde liten kontroll over sine omgivelser. Hun beskrev andre menneskers handlinger som hun ikke kunne forklare. Dette inkluderte familiens plutselige beslutning om å flytte tilbake til foreldrenes fødeland, hennes påtvungne underdanighet til sine brødre, samt kritikk og mishandling fra svigerfamilien. Det var tydelig at hun ikke ville tilpasse seg de kulturelt akseptable mønstrene som fantes i hennes gruppe. Hun fortalte at hun lider av psykisk sykdom, men nylige hendelser gir en historie av håp. Det kan se ut som hun har fått stadig mer kontroll på sine omgivelser, noe som er synonymt med å få igjen agentskap. Hun har særlig fått sin ektemann og flere behandlere til å høre hennes versjon av hva som har skjedd henne i livet. Hun kan nå fortelle omverdenen hva hun trenger for å fungere, og de har begynt å høre på henne.

Historien ovenfor er også en historie om styrke, men hun har, i motsetning til de andre, ikke gått stille. Hun har gjort som hun har villet, og trosset kulturelle normer. Hun og mannen ble nesten skilt. Hennes historie er særlig nevnt i resultatseksjonen, og den illustrerer hvor viktig det er med kontroll over egne livsforhold. Hennes historie er en historie som inneholder mye smerte. Hun fremsto som veldig annerledes enn de seks andre. Dette kan ha vært på grunn av at hennes individualitet har stått i sterk kontrast til kulturens idealer om konformitet. Det at hennes første leveår frem til prepubertet i et ”vestlig” land huskes som de mest positive årene av hennes liv, kan ha innlemmet denne kulturen sterkt i hennes identitet. Hun er tydelig den i utvalget som har hatt mest problemer med å tilpasse seg sin situasjon, men hun fortalte også en mer ekstrem livshistorie. Det kan være at det ikke var samsvar mellom henne og omgivelsene, noe som har gjort at hun ikke kunne være den hun selv ønsket. Sannsynligvis har hennes sykdomsidentitet utviklet seg i et samspill mellom henne og hennes omverden, og denne historien har utviklet seg over tid, helt fra hennes opplevelser i barndommen. Hun er nok både mindre villig og mindre egnet til å vær konform til egen gruppes forventninger, samtidig som hennes ingruppe har vært streng mot hennes avvik fra normativ adferd.

Likhet og ulikhet

Reynolds og Wetherell (2003) skrev at en identitet som inneholder motsetninger, er utfordrende og fører med seg forhandling. I løpet av livet endres identitet, og særlig de som migrerer, får store utfordringer i forhold til å finne ut hvem de er og hvem de ikke er. Gjennom akkulturasjon får individer mulighet til å være del av andre ingrupper, noe som igjen

kan føre til en endring i identitet. Eksempelvis kan innvandreres vennskap med folk fra mottakersamfunnet medføre holdningsendringer både hos innvandrere og i mottakersamfunnet. Medlemskap i ulike grupper fører med seg forhandling av hvem man skal være, i forhold til gruppene man tilhører. En viktig diskusjon er følelsen av likhet og ulikhet, og konsekvenser av denne. Hvordan man definerer seg som en del av, eller utenfor grupper, har konsekvenser for hvilke muligheter man har i livet.

I min fremstilling av resultatene gir jeg en oversikt over bruken av kontrastbilder som kvinnene brukte i intervjuene. Kvinnene fortalte hvordan de gjorde ting annerledes enn generaliserte andre. De viktigste kontrastgruppene var representanter fra majoritetsgruppa og enkelte andre av egen etnisk gruppe. Kvinnene er lik majoriteten i at de jobber og bidrar til samfunnet. De deltar på foreldremøter, bruker åpen barnehage, går på skole og er rettet mot det å være deltakere i det norske samfunnet. De tar aktivt del i samfunnet. Det vil si at de er inkludert gjennom adferd. De definerer seg bort fra andre av samme etniske bakgrunn som er mer konservative og tradisjonelle. De mener at de er mer rettet mot integrering i samfunnet enn mange andre. Kvinnene beskrev likevel avgjørende forskjeller mellom den generelle norske befolkningen og seg selv. Jeg kaller dem avgjørende, fordi det er forskjeller som skaper avstand. Forskjellene gikk på mellommenneskelige relasjoner. Kvinnene jeg intervjuet, snakket alle om forskjeller i egen bakgrunnskultur og norsk kultur i forhold til respekt og varme mellom mennesker.

Sosial kategorisering er en av de mest grunnleggende prosessene i menneskelig psyke (Tajfel & Turner, 2004). I vurdering av andre mennesker foretar vi en automatisk kategorisering, noe som på kort sikt er funksjonelt, men som på lang sikt kan være lite hensiktsmessig. Vi ser tydelig ytre trekk, mens indre egenskaper trenger lenger tid og mer kunnskap for prosessering. En tydelig ingruppe er den gruppa som er mest tilgjengelig i nuet (Turner & Hogg, 1987). Det vil si at ulike ingruppe - kategorier aktiviseres i ulike sosiale situasjoner. Kvinnene i denne studien fortalte om ingrupper av slekt og venner fra egen etnisk bakgrunn. De fortalte mest om kjernefamilien, som jeg også oppfordret dem til gjennom mine spørsmål. I tillegg fortalte noen om norsk-etniske vennskap. Mange av vennskapene, og samtalene med andre, som ble beskrevet, var med kolleger og studiekamerater.

De to kvinnene som fortalte om utstrakt kontakt med etnisk norske på fritiden, var den ene som bor langt fra andre av egen etniske gruppe, og den andre som fortalte at hun mistet kontakten med familien. Det kan være at norske venner ble en nødvendig erstatning for det nettverket de mistet. Det kan være at de som har venner rundt seg fra sin egen etniske

gruppe, er mindre motivert til å innlemme andre. Flere fortalte at barna hadde venner av norsk-etnisk opprinnelse. Da blir vennskapet mellom foreldrene funksjonelt, et vennskap som stiftes for barnas beste. En fortalte at hun bevisst søker venner som har barn i samme alder som hennes egne barn, uavhengig av nasjonalitet. Det å ha barn kan bidra til at kvinner deltar i vennskap med andre. Det å ha barn kan fremskynde prosessen med å få flere ingrupper.

Folk synes det er ubehagelig når ingruppe - medlemmer bryter med ens personlige verdier (Glasford, Pratto, & Dovidio, 2008). Dette viser at individets subjektive følelse av fellesskap gjennom felles verdier, er nok for å se på noen som venner. Å bryte med dette fellesskapet, kan få negative konsekvenser. En av informantene var tydelig på at hun ikke hadde mye til felles med nordmenn. Likevel var det en norsk familie de hadde særlig god kontakt med. Det er uvisst hva de hadde til felles, annet enn barn i samme alder. Informanten sa de oppfører seg som dem, nesten, med barna, så hun stoler på dem. De er altså en del av deres ingruppe, som et unntak fra norske foreldre generelt. Den livsførselen og de holdningene og verdiene denne familien står for, gjør at de kan være en del av kvinnens ingruppe. Hvis denne familien skulle bryte med kvinnens oppfatning av dem og deres verdier, så ville kvinnen fått problemer med å definere dem som en ingruppe.

Det er tydelig at frykten for sosialisering av barna inn i en kultur der ungdom tidlig er involvert i alkoholbruk, kjæresteskap og lignende, får foreldrene i denne gruppa til å skille mellom de som er like, og de som er ulike dem selv. De beskytter barna fra andre som de mener har andre verdier enn dem. De prøver å sosialisere barna inn i en ungdom der de vil høre på foreldrene. Folk de ikke kjenner, antas å være en utgruppe, en utgruppe som de mener tillater mer fra sine ungdommer. Derfor er de nøye med hvem barna er sammen med på fritiden. De to tenåringsjentene til kvinnene i denne studien har særlige restriksjoner på hvor de kan dra og hvem de kan møte. Barna blir sosialisert med en følelse av annerledeshet som vil få konsekvenser for deres identitet, men spørsmålet er om det vil få noen negative følger. Vi lever i en realitet der folk er forskjellige. Kvinnene i dette utvalget er eksperter på å oppdra sine barn i en slik sammenheng. Spørsmålet er om deres kunnskap er nok til å hjelpe barna til en positiv identitet som en del av det norske samfunnet, eller om barna for alltid vil føle seg annerledes, fordi foreldrene gjør det. Innhold i, og konsekvenser av oppdragelse fra foreldre med innvandrerbakgrunn er et tema vel verdt videre undersøkelse.

Mennesker som er en del av en gruppe som av majoritetssamfunnet blir kategorisert som annerledes, får en følelse av separathet eller annerledeshet (Timotijevic & Breakwell, 2000). Hvordan det norske samfunnet tar imot innvandrere generelt, har en effekt på

kvinnenes identitet. Som sagt, er det naturlig og menneskelig ved første blick å se på forskjeller fremfor likheter. Spørsmålet er hvordan de tydelige ulikhetene kan innlemmes som ressurser for det norske samfunnet, heller enn trusler mot harmonien. Her har norske politikere et ansvar i regulering av media og generell folkeopplysning. Selv om man fra disse dataene ikke kan si noe konkret om nordmenns holdninger til innvandrere, kan et utsagn fra en av informantene vise at det ikke bare er positivt å komme til Norge. Hun sa at det sikkert finnes snille nordmenn, men ikke mange. Hun mente også at folk i Norge har begynt å ta imot innvandrere på en bedre måte. Forhåpentligvis skaper ikke utsagnet hennes om at det finnes få snille nordmenn, problemer for hennes sosiale liv og integrering i samfunnet. Det er mulig at hennes tidlige erfaringer på jobb vil gjøre at hun generelt er mer skeptisk til nordmenn enn de som ikke har opplevd diskriminering på arbeidsplassen. For de andre kvinnene er det usikkert hva de har opplevd i det norske samfunnet. Det kan være at de har valgt å ikke snakke om egenopplevd diskriminering fordi jeg var en representant fra majoritetskulturen, og fordi de valgte å snakke om aspekter ved sin identitet som de kunne forstå og forklare. Diskriminering har en negativ effekt på integrering (Schildkraut, 2005), og kan ikke forklares ut i fra ens identitet.

Sosiale strategier er viktige i god tilpasning hos migranter (Ward & Styles, 2003). Pettigrew (1998, i Bratt, 2002) fant at vennskap mellom individer fra forskjellige etniske grupper, kan føre til generalisering av positive holdninger til resten av gruppa. Ett spørsmål i min studie er hvor mye norske venner har bidratt til den positive holdningen til nordmenn som kvinnene generelt uttrykte. Kan det være at noen få vennlige mennesker kan gjøre livet lettere for de som kommer hit, mens en diskriminerende episode, kan ødelegge mye? Både Bratt (2002) og Turner, Hewstone, Voci, og Vonofakou, (2008) fant generalisering av holdninger gjennom vennskap, slik at også vennskapene til kvinnene i denne studien bør kunne åpne for kontakt og aksept mellom medlemmer av kulturene. Vennskap kan forminske følelsen av ulikhet.

Kvinnene snakket om forskjeller i kulturene når det gjaldt varme i familier, og varme mellom mennesker i samfunnet generelt. De syns at nordmenn har en kald kultur. Det å forlate storfamilien er å forlate et levesett de er vant med, samtidig som de har forlatt mennesker de kjenner. Følelsen av tap kan være forsterket gjennom dette dobbelte tapet. De mistet både relasjonene og tilgang til en majoritetskultur som de forsto. Kvinnene fortalte at de hadde mistet nettverk, samtidig som de fortalte at nordmenn var kalde. Det kan være at de syns at nordmenn er kalde både fordi nordmenn har en annen måte å omgås fremmede, og

fordi kvinnene kom hit uten nettverk. Følelsen av kulde kan være forsterket pga. mangelen på nettverk.

En verdi i den norske kulturen som kan ha bidratt til forskjellene kvinnene fortalte om, er verdien av likhet mellom mennesker, fremfor verdien av status. Moshuus (2004) fant at norske foreldre er opptatt av likhet og forhandling med sine ungdommer. Han mente nordmenn har en "likhetskultur", i motsetning til Israelere, som la mer vekt på at de voksne skulle bestemme over sine barn. Denne likhetskulturen mente han at kunne føre til utydelig grensesetting for ungdom. Det er mulig at den respekten som kvinnene sa at mangler i dette samfunnet, er grunnet idealene om likhet. Det kan være slik at norsk kultur i sin streben etter likhet, mangler respekt for viktige autoriteter. Det kan være at også medlemmer av den norske majoritetskulturen er enige i at vi mangler grunnleggende respekt i samfunnet. Eksempelvis jobbes det med å lære elever om respekt i det norske skoleverket (Fredriksen, 2008). En oppgave for forskningen er å kartlegge innholdet i respekt, likhet og ulikhet i ulike kulturer. Hva betyr egentlig det kvinnene hevder; at det mangler respekt i norsk kultur? Hva slags implikasjoner har den alternative modellen av respekt som kvinnene mener er mer egnet i forholdet mellom mennesker?

Vurdering av den teoretiske rammen

Identitetsteori viste seg å være verdifull for undersøkelsen av hvem kvinnene var, og for å få innsikt i deres liv. Weinreichs (2003) definisjon av identitet som kontinuitet passet godt med kvinnenens beskrivelser av seg selv og sine liv. Det så ut som kvinnene, i sine liv, skapte kontinuitet fra det de hadde opplevd hos sine foreldre, til det de ønsket å gi sine barn. Verdier om utdanning og arbeid fra fødelandet ble overført til deres liv i Norge. De hadde karrierer i hjemlandet, og forsøkte gjennom utdanning å få en liknende status i Norge. Deres identitet som yrkeskvinner ble forsøkt overført til den norske settingen. Deres identitet som sentrale i familien, ble også overført til deres liv i Norge. Deres forklaringer viste til kontinuitet i identitet, i forhold til hvem de var i fødelandet og hvem de er nå. Idéen om identitet som forhandling (f.eks. Swann, 1987), var sentral i forståelsen om at likhet og ulikhet er i stadig forhandling. Kvinnene forhandlet med seg selv og sin omverden om hvem de kunne være. Agentskap viste seg å være sentralt i forhandlingen av hvem kvinnene var i forhold til fortiden og en ønsket fremtid, og i forhandlinger mellom etnisk kultur og den norske. McLean (2008) viste til at tematisk helhet er viktig i enhver livshistorie. Det at det var mulig å finne en sentral identitet for hver informant, understreker at tematisk helhet er viktig.

Informantene var opptatt av å gi et enhetlig bilde av hvem de var. De hadde et sentralt budskap.

Buitelaar (2006) skrev at identitet blir forhandlet i tankene gjennom tilgjengelige fortolkningsrepertoarer. Det vil si at identitet kan konstrueres gjennom språket, men kun i relasjon til de underliggende og allerede forhandlede strukturer for identitet. Identitet er ikke noe som kun konstrueres i nuet, slik det er hevdet av enkelte postmoderne teoretikere (Kincheloe & McLaren, 1994). Identitet er forhandlet i kontekst, slik at identitet ikke er noe flytende som individet kan konstruere som de vil. Det er forventet at individer presenterer seg selv noenlunde likt over tid og kontekster, selv om de kan velge å legge vekt på ulike deler av seg selv. Kvinnene i utvalget fortalte historier som var preget av hvilke spørsmål som ble stilt, og hvem som stilte spørsmålene, men deres svar antas likevel å være en del av deres genuine identitet.

Det å bruke identitet som begrep, kan være med på å gi et helhetlig bilde av viktige dimensjoner i menneskers liv. Det viste seg å være et godt perspektiv for denne oppgaven. I forskningen mangler det en felles fremgangsmåte og en enighet om hva identitetsbegrepet innebærer. Det er ikke enighet om hvilke aspekter av identitet som bør studeres, og hvordan dette bør foregå. Dette er et spørsmål til videre diskusjon for identitetsforskere. Den metodikken jeg har tatt i bruk, kan inngå i denne diskusjonen.

Bidrag og begrensninger

Denne oppgaven kan bidra til den generelle debatten om innvandrere i det norske samfunnet med positive historier om kvinner som har klart å tilpasse seg det norske samfunnet. Slik sett er resultatene i denne oppgaven i klar kontrast til mer dystre fortellinger som "Tause Skrik" (Ahmadi, 2008), der kvinners problemer og smerte ses i relasjon til ikke-deltakelse og tilsidesetting i det norske samfunnet. Et spørsmål her er om tid i Norge, eller personlig egenskaper, bidrar til den tilpasningen som jeg har vist til når det gjelder kvinnene i dette utvalget. Olsen (2002) fortalte at for "ikke-vestlige" kvinner så øker arbeidsdeltakelse over tid. Olsen skrev at 47 % av innvandrerkvinner var i 2000 i arbeid, mens det tilsvarende tallet for norsk-etniske kvinner var 59 %. Disse tallene betyr at en relativt stor andel kvinner med innvandrerbakgrunn faktisk er i arbeid. De har med stor sannsynlighet vært gjennom liknende prosesser som deltakerne i denne studien. Det er selvsagt stor variasjon blant innvandrere når det gjelder graden av integrering, og ikke minst inkludering i arbeidslivet. Det kan se ut som tid i Norge er en faktor for tilpasning, men det kan også være at kvinnene i dette

utvalget kom med noen verdier for åpenhet og tilpasning som ble overført til den norske konteksten.

Det denne oppgaven ikke kan si noe om, er de mødrene som ikke møter til foreldremøter, ikke leser informasjon fra skolen og ikke deltar i arbeidslivet. Det er usikkert hvor mange dette er, men det er god mulighet i det norske velferdssamfunnet, med store fellesskap av etniske grupper, å velge å holde seg utenfor norske systemer. Det er disse gruppene som blir problematisert, både i forhold til deres barns tilpasning og egen integrering og velferd.

Et annet perspektiv er mennenes. Haavind (1987) og Fivush og Marin (2007) mente at kvinner er flinkere til å fortelle detaljerte historier om sine liv. Derfor kan det være en utfordring for videre forskning å snakke med menn, og få innblikk i deres opplevelse av sin situasjon i Norge. Et annet perspektiv er barnas. Innledningsvis nevnte jeg at forskning med kvinner kan si noe om barns oppvekstvilkår. Min vurdering er at kvinnene tar godt vare på sine barn, og følger opp skolegang, aktiviteter og den sosiale utviklingen til barna. Men jeg har ikke snakket med barna selv. Selv om kvinnene tilsynelatende har full kontroll og gir barna en god og strukturert hverdag med mye kjærlighet, kan det være at barna ikke svarer på denne omsorgen slik foreldrene ønsker. Det kan hende at etnisitet og kultur er så komplisert for barna, at det gode foreldreskapet ikke kan gi dem den sikkerheten de trenger for å stå på hvem de er i møter med andre.

I denne oppgaven er syv kvinners identitet behandlet i en felles analyse. Det å se på felles egenskaper kan være et nyttig bidrag til forskningen, da kvinner med innvandrerbakgrunn deler visse opplevelser. Det at kvinnene i studien hadde enkelte egenskaper til felles, gjør det mulig å tenke seg en generalisering til liknende grupper. Det er mulig å tenke seg hva som skal til for å ha et godt liv i et mottakerland for mødre med innvandrerbakgrunn. Likevel vil et slikt perspektiv nødvendigvis medføre det at de individuelle og rike historiene faller bort. Analyser og presentasjon av de individuelle historiene, ville vært tilstrekkelig rike på informasjon til å kunne fylle syv enkeltstående masteroppgaver. Flere studier på identitet er kasusstudier (Buitelaar; 2006; Ludvig, 2006), eller studerer identiteten til få personer (Johansen, 2005). Det å bruke kasuser i identitetsforskning er også en metode som er brukt av forskere med gode og unike bidrag til identitetsforskningen.

All intervjuforskning har forskerbias. Kvalitative rapporter informerer leseren om den påvirkningen forskeren og intervjueren har på informantene. Informantenes historier

varierer i forhold til hvem som er mottaker. Min tilstedeværelse som etnisk majoritetsrepresentant, har unektelig påvirket historiene noe. Men fellesskapet i det å være kvinne, det å ha felles venner i tre av tilfellene, og det å være akademikere, kan også ha påvirket kvinnene i form av tillit og følelse av fellesskap med forskeren. Jeg håper også åpenheten rundt analysen oppveier for noe av forskerbiaset.

Jeg har brukt identitet som teoretisk ramme rundt oppgaven. Det kan likevel være at en mer problemfokustert målsetting og metodebruk kunne gitt annen og kanskje mer verdifull informasjon om kvinnene og deres liv. Jeg vil likevel argumentere for bruken av identitetsteori i intervjuforskning. Det å se på sosial identitet som et tema for analyse, brakte sosiale relasjoner inn som verdifulle bidrag til kvinnes identitet. Som Hitlin (2003), valgte jeg å se på verdier som det utslagsgivende i personlig identitet, og fikk dermed en operasjonalisering som gjorde at det var mulig å isolere når kvinnene snakket ut fra personlige verdier, altså gjennom sin personlige identitet.

Forhandlingsperspektivet i denne oppgaven kom inn ganske sent i prosessen, og jeg har ikke kunnet spørre informantene direkte om dette. Forhandling er observert indirekte, gjennom analyse av deres fortellinger om holdninger og adferd. Eksempelvis sa en av informantene at hun rådet sin søster til å la datteren få lov til å bruke sminke. Det er tydelig at hun har forhandlet seg frem til at dette er en del av den norske ungdomskulturen som ikke strider for mye mot den kulturen de kom fra. Hun mener at niesen bør få ha på litt sminke, slik at hun ikke føler seg annerledes fra andre jevnaldrende. Det å akseptere at unge jenter fra hennes kultur skal få bruke sminke, er noe hun har forhandlet seg frem til ved å bli konfrontert i møtet mellom kulturer. Det er mer viktig at niesen får følge sine jevnaldrendes normer enn de normene foreldrene har vokst opp med, akkurat når det gjelder dette med sminke. Kvinnen er tolerant og villig til tilpasning. Nå forhandler hun med søsteren for å få henne til å dele hennes syn på dette. Dette er et eksempel på hvordan forhandling bedre kunne analyseres. I denne oppgaven er forhandling mer et generelt inntrykk enn en fullstendig analyse. En bedre måte å angripe dette på, ville vært å søke etter forhandlinger i transkripsjonene. Dette ville gi et mer komplett bilde av kvinnes oppfatninger av "likhet og ulikhet".

Oppsummering og konklusjon

Målet med denne undersøkelsen var å få mer kunnskap om, og forstå hva som bidrar til kvinners opplevelse av identitet når de befinner seg i en kulturell sammenheng som er ulik den de har bakgrunn fra. Gjennom intervjuer med syv kvinner fikk jeg beskrevet mange av de

prosessene de har vært gjennom, og refleksjonene de har hatt om seg selv og sine roller i forhold til familien, så vel som det norske samfunnet. Kvinnene i denne studien fremsto som godt integrerte kvinner som på hver sin måte har funnet en vei til en god tilpasning i samfunnet. Deres historier vitnet om deres utfordringer, og den styrken de har vunnet gjennom å overvinne disse utfordringene.

Kvinnene hadde hver på sin måte forhandlet seg frem til hvem de skulle være, både i forhold til menneskene rundt seg i dag, og i forhold til de verdiene de hadde med seg fra opprinnelseslandet. På forskjellige måter ga de uttrykk for at de sto i forhandlingspunktet mellom norsk kultur og egen kultur. De påtar seg tradisjonelle roller i hjemmet i forhold til mann og barn, men ønsker samtidig deltakelse i arbeidslivet. Kvinnene i utvalget fortalte at de hadde mye å gjøre, men de klaget ikke. Den forhandlingen de gjorde, så ut til å være en stille forhandling.

Den avgjørende egenskapen for å finne sin vei i livet var *agentskap*, nemlig en klar beslutning om hvem de skulle være, og om hvordan livet skulle leves. Dette tilføyer en viktig dimensjon til forståelse av kvinnene, en dimensjon som ikke var forventet forut for studien. Agentskap var sentralt for kvinnenenes følelse av kontinuitet og helhet, og jeg ga et eksempel på konsekvenser på mangel på agentskap.

Jeg har underveis i oppgaven referert til andre studier om innvandrerkvinner, arbeid og psykisk helse. I min oppgave ble det naturlig med et fokus på kvinnenenes egne valg og besluttsomhet, og betydningen av dette for å forstå deres tilpasning, liv og roller i det norske samfunnet. Jeg håper denne oppgaven kan være med på å stimulere forskning som kan gi et mer helhetlig bilde av mennesker med innvandrerbakgrunn, og som kan belyse den variasjonen og bredden som finnes hos de som migrerer. Oppgaver som denne er aktive bidrag som belyser de mange nyansene som finnes i livet til innvandrere.

Referanser

- Ahmadi, F. (2008). *Tause skrik: minoritetskvinnens behov for anerkjennelse*. Oslo: Pax.
- Andenæs, A. (1989). Identitet og sosial endring, Del II. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 26, 683-695.
- Aycan, Z., & Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work-family conflict for men and women: The case of Turkey. *Sex Roles*, 53, 453-471.
- Bailey, B. (2000). Language and negotiation of ethnic/racial identity among Dominican Americans. *Language in Society*, 29, 555-582.
- Barajas, M., & Ramirez, E. (2007). Beyond home-host dichotomies: A comparative examination of gender relations in a transnational Mexican community. *Sociological Perspectives*, 50, 367-392.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H., & Dasen, P. R. (2002). *Cross-cultural psychology: research and applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bisagni, G. M., & Eckenrode, J. (1995). The role of work identity in women's adjustment to divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, 65, 574-583.
- Boekestijn, C. (1988). Intercultural migration and the development of personal identity: The dilemma between identity maintenance and cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 12, 83-105.
- Bonanno, G. A., Papa, A., & O'Neill, K. (2001). Loss and human resilience. *Applied & Preventive Psychology*, 10, 193-206.
- Boyd-Franklin, N. (2003). *Race, class, and poverty*. New York, NY: Guilford Press.
- Bratt, C. (2002). Contact and attitudes between ethnic groups: A survey-based study of adolescents in Norway. *Acta Sociologica*, 45, 107-125.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brinthaup, T. M., & Lipka, R. P. (1992). *The Self: definitional and methodological issues*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Brodén, M. (1989). *Mor och barn i ingenmansland: intervention under spädbarnsperioden*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Buitelaar, M. (2006). 'I am the ultimate challenge': Accounts of intersectionality in the life-story of a well-known daughter of Moroccan migrant workers in the Netherlands. *European Journal of Women's Studies*, 13, 259-276.
- Byberg, I. H. (2002). *Innvandrerkvinner i Norge: demografi, utdanning, arbeid og inntekt*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Campbell, C., & McLean, C. (2003). Social capital, local community, participation and the construction of Pakistani identities in England: Implications for health inequalities policies. *Journal of Health Psychology*, 8, 247-262.
- Dalgard, O. S., & Thapa, S. B. (2007). Immigration, social integration and mental health in Norway, with focus on gender differences. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 3.
- Dalgard, O. S., Thapa, S. B., Hauff, E., McCubbin, M., & Syed, H. R. (2006). Immigration, lack of control and psychological distress: Findings from the Oslo Health Study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 551-558.
- Dein, S. (2007). Seraphs and snakes: Spirituality, agency, and psychopathology. *Primary Care & Community Psychiatry*, 12, 117-121.

- Dollinger, S. J., Preston, L. A., O'Brien, S. P., & DiLalla, D. L. (1996). Individuality and relatedness of the self: An autophotographic study. *Journal of Personality and Social Psychology*, *71*, 1268-1278.
- Engebriksen, A., & Fuglerud, Ø. (2007). *Ungdom i flyktningfamilier: Familie og vennskap – trygghet og frihet?* (3/2007). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.
- Erikson, E. H. (1995). *Childhood and society*. London: Vintage.
- Farstad, G. R. (2004). *Innvandrerkvinner i Groruddalen: mellom idealer for modernitet og tradisjon*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.
- Farver, J. A. M., Narang, S. K., & Bhadha, B. R. (2002). East meets West: Ethnic identity, acculturation, and conflict in Asian Indian families. *Journal of Family Psychology*, *16*, 338-350.
- Fivush, R., & Marin, K. A. (2007). Place and power: A feminist perspective on self-event connections. *Human Development*, *50*, 111-118.
- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research*. London: Sage Publications.
- Fredriksen, A. (2008). Respekt i skolen: Nå står disiplin, konsentrasjon, mobbing og ugyltig fravær på timeplanen. *Rana Blad*. Hentet 10.10.2008, fra <http://www.ranablad.no/nyheter/article3720653.ece>.
- Freeman, M. (1992). Self as narrative: The Place of life history in studying the life span. I T. M. Brinthaupt & R. P. Lipka (Red.), *The Self: Definitional and methodological issues* (ss. 15-43). New York: State University of New York Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Glasford, D. E., Pratto, F., & Dovidio, J. F. (2008). Intragroup dissonance: Responses to ingroup violation of personal values. *Journal of Experimental Social Psychology*, *44*, 1057-1064.
- Grunow, D., Schulz, F., & Blossfeld, H. P. (2007). What explains the process of traditionalization in the division of household labor: Social norms or economic resources? *Zeitschrift fur Soziologie*, *36*, 162-181.
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin*, *126*, 748-769.
- Hansen, B., & Trana, H. (1994). Det verdige moderskap i etterkrigstiden: en sosialpsykologisk studie av forbindelseslinjene mellom kulturelle endringer og kvinnelig identitet. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, *31*, 797-816.
- Hennig, K. H., & Walker, L. J. (2008). The darker side of accommodating others: Examining the interpersonal structure of maladaptive constructs. *Journal of Research in Personality*, *42*, 2-21.
- Hitlin, S. (2003). Values as the core of personal identity: Drawing links between two theories of self. *Social Psychology Quarterly*, *66*, 118-137.
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2005). *Social psychology*. Harlow: Pearson, Prentice Hall.
- Haavind, H. (1987). *Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jaussi, K. S., Randel, A. E., & Dionne, S. D. (2007). I am, I think I can, and I do: The role of personal identity, self-efficacy and cross-application of experiences in creativity at work. *Creativity Research Journal*, *19*, 247-258.
- Johannesen, R. (2006). Nordmenn mer skeptiske til innvandring. Hentet 05.11.08, fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1574163.ece>.
- Johansen, L. B. (2005). *Innvandrerkvinner og identitet: Integrering i et nordnorsk lokalsamfunn*. (Masteroppgave i pedagogikk, Universitetet i Tromsø, 2005)

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: a view from the other side*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Kamenou, N. (2008). Reconsidering work-life balance debates: Challenging limited understanding of the 'life' component in the context of ethnic minority women's experiences. *British Journal of Management*, 19, 99-109.
- Kershen, A. J. (1998). *A Question of identity*. Aldershot: Ashgate.
- Kincheloe, J. L., & McLaren, P. L. (1994). *Rethinking critical theory and qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Kommunal- og Regionaldepartementet (2003-2004). Diversity through inclusion and participation – Responsibility, and freedom. *Report no. 49 to the Storting* [short version]. Hentet 02.11.2007, fra http://www.regjeringen.no/upload/kilde/krd/bro/2005/0017/ddd/pdfv/249171-english_summary_st.meld_nr_49_2003-2004.pdf.
- Kroger, J. (2007). *Identity development: adolescence through adulthood*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Lindencrona, F., Ekblad, S., & Hauff, E. (2008). Mental health of recently resettled refugees from the Middle East in Sweden: The impact of pre-resettlement trauma, resettlement stress and capacity to handle stress. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43, 121-131.
- Ludvig, A. (2006). Differences between women?: Intersecting voices in a female narrative. *European Journal of Women's Studies*, 13, 245-258.
- Løwe, T. (2008). Levekår blant unge med innvanderbakgrunn: Unge oppvokst u Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam (2008/14). Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- MacLeod, A. E. (1992). Hegemonic relations and gender resistance: The new veiling as accommodating protest in Cairo. *Signs*, 17, 533-557.
- Macphee, M. (2004). The Weight of the past in the experience of health: Time, embodiment, and cultural change in Morocco. *Ethos*, 32, 374-396.
- Magyar-Moe, J. L., & Lopez, S. J. (2008). Human agency, strengths-based development, and well-being. I W. B. Walsh (Red.), *Biennial review of counseling psychology* (ss. 157-175). New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- McAdams, D. P. (1993). *The stories we live by: personal myths and the making of the self*. New York: W. Morrow.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5, 100-122.
- McLean, K. C. (2008). Stories of the young and the old: Personal continuity and narrative identity. *Developmental Psychology*, 44, 254-264.
- McMunn, A., Bartley, M., & Kuh, D. (2006). Women's health in mid-life: Life course social roles and agency as quality. *Social Science & Medicine*, 63, 1561-1572.
- Mohr, D. M. (1978). Development of attributes of personal identity. *Developmental Psychology*, 14, 427-428.
- Moshuus, G. H. (2004). Norsk foreldreskap - en øvelse i likhetskultur. En sammenlikning av forestillinger om "godt foreldreskap" blant ungdom og deres foreldre i Norge og Israel. *Norsk Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 4, 49-66.
- Musitu Ochoa, G. (1980). Masculine and feminine stereotypes in the Valencian sociocultural context. *Psicologica*, 1, 127-142.

- Olsen, B. (2002). Arbeid. I I. H. Byberg (Red.), *Innvandrerkvinner i Norge: Demografi, utdanning, arbeid og inntekt, 2002/21*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Oyserman, D., & Lee, S. W. S. (2008). Does culture influence what and how we think? Effects of priming individualism and collectivism. *Psychological Bulletin, 134*, 311-342.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin, 108*, 499-514.
- Reynolds, J., & Wetherell, M. (2003). The Discursive climate of singleness: The consequences for women's negotiation of a single identity. *Feminism & Psychology, 13*, 489-510.
- Rodman Aronson, K. M., & Schaler Bucholz, E. (2001). The post-feminist era: Still striving for equality in relationships. *American Journal of Family Therapy, 29*, 109-124.
- Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Trondheim.
- Sanders, J. M. (2002). Ethnic boundaries and identity in plural societies. *Annual Review of Sociology, 28*, 327-357.
- Schildkraut, D. J. (2005). The rise and fall of political engagement among Latinos: The role of identity and perceptions of discrimination. *Political Behavior, 27*, 285-312.
- Schwartz, S. J. (2001). The evolution of Eriksonian and neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity, 1*, 7-58.
- Schwartz, S. J., Montgomery, M. J., & Briones, E. (2006). The role of identity in acculturation among immigrant people: Theoretical propositions, empirical questions, and applied recommendations. *Human Development, 49*, 1-30.
- Shahar, G., Henrich, C. C., Blatt, S. J., Ryan, R., & Little, T. D. (2003). Interpersonal relatedness, self-definition, and their motivational orientation during adolescence: A theoretical and empirical integration. *Developmental Psychology, 39*, 470-483.
- Smith, J. A. (1999). Towards a relational self: Social engagement during pregnancy and psychological preparation for motherhood. *British Journal of Social Psychology, 38*, 409-426.
- Smith, J. A. (2004). Reflecting on the development of interpretative phenomenological analysis and its contribution to qualitative research in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 1*, 39-54.
- SSB (2007). Innvandring og innvandrere. Hentet 20.10.2008, fra <http://www.ssb.no/innvandring/>.
- Sussman, N. M. (2000). The dynamic nature of cultural identity throughout cultural transitions: Why home is not so sweet. *Personality and Social Psychology Review, 4*, 355-373.
- Swann, W. B. (1987). Identity negotiation: Where two roads meet. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 1038-1051.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior*. New York, NY: Psychology Press.
- Tardif, C. Y., & Geva, E. (2006). The Link between Acculturation Disparity and Conflict among Chinese Canadian Immigrant Mother-Adolescent Dyads. *Journal of Cross Cultural Psychology, 37*, 191-211.
- Taylor, S. (2003). A place for the future? Residence and continuity in women's narratives of their lives. *Narrative Inquiry, 13*, 193-215.
- Timotijevic, L., & Breakwell, G. M. (2000). Migration and threat to identity. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 10*, 355-372.

- Turner, J. C., & Hogg, M. J. (1987). *Rediscovering the social group: a self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.
- Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., & Vonofakou, C. (2008). A test of the extended intergroup contact hypothesis: The mediating role of intergroup anxiety, perceived ingroup and outgroup norms, and inclusion of the outgroup in the self. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*, 843-860.
- Wager, M. (2003). Complex identities: The case of academic women. I P. Weinreich & W. Saunderson (Red.), *Analysing identity: Cross-cultural, societal and clinicqal contexts* (ss. 221-233). East Sussex: Routledge.
- Ward, C., & Styles, I. (2003). Lost and found: Reinvention of the self following migration. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies, 5*, 349-367.
- Warriner, D. (2004). "The Days Now Is Very Hard for My Family": The Negotiation and Construction of Gendered Work Identities Among Newly Arrived Women Refugees. *Journal of Language, Identity, and Education, 3*, 279-294.
- Weinreich, P. (2003). Identity structure analysis. I P. Weinreich & W. Saunderson (Red.), *Analysing Identity: Cross-cultural, Societal and Clinical Contexts* (ss. 1-76). East Sussex: Rotledge.

Appendix A

Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo
 Boks 1094 Blindern 0317 OSLO
 E-post: lena_lovstad@hotmail.com
 Tlf: 22 84 50 57/ 92 02 17 93

Informasjon og forespørsel om deltakelse i prosjektet: ” En kvalitativ studie om akkulturasjon, identitet, og mestring hos foreldre med minoritetsbakgrunn”

Hensikten med studien

Hensikten med studien er å finne ut noe om hverdagen til en gruppe foreldre med minoritetsbakgrunn, og se på hva som er viktig for denne gruppa i forhold til det å være foreldre i Norge. Det vil være fokus på hvilke måter man velger å møte, og hvordan man opplever å bli møtt av samfunnet. Det vil også bli spurt om innvandringshistorie hos hver enkelt.

I intervjuer blir det spurt om hvilke valg foreldrene har tatt i forhold til barna i familien. Det vil også bli spurt om hvordan man ser på seg selv som forelder, og hva man synes er viktig i forhold til barneoppdragelse.

Hvorfor du blir forespurt

Du er forespurt om å delta i undersøkelsen fordi du har vokst opp i et land annet enn Norge, og har barn som vokser opp i Norge.

Du bestemmer selv

Det er frivillig å delta i denne studien. Dersom du velger å ikke delta, trenger du ikke å oppgi grunn. Om du skulle bestemme deg for ikke å delta, får dette ingen konsekvenser for deg nå eller i fremtiden.

Konsekvenser for deg: Hvis du sier ja til å delta i studien betyr det at du sier ja til å delta på 2 intervjuer. Det første intervjuet tar ca ½ time, og det neste tar 1-2 timer. Hvor og når vi gjør disse intervjuene, avhenger av hva som passer best for deg. Hvis du ønsker å delta, ber jeg deg om å fylle ut et skjema, slik at jeg kan kontakte deg på telefon for å lage en avtale. Intervjuene vil bli tatt opp på lydopptaker, men alle opplysninger om deg som person vil anonymiseres i transkripsjoner.

Dette sier du ja til å delta på:

Intervju 1: ”En dag i mitt liv”

Her blir du bedt om å snakke om en typisk dag i ditt liv

Intervju 2: ”Familien i Norge”

Her vil jeg spørre deg om hvordan du og familien har hatt det siden du/ dere kom til Norge. Her ber jeg deg også fortelle hva du tenker om familiens situasjon, om barneoppdragelse, om hva som har vært bra med å bo i Norge, og hva som har vært mer vanskelig for familien.

Slik ivaretas dine personopplysninger

Personvernet ivaretas gjennom en tilråding fra Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Det er kun jeg som vet hva akkurat du har svart. Jeg skriver ned det du har sagt, og anonymiserer de skriftlige filene, slik at du som person ikke skal kunne være gjenkjennelig for andre. De ferdig transkriberte intervjuene beholdes, men da kun med steder, navn og andre personidentifiserende opplysninger endret. Lydfiler slettes etter at de er ferdig nedskrevet, senest 01.06.08. Din kontaktinformasjon (navn og telefonnummer) vil slettes innen 01.12.08, ved prosjektets slutt.

Hvem har vurdert prosjektet

Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS og Regional komité for medisinsk forskningsetikk, Øst-Norge, har vurdert prosjektet.

Prosjektansvarlig/Mer informasjon

Hvis du har spørsmål om studien, kan du kontakte prosjektansvarlige:

Lena Løvstad, Masterstudent i psykologi, Universitetet i Oslo, 92 02 17 93

Veiledere på prosjektet:

Knut Inge Fostervold, Universitet i Oslo: telefon 22 84 50 57

Nora Sveaass, NKVTS: telefon 22 59 55 00

Dine rettigheter

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert.

Du kan når som helst trekke deg fra studien. Du trenger ikke å oppgi grunn hvis du ønsker å trekke deg. Hvis du senere trekker deg fra studien, kan du kreve at materialet destrueres. Du kan også kreve å få slettet opplysninger vi har registrert. Du kan ikke få slettet opplysninger eller destruert materiale dersom de er anonymisert.

SAMTYKKE - PROSJEKTDELTAKER

for prosjektet

” En kvalitativ studie av akkulturasjon, identitet, og mestring hos foreldre med minoritetsbakgrunn”

Deltakelse i studien er basert på ditt frivillige, informerte samtykke. Dersom du ønsker informasjon utover det som fremkommer i dette informasjonsskrivet og den muntlige informasjonen du har mottatt, har du full anledning til å be om dette. Dersom du etter å ha fått den informasjon du synes er nødvendig, sier ja til å delta i studien, må du signere samtykkeerklæringen.

Jeg har mottatt muntlig og skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur _____ Dato _____
 (signert av prosjektdeltaker) (datert av prosjektdeltaker)

Appendix B

Intervjuguide 2:

AKKULTURASJON OG FAMILIEN:

(Guide til muntlig innledning)

Jeg heter Lena Løvstad, og dette intervjuet er andre intervju som vil være med deg, og en del av min Masteroppgave på Universitetet i Oslo der jeg skriver om kvinner og identitet. Jeg vil stille deg spørsmål om deg og din familie, og om hvordan livet er i Norge. Du velger selv hvor mye du vil fortelle. Samtalen tas opp på lydbånd, som senere vil skrives inn på PC. Deretter vil lydfilen vil slettes. Jeg vil ikke snakke med andre om hva akkurat du har svart.

Alle svarene som du gir blir brukt til å si noe generelt om identitet og livet i Norge for kvinner med innvandrerbakgrunn. Ingen enkeltpersoner vil kunne kjennes igjen i Masteroppgaven eller noe annet publisert skriftlig dokument. Jeg takker for at du er med på intervju. Hvis det er noe du lurer på eller hvis du ikke forstår spørsmålet, må du spørre meg. Intervjuet tar ca 1 time.

Identitet:

Hvis du skal finne 5 ord som beskriver deg, hvilke er dette? Hvem/ hva er det som har gjort at du er den du er i dag?

Hvilke ting er viktige for deg? Hvor viktige er disse tingene?

Familiesituasjon:

Kan du fortelle meg litt om din familiesituasjon?

Hvem bor du sammen med?

Hvor mange barn har du/ hvor gamle er de?

Hvor mye nær familie har du i nærheten?

Hva synes du at du gjør bra som forelder? Hva er mer vanskelig/ utfordrende for deg?

Hva synes du er kvaliteter ved din familie? Hva er dere gode på?

Hvis noen som kjenner dere skulle beskrive familien, hva tror du de ville sagt?

Akkulturasjon:

Når kom du/ dere til Norge?

Kan du fortelle meg litt om den første tiden i Norge?

Hva gjorde inntrykk på deg?

Hva følte du da...? Hvem traff du?

Hvordan synes du livet ditt i Norge er? Hva liker du mest/ minst her i Norge i forhold til ting som har med familien å gjøre?

Hvilke utfordringer har dere møtt siden dere kom til Norge?

Hva har vært vanskelig/ hva er vanskelig/ Hvorfor. Snakker du med barna dibe om dette?

hva er blitt bedre? Hvorfor?

Hva slags råd vil du gi en som flytter til Norge som har barn?

Trives familien i Norge?
 Du/ din mann/ dine barn?
 Hva har du gjort for å trives?
 Hvordan har dere klart å tilpasse familie og skole/ arbeidsliv? Hvem gjør hva hjemme hos dere?
 Syns du det er store kulturelle forskjeller mellom norsk kultur og den du er vokst opp med?
 Hva tror du at det norske samfunnet forventer av deg som kvinne og mor? Er dette annerledes enn i landet du er født?
 Tror du at du har forandret deg siden du kom til Norge? Hvordan?

Morsrollen:

Hvordan er det å være mor? Hvilke gleder har du som mor?
 Hvilke utfordringer har du som mor?
 Er det vanskeligere å være mor her enn i hjemlandet?
 Er du ofte sliten?
 Hva gjør du når du er sliten?

Barneoppdragelse

Hvilke ting i barneoppdragelse har gått greit? Hvilke ting har vært mer vanskelig?
 Kan du gi et eksempel på en situasjon der du/ dere kunne gjort annerledes?
 Hvilke perioder av barnas liv har vært mest utfordrende? (snakk om et barn)
 Hvem er det du pleier å prate med/ få råd av når det gjelder barneoppdragelse?
 Hva slags temperament har barna dine? Er de aktive/ rolige? Er de vanskelige/ lette å prate til?
 Kan du gi meg et eksempel på hva barn trenger å lære og hvordan du prøver å lære dem det?
 Prater dere om kulturelle forskjeller?
 Kan du fortelle meg om sist gang et av dine barn spurte deg om noe viktig som barn trenger god forklaring på?
 Prater du ofte om viktige ting med barna dine? Hva er viktige ting? Mindre viktige ting?
 Snakker dere mye sammen i familien? Setter du av tid til å prate? Bruker du mye tid på å spørre om skole/ venner etc?
 Hva slags utfordringer tror du at familien får når barna blir 15 år gamle?
 Hva syns du er det viktigste foreldre kan gi sine barn?
 Føler du at du har mulighet til å gi barna dine det de trenger?

Hva er det viktigste barna må lære? Hvordan lærer du barna dette?
 Hvilke egenskaper ønsker du at barna dine skal ha?
 - Kan du påvirke dette?
 Lærer de gjennom å se eller å bli fortalt?

Fritid:

Hva pleier familien å gjøre sammen i fritiden?
 Er dere ofte sammen; hele familien?
 Hvem er dere sammen med?/ Hvem er deres venner?
 Er det vanskelig å få venner/ nettverk når man flytter til et nytt land?
 Hvem liker du å være sammen med?
 Hva pleier din mann å gjøre?
 Har barna noen fritidsaktiviteter?
 Hvordan følger dere opp barnas fritidsaktiviteter?

Er det viktig at man og kone har tid sammen uten barn?

Velferd:

Hva gjør du for å ha det bra?

Hva gjør du for at familien skal ha det bra?

Hva gjør din mann for at familien skal ha det bra?

Hva gjør du for at barna dine skal tilpasse seg og forstå norsk kultur? Må de det?

Hva gjør du for at barna dine skal tilpasse seg og forstå din etniske gruppes kultur?

Må de det?

Hva slags råd får du fra helsestasjon/ skolen og andre instanser?

Gi eksempler

Bruker du disse?

Barna:

Kjenner du vennene til barna dine?

Hvor mange gode venner har barna dine (ta et konkret barn og snakke om det, snakk så om et av de andre)? Hva pleier de å gjøre sammen?

Er det viktig å kjenne vennene til barna dine og foreldrene deres?

Barna og skolen:

Hvor viktig er familien i forhold til det som skjer/ læres på skolen?

Vet du hvordan barna dine har det på skolen?

Hvor ofte tar du fram lekseplanen til barna dine?

Går du/ dere i foreldremøter?

Får du godt utbytte av disse?

Har barna dine noen problemer på skolen enten faglig eller sosialt?

Er du fornøyd med skolen/ barnehagen?

Hvilke utfordringer tror du at barna dine har? Ville dette vært annerledes i det landet du kommer fra?

Fremtid:

Hva tenker du om fremtiden?

Din?

Familiens?

Dine barns? Hvor mye kan du være med og påvirke dine barns fremtid?

Hvor håper du at du og familien skal bo?

Hva savner du fra fortiden?

Hvor fornøyd er du med livet ditt sånn som det er nå?

Tror du fremtiden blir bedre, eller det samme som nå?

Tror du at du klarer å løse de problemene du har (gi konkrete eksempler på ting som kan løses)?